

OULUN KAUPUNKI

1999

ARVOKKAITA ALUEITA OULUSSA

OSA I

ARVOKKAITA ALUEITA OULUSSA

OSA I

Oulun kaupungin keskusvirasto / Suunnittelupalvelut
Aluesuojelutyöryhmä

Oulun kaupunkisuunnittelu. Sarja A 134.

Oulu 1999

Oulun kaupungin keskusvirasto / Suunnittelupalvelut
Aluesuojelutyöryhmä

Oulun kaupunkisuunnittelu. Sarja A 134.
ISSN 0357-8194

Oulun kaupungin painatuskeskus
Oulu 1999

SISÄLTÖ

Kuvaluettelo	4
Esipuhe	5
Johdanto	7
Alueiden valintaperusteet	8
Alueiden selostuksissa esiintyvät suojelumerkinät	9
Kartta: Aluekohteet	11
Aluekohteet:	
Hietasaari	13
Intiön hautausmaa	16
Isko	18
Karjasilta	20
Kasarmi	24
Kaupunginoja	27
Kaupunginojan maisema	30
Keskusta	32
Kontinkangas	35
Koskelankylä ja Toppilan pientaloalue	37
Kuusiluoto	40
Laanila	42
Nokela	45
Oulujoen suisto	47
Oulujokivarsi	51
Oulunsuun sairaala-alue	54
Pikisaari	57
Puu-Raksila	60
Toppilansalmi	62
Tuiranpuisto	65
Vanha Peltola	67
Ylä-siirtola	68
Äimärautio	72
Kirjalliset lähteet	74

Valokuvat:

Paula Vellonen

KUVALUETTELO

Nallikari
Salmenranta, Puomitie 12
Intiön uusi hautausmaa
Kelotie
Hakakatu
Karjaportintie
Oulun kasarmin sisääntulon puukujanne
Otto Karhin puisto, Kassatalo ja Vakuutustorni
Kaupunginoja
Rotuaari
Oulun tori
Entinen lääkärin asuintalo ja sairaala
Koskelankylän Valo
Pihapiiri Toppilasta
Merikatu 7
Työväen asuintaloja ja lämpölaitos
Tehtaanjohtajan asunto
Toppila Oy
Vesaistentie
Tuiran länsiranta
Raatti
Oulujoki
Oulujoen pappila
Oulunsuun sairaalan piha-alue
Valimokatu
Pursitie
Teuvo Pakkalan katu
SOK:n mylly
Mallasjuomien huvila
Ylilääkärin asunto
Kontintie
Mustikkatie
Juolukkapolku
Äimärautio

ESIPUHE

Oulun kaupungin rakennusperinnön hoitamista varten valmistui v. 1993 ”Rakennetun ympäristön hoitosuunnitelma”. Siinä määriteltiin rakennussuojelu tarkoittamaan yksittäisen rakennuskohteen suojelua laajempaa käsitettä, arvokkaassa ympäristössä tehtävien toimenpiteiden hallintaa. Rakennetun ympäristön hoitosuunnitelman periaatteiden mukaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat aluekohteet määritellään yleiskaavatasolla.

Oulun yleiskaavan 2010 tarkistamista varten päätettiin (kaupunginhallitus 27.10.1997) lisäselvityksenä määritellä Oulun arvokkaat aluekokonaisuudet ja laatia niille hoitosuunnitelma. Tavoitteeksi asetettiin ympäristön moniarvoisuuden säilyttäminen. Arvokkaat alueet huomioidaan uudisrakentamis- ja täydennysalueiden kaavoituksessa.

Nyt laadittu selvitys ”Arvokkaita alueita Oulussa, I osa” käsittää Oulun keskustan ja sen lähiympäristön. Alueiden valinta perustuu arviointikriteereihin ja työryhmän harkintaan. Raportti on tarkoitettu keskustelun pohjaksi, mutta myös käytettäväksi perustietoaineistona suunnittelussa ja alueita koskevissa toimenpiteissä. Työtä tullaan resurssien salliessa jatkamaan keskustan ulkopuolisille alueille ja maaseutualueille.

Aluesuojelutyöryhmässä ovat toimineet yleiskaava-arkkitehti Kristiina Anttonen suunnittelupalveluista, rakennustutkija Pasi Kovalainen Pohjois-Pohjanmaan museosta, arkkitehdit Elli Maalismaa ja Raijaliisa Näyhä maankäyttöpalveluista sekä arkkitehti Kustaa Salmi tilapalveluista. Käytännön työn, valokuvauksen ja näyttelyaineiston on projektityönä tehnyt arkkitehtiyltioppilas Paula Vellonen kesällä 1998. Raportin taiton ja koonnin ovat yhteistyössä tehneet kartanpiirtäjä Paula Norokytö ja toimistos sihteeri Pirjo Keinänen.

JOHDANTO

Esitys Oulun kaupungin arvokkaista aluekohteista yleiskaavaan 2020 on tehty yleiskaavan tarkistamisen yhteydessä. Se on tarkoitettu avoimen, alue-suojelua koskevan keskustelun lähtökohdaksi. Tarkoituksena on osoittaa Oulun kaupungin rakennetun ympäristön hoitosuunnitelmaan 1993 perustuen arvokkaita alueita, joiden identiteettiä tulee vaalia. Tarkastelualue on rajattu käsittämään kaupungin keskeisimmät osat.

Aluerajauksissa on pyritty selkeyteen ja luontevuuteen. Näitä alueita nimitetään jäljempänä suojelualueiksi.

Lähdekirjallisuutena on käytetty aikaisempiin alueselvityksiin liittyviä Pohjois-Pohjanmaan liiton ja Oulun kaupungin kulttuurihistoriallisten kohteiden luetteloita sekä ympäristöministeriön ja museoviraston julkaisua valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista ympäristöistä. Paikan päällä tehtyjen inventointien ja arviointien tulokset esitellään kohteittain.

Alueiden valinta

Työryhmä on määritellyt arviointikriteerit ja niiden perusteella valinnut kriteerit täyttävät alueet. Alueista kootut inventointi- ja arkistotiedot on täydennetty paikan päällä tehdyin havainnoin. Tarkasteluun on otettu mukaan aiemmista esityksistä sivuun jätetty sodanjälkeinen rakennettu ympäristö. Kriteerit voivat täytyä vain ajallista perspektiiviä omaavien kohteiden osalta, koska niiden omaleimaisuus on jo koeteltu.

Työryhmä on tämän jälkeen vertaillut kaikkea koottua materiaalia ja päättänyt ehdottaa nyt esitettyjä alueita suojelualueiksi. Lähtökohtana on ollut inventoida mahdollisimman paljon, ja suorittaa valinnat sen jälkeen. Perusteet valinnoille ja rajauksille on esitetty kohdekohtaisesti. Tärkeimpinä tekijöinä on pidetty kohteen paikallisuutta ja aitoutta. Nyt tehtyyn esitykseen otettiin mukaan 22 aluekohdetta.

Alueet on rajattu laajoina kokonaisuuksina. Aluerajaus voi pitää sisällään myös itsessään ei niin merkittäviä, mutta kokonaisuuden kannalta olennaisia osalualueita.

ALUEIDEN VALINTAPERUSTEET

Tarkastelussa on haluttu painottaa valittujen alueiden merkittävyyttä Oulun kaupungissa. Tarkastelu on kohdistunut paikallisesti merkittäviin historiallisiin, sosiaalisiin, rakennustaiteellisiin ja maisemallisiin arvoihin. Arviointikriteerit on muokattu museoviraston kriteerien pohjalta.

1 **Kerroksisuus**

Maisema tai kohde kuvastaa kaupunkirakenteen historiallista kehitystä, tai sisältää useita eri aikojen elementtejä. Kerroksisuuteen kuuluu myös monipuolisuus, eli alue tai kohde voi sisältää useanlaisia tekijöitä, jotka ovat syntyneet tavallisesti lyhyehkön ajan kuluessa.

2 **Alkuperäisyys / kulttuurihistoriallinen merkitys**

Kohde on säilyttänyt olennaiset syntyhistoriaan liittyvät piirteensä. Muutokset ovat vähäisiä tai luonteivia.

3 **Edustavuus, tyypillisuus / rakennustaiteellinen merkitys**

Alue tai kohde edustaa ajalleen tai paikalleen luonteenomaista tyyppiä ja on sen hyvin säilynyt esimerkki. Kriteeri arvioi erityisesti niitä ympäristön ominaispiirteitä, jotka erottavat sen muista alueista.

4 **Harvinaisuus, erikoisuus**

Kohde tai alue edustaa alunperin vähälukaiseksi jäänyttä ryhmää tai on aikojen kuluessa harvinaistunut ja siten uhanalainen.

5 **Symboli- tai avainkohde**

Kohteella tai alueella on merkitystä historian tulkinnassa tai havainnollistamisessa. Se on ollut vaikutuksiltaan heijastava tai välittänyt innovaatioita.

6 **Intensiteetti**

Kohde luo tai siihen sisältyy voimakkaita elämyksiä, esimerkiksi luonnonmaiseman ja ihmisen vaikutuksen vastakohtaisuuden tai tietyn hallitsevan ja toistuvan maisematekijän takia. Kohde sisältää vaihtelevuutta ja sopusointuisuutta.

7 **Yhtenäisyys, liittyminen ympäristöön**

Rakennuskanta tai ympäristö on yhtenäinen, syntynyt lyhyen ajan kuluessa tai samojen historiallisten ja ympäristöllisten edellytysten vallitessa.

8 **Opetus- ja tutkimusarvo**

Kohde on vakiintunut tutkimuksen käyttöön tai siihen liittyy vielä selvittämättömiä arvoja.

ALUEIDEN SELOSTUKSISSA ESIINTYVÄT SUOJELUMERKINNÄT

Asemakaavoissa käytetyt suojelumerkinnät on merkitty kohde-esittelyissä. Kaupunginhallitus on 1993 suojelusuunnitelman käsittelyn yhteydessä tehnyt ohjeellisen päätöksen (§ 975), että merkintää sr-4 ei enää käytetä uusissa kaavoissa.

sr-1 Suojeltava rakennus tai sen osa, jota ei saa purkaa.

Rakennukseen tai sen lähiympäristöön ei saa tehdä sen rakennustaiteellista, kulttuurihistoriallista tai kaupunkikuvallista arvoa alentavia muutoksia. Mikäli rakennuksessa tai sen lähiympäristössä on tällaisia aikaisemmin suoritettu on ne rakennusten korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjattava entistään tai muulla rakennukseen ja lähiympäristöön sopivalla tavalla. Lisä- ja uudisrakentamisesta sekä muutoksista tulee pyytää museolautakunnan lausunto.

sr-2 Suojeltava rakennus tai sen osa, jota ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä.

Rakennuksessa tehtävät korjaus- ja muutostyöt sekä lisä- ja uudisrakentaminen on suoritettava siten, että rakennuksen rakennustaiteellinen, kulttuurihistoriallinen tai kaupunkikuvallinen arvo säilyy. Mikäli rakennuksessa tai sen lähiympäristössä on aikaisemmin suoritettu tämän pyrkimyksen vastaisia toimenpiteitä, on ne rakennuksen korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjattava entistään tai muulla rakennukseen tai lähiympäristöön sopivalla tavalla.

sr-3 Suojeltava rakennus tai sen osa, joka on pyrittävä säilyttämään.

Rakennuksessa tehtävät korjaus- ja muutostyöt sekä lisä ja uudisrakentaminen on pyrittävä suorittamaan siten, että rakennuksen rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokas luonne säilyy.

sr-4 Suojeltava rakennus tai sen osa, joka on pyrittävä säilyttämään.

Rakennuksen korvaaminen ympäristöön sopeutuvalla uudisrakennuksella on mahdollista.

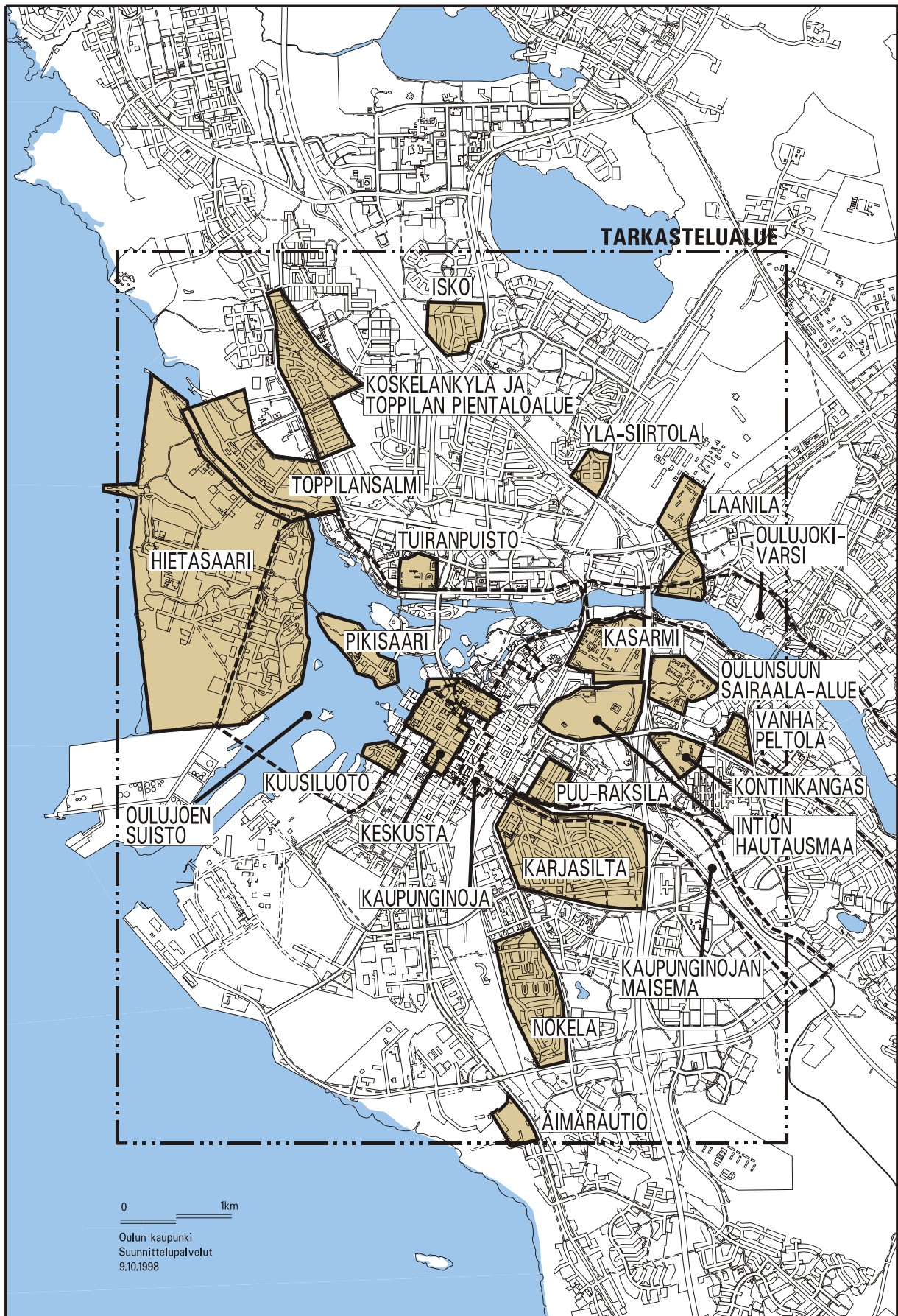
sr-5 Suojeltava rakennus tai sen osa, jossa saa suorittaa kaavassa osoitetun

käyttötarkoituksen edellyttämiä peruskorjaus- ja muutostöitä. Rakennusta ei saa korvata uudella.

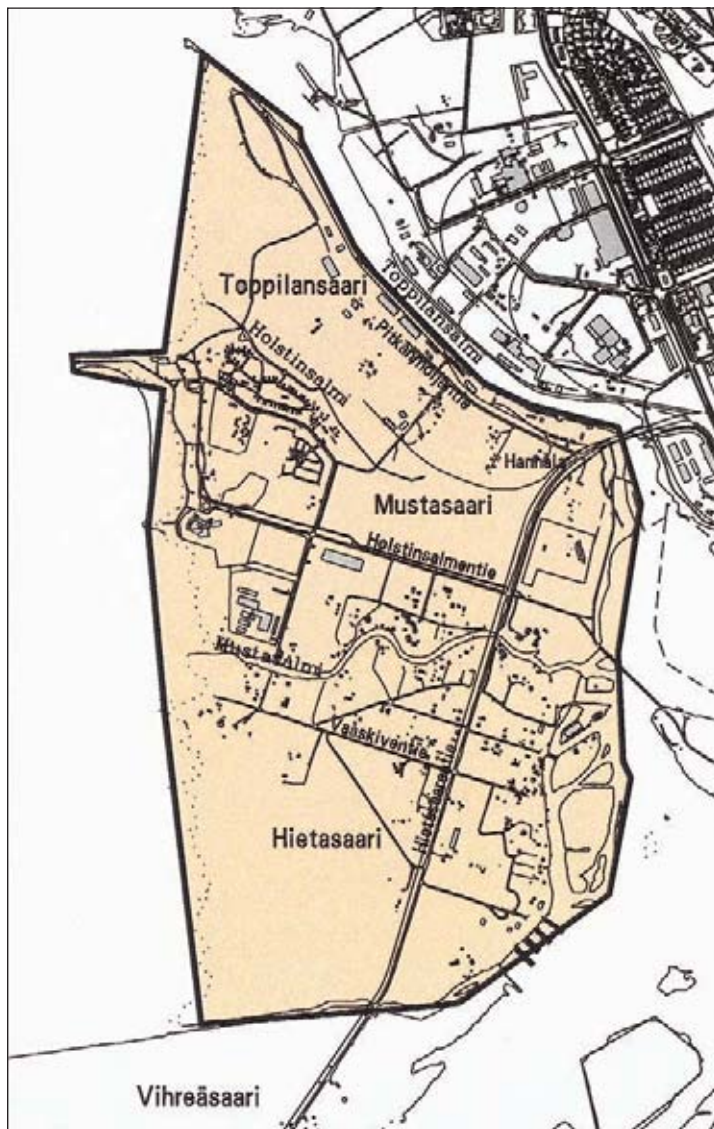
Aluekohteet, jotka aluesuojelutyöryhmä on päättänyt esittää merkittäväksi yleiskaavaan 2020 on osoitettu seuraavan sivun kartassa. Tässä raportissa alueet on esitetty aakkosjärjestyksessä:

Hietasaari
Intiön hautausmaa
Isko
Karjasilta
Kasarmi
Kaupunginoja
Kaupunginojan maisema
Keskusta
Kontinkangas
Koskelankylä ja Toppilan pientaloalue
Kuusiluoto
Laanila
Nokela
Oulujoen suisto
Oulujokivarsi
Oulunsuun sairaala-alue
Pikisaari
Puu-Raksila
Toppilansalmi
Tuiranpuisto
Vanha Peltola
Ylä-Siirtola
Äimärautio

ALUEKOHTTEET

HIETASAARI

Hietasaari

1:25 000

Sijainti ja rajaus

Hietasaari on Oulujoen suiston suurin saari Oulun edustan merialueella. Suojelualuerajaukseen Hietasaari on otettu kokonaisuudessaan vesirajaansa pitkin itäpuolen pienet saaret mukaanlukien. Vihreäsaarta ei ole otettu mukaan rajaukseen.

Aluehistoriaa

Oulun kartassa vuodelta 1772 Hietasaari ja-

kautuu selkeästi kolmeen osaan: Hietasaareen, Holstinsaareen (nykyinen Mustasaari) ja Toppilansaareen. Toppilansaaren kärjessä ja Holstinsaaren länsiosassa on merkintä "hiekkainen ranta".

Toppilansalmen rantamaiden uudelleenjärjestelyyn ryhdyttiin vuoden 1854 jälkeen englantilaisten poltettua alueen rakennukset. Lääninarkkitehti Johan Oldenburg laati alueelle tonttikartan, jossa rantamaat oli jaettu 79 tonttiin; salmen eteläpuolelle sijoitetut 37 tonttia sijoituivat Holstinsalmeen saakka.

Kaupunki ryhtyi 1850-luvulta lähtien vuokraamaan huvilatontteja kaupunkilaisille. Vuonna 1855 hyväksytyn vuokrajohtosäännön mukaan rantatontti voitiin vuokrata vain kaupungissa kauppaa harjoittavalle. Alueelle syntyi seuraelämältään vilkas huvilayhdyskunta. Tämän vuosisadan alkupuolella huvilat tulivat kaupungin omistukseen. Rakennukset pääsivät rappeutumaan ja Toppilansalmen pohjoispuolelta huvilat ovat lähes hävinneet.

Hieman nuorempi huvilayhdyskunta syntyi Mustasalmen rantamaille ja Hietasaaren kaupunginpuoleiselle rannalle. Kaupungin rahahuolien helpottamiseksi päätettiin palstoittaa joutomaana olleen Mustasalmen rannat huvilatonteiksi ja vuokrata ne kaupunkilaisille.

Hietasaari tuli 1900-luvun alussa suosituksi ulkoilupaikaksi, juhannusyötä valvomaan sinne meni melkein koko kaupungin väki.

Hieta- ja Mustasaarta koskevan rakennusjärjestyksen vahvisti kaupunginvaltuusto 1916. 1920-30-luvuilla Musta- ja Hietasaarelle annettiin lupa rakentaa kesähuviloiden lisäksi talviasuttavia taloja. Osaltaan tähän vaikutti Oulun kaupungin asuntopula.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Hietasaari sijoittuu Oulujoen suistoon. Kaupunkirakenteessa Hietasaarella on suuri merkitys virkistysreittien keskuspaikkana.

Hietasaaren alue muodostuu Hietasaaresta, Mustasaaresta ja useista pikkusaarista. Mustasalmi erottaa Hieta- ja Mustasaaren toisistaan. Luonnonmuodoltaan saaret ovat tasaisia. Huvila-asutus on keskittynyt Mustasalmen liepeille ja saaren itärantaan. Hietasaaren lounaiskulma on luonnontilaista aluetta.

Käyttötarkoitus

Hietasaari on tärkeä Oulun kaupungin virkistysalue, joka toimii kaupunkilaisten ja matkailijoiden loman ja vapaa-ajan viettoalueena. Nallikarin laaja hiekkaranta ja merikylypylä Eden houkuttelevat myös turisteja. Nallikarissa sijaitsevat leirintäalue mökkeineen sekä alue asunto-autoille. Hietasaarella toimivat myös tennishalli ja Pohjois-Suomen Teollisuusopisto POHTO, sekä jousiammuntarata.

Kaupungin puoleisella rannalla sekä Pöllisaaressa sijaitsevat venesatamat, joiden yhteydessä toimivat kahvila-ravintolat. Kesäisin Hietasaarella toimivat myös tanssilava, liikennepuisto sekä minigolfrata. Hietasaarella on yhä monia huviloita, joista suuri osa on yhdistysten tai yhteisöjen käytössä. Vellamontien varrella on palstaviljelyalue.

Toppilansaarella on muutamia vanhoja huviloita asuinkäytössä, ja aivan pohjoisrannassa satamatoimintaan liittyviä alueita ja varastoja.

Hietasaaren eteläpuolella sijaitsee Vihreäsaari, joka on teollisuuskäytössä. Vihreäsaaren luoteisosa on sataman ruoppausmassoista syntynyt alue, joka on muodostunut lintujen pesimäalueeksi.

Hietasaaren alueelle valmistuu asemakaavanmuutos vuoden 1999 aikana. Luonnoksessa Hietasaari on suureksi osaksi merkitty virkistysalueeksi. Huviloista noin puolet on merkitty suojeltaviksi kokonaan tai julkisivujensa osalta.

Oulun osayleiskaavassa 2010 Hietasaaren pohjoisosa, Toppilansaari, on merkitty kerrostalovaltaiseksi asuntoalueeksi.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Hietasaaren huvila-alue on vehmaan kasvillisuuden leimaama. Huvilat pilkottavat pienille sorapintaisille teille puuston lomasta.

Toppilansaarella Pitkänmöljängantieltä on näkymät Toppilansalmelle. Tärkein julkinen ulkotila on Nallikarin pitkä hiekkaranta. Mustasaarella kulkee myös luontopolku.

Hietasaarentie halkoo saarta pohjois-etelä-suunnassa. Näkymät Hietasaarentieltä ovat metsäiset. Puiden lomasta pilkistää muutamia huviloita, esimerkiksi Hannala.

Rakennuskanta

Huviloiden rakennuskannassa on nikkarityylin, jugendin ja klassismin tyylipiirteitä. Huviloista on jäljellä n. 60 kpl. Huvilayhdyskunnan rakennuksille olivat ominaisia samat piirteet kuin muuallakin Suomessa: torni, koristeelliset ikkunoiden ja ovien reunukset.

Pitkänmöljängtien alkupäässä sijaitseva Hannala on vuodelta 1859, ja sen torni on 1890-luvulta. Sisääntulotien varressa Hannala antaa omaleimaisen kuvan Hietasaaresta, ja sillä on siten erityistä symboliarvoa.

Muita mainittavia rakennuksia ovat Sotainvalidien rakennus 1860-luvulta, Oulun eläkeläisten huvila 1910-luvulta, Seurakuntakoti 1880/1910-luvulta, kaksikerroksinen hirsihuvila (Kaljaasintie 2) vuodelta 1928, ja lähes alkuperäisessä asussaan säilynyt Nallikarintie 17, joka on rakennettu ennen vuotta 1889. Viktor Hellmanin rakennuttama runsaita puuleikkauksia sisältävä Hyryn huvila (Puomitie 4) on rakennettu 1892 Josef Stenbäckin 1886 julkaistun mallihuvilaohjeen mukaan. Hedmanin hirsirakenteinen huvila (Pitkänmöljängtie 22) rakennettiin 1858. Puomitie 12, jossa nykyään sijaitsee taidekeskus ja huvila Salmenranta, valmistui 1893 (kuva 2).

Suojelualueperusteet

Hietasaarella on historiallista arvoa 1800-luvun ja 1900-luvun alun huvilakulttuurin tallentajana. Sosiaalisen kanssakäymisen keskuksia syntyi tuolloin Musta- ja Hietasaarelle ja Toppilansalmen ympäristöön.

Alueen kasvillisuus on vehmasta. Hietasaari ja Nallikari ovat virkistyskäytössä tärkeitä oululaisille. Hieta- ja Vihreäsaaren länsireuna on Oulun uloin rantaviiva avomerelle.

Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS, HARVINAISUUS.

Nallikari

Salmenranta, Puomitie 12

INTIÖN HAUTAUSMAA

Sijainti ja rajaus

Intiön hautausmaa sijaitsee Kajaanintien varressa Oulun keskustan ja rautatien itäpuolella.

Koko hautausmaa on rajattu suojelualueeksi. Vanha hautausmaa on nyt rajatun alueen länsiosa.

Intiö

1:15 000

Aluehistoriaa

1700-luvun alkupuolella oli vielä yleistä haudata vainajat kirkon lattian alle. Nimenomaan varakkaat henkilöt hankkivat hautapaikan arvokkaimmalta leposijalta (Oulun tuomiokirkko). Uuden kirkon rakentaminen 1770-luvulla ja vanhan puukirkon repiminen sai aikaan, että alettiin haudata kirkon ympäristöön. Viranomaiset pyrkivät samaan aikaan syrjäyttämään vanhan hautausperinteen epäterveellisenä. Oulu sai 1781-82 nykyisen erillisen hautausmaan hiekkaharjulle Kajaaniin johtavan maantien varteen, tien pohjoispuolelle. Hautausmaaksi alue vihittiin 1782.

Hautausmaan vanhimmasta osasta käytettiin pitkän aikaa Ståhleborgin nimeä, luultavasti samanaikaisen Oulun kirkkoherran Ståhlen mukaan. Rikkaat oululaiset kauppiat omistivat hautausmaalla vuosisadan lopulla kivihaudan, eli muuratun hautakammion, josta myöhemmin useilla Oulun kauppaseuran jäsenillä oli osuuksia.

1830-luvulla tuli yleiseksi hautapaikkojen aittaaminen. 1850-luvulla tehdyn laajentamisen yhteydessä kiinnitettiin huomiota hautausmaan kaunistamiseen. Sinne päätettiin istuttaa sata lehtipuuta 1855.

Hautausmaa-aluetta on myöhemmin laajennettu useaan otteeseen, mm. Wacklinin pellolla 1818 ja Neumannin pellolla 1882. Uusia alue-laajennuksia liitettäessä siirrettiin ja jatkettiin edelleen hautausmaata ympäröivää luonnonkivistä ladottua aitaa. Uusin kiviaidan osa tehtiin 1984-85 viimeisimmän alueliitoksen reunoille.

Hautausmaan valurautainen pääportti sijaitsi alunperin alueen lounaiskulmassa. Rautatien rakentamisen johdosta se sijoitettiin nykyiselle paikalleen Kajaanintien varteen.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Intiön hautausmaa sijoittuu hiekkaharjulle Kajaanintien varteen. Maasto kohoaa pohjoiseen kumpareeksi. Puusto alueella on suurta ja koomeaa, enimmäkseen männiköitä.

Käyttötarkoitus

Alue on seurakunnan omistuksessa ja tarkoitus pitää hautausmaakäytössä.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Alueen näkymät ovat tyypillisiä hautausmaanäkymiä sorakäytävineen ja isoine puineen. 1970-luvulla rakennetun siunauskappelin eteen rakennettiin 90-luvulla kokoontumisaukio, joka muureineen toimii myös muistopaikkana kadonneille ja muualle haudatuille.

Ulospäin hallitseva elementti on hautausmaata ympäröivä luonnonkivistä rakennettu aita. Sen rakentaminen aloitettiin 1820 ja sitä on myöhemmin osittain purettu ja rakennettu uudelleen jokaisen aluelaajentamisen yhteydessä.

Rakennuskanta

Lääninarkkitehti Otto Ferdinand Holmin suunnittelema siunauskappeli valmistui 1923. Alunperin samalla paikalla sijaitsi 1880-luvulla valmistunut vahtitupa. Vanha kappeli edustaa tyyliältään 1920-luvun klassismia, jossa on myöhäisen jugendin suosimia keskiaikaiseen arkkitehtuuriin viittaavia piirteitä. Alunperin pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen kappeli peruskorjattiin ja laajennettiin 1985. Kuoriosan puolipyöreä apsis jäi kappelia matalampien laajennusosien alle. Tiiliseinät on rapattu valkoisiksi. Kappelin pääsisäänkäyntiä kehystää syvenevä pyörökaarinen portaali. Rakennuksen jyrkkä harjakatto, pyörökaari-ikkunat ja portaali tuovat mieleen Suomen goottilaiset kivikirkot.

Hautausmaan portin vieressä on puinen hautajaishuoneisto, joka on rakennettu hautausmaan vahtituvaksi ja haudankaivajan asunnoksi 1915. Lääninarkkitehti Harald Andersinin suunnittelemaa säterikattoista rakennusta laajennettiin 1931 alkuperäisen rakennuksen korkuisella uudisosalla. Rakennus sisältää uusklassistisia tyylipiirteitä. Pystylaudoitettuja seiniä rytmittävät pilasterit ja nurkkalaudat, sekä vaakalistat. Ikkunat ovat pieniruutuisia, ja niiden yläpuolelle katonlappeseen on sijoitettu kaari-ikkunat. Rakennus kunnostettiin hautajaishuoneistoksi 1964 ilman julkisivumuutoksia.

Seurakuntien puutarha- ja kasvihuonerakennus sijaitsee hautausmaan pohjoislaidalla. Rakennusinsinööri R. H. Roinisen suunnittelemaa, 1956 valmistunutta rakennusta on myöhemmin laajennettu ja muutettu useita kertoja. Alunperin rakennukseen kuului kaksi kasvihuonetta, joita yhdisti työ- ja asunto-osa. Kaksikerroksinen tiiliosa liittyy suomalaiseseen sodanjälkeiseen arkkitehtuuriin, jossa yhdistyvät perinteisen klassismin ja funktionalismin piirteet.

Intiön kappeli- ja krematoriorakennus valmistui 1973. Arkkitehti Seppo Valjuksen suunnittelema kappeli edustaa tyyliältään myöhempää modernismia, jonka muotoaiheiden esikuvat löytyvät 30-luvun modernismista. Betonielementeistä rakennettua kappelia hallitsee voimakas vaakasuora tasakattolinja, jonka yläpuolelle kohoaa suuren kappelin yhdeltä sivultaan viistottu salitila.

Suojelualueperusteet

Intiön hautausmaa edustaa paikallisesti vanhinta hautausmaahistoriaa. Alue on vakiintunut hautausmaakäyttöön, puusto alueella on suurta ja komeaa. Hautausmaan rakennukset ovat aikansa edustavia esimerkkejä.

Avainsanat

KERROKSISUUS, EDUSTAVUUS.

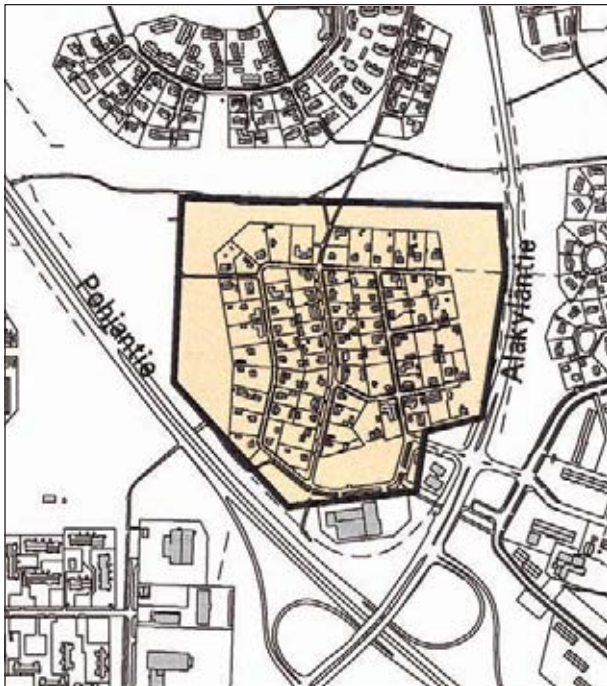
Intiön uusi hautausmaa

ISKO

Sijainti ja rajaus

Isko sijaitsee Pohjantien ja Alakyläntien risteyksessä noin kolmen kilometrin etäisyydellä Oulun keskustasta pohjoiseen.

Suojelualuerajaus on tehty käsittämään pientaloalueen ja ympäröivät metsäiset puistoalueet.

Isko

1:12 000

Aluehistoriaa

Iskon ensimmäinen asemakaava on Taka-Tuiran asemakaava vuodelta 1949. Asemakaavassa olevassa olevina merkityt rakennukset sijaitsivat pääasiassa Iskontien itäpuolella. Kaavassa läpikulkutienä ollut Iskontie on nykyisin alueen sisäinen pääkatu.

Kokonaisuudessaan alue on rakentunut suurimmaksi osaksi vuoden 1949 asemakaavan mukaisesti. Iskon eteläosassa on puistoa sekä liike- ja työpaikkatoimintaan tarkoitettuja alueita.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Isko sijoittuu erilliseksi lähiöalueeksi isojen teiden, Pohjantien ja Alakyläntien risteykseen.

Iskoa ympäröivät havupuuvaltaiset puistoalueet. Rakennuskanta sijoittuu osin muuta maastoa ylemmäs kumpareelle.

Käyttötarkoitus

Isko on asuinalue. Voimassa olevassa asemakaavassa alue on erillispientalojen korttelialue. Iskontien ja Pinotien kulmassa on päiväkoti, jonka pihapiiri talousrakennuksineen ja leikkimökkeineen on kaunis ja viihtyisä.

Iskon eteläosassa suojelualuerajauksen ulkopuolella sijaitsevat huoltoasema sekä punatiilinen, mittasuhteiltaan muista rakennuksista poikkeava liikerakennus.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Iskon alue ei rakennuskannaltaan ole kovin yhtenäinen, ja yleisilmeeltään alueen katunäkymät ovat väljiä. Parhailta osiltaan katunäkymät ovat kauniit ja rauhalliset, esimerkiksi Kelotien eteläpäässä on yksinkertaisten jälleenrakennuskauden rakennusten muodostamaa katutilaa. Kadut ovat asfaltoituja.

Puusto on isoa, tienvarsilla on paikoin koi-vuistutuksia. Kelotien pohjoispäässä on kauniita havupuita tienvarressa ja pihoilla, myös harvinaisempia sembramäntyjä ja lehtikuusia. Paikoin tienvarsilla on runsasta kasvillisuutta, esimerkiksi Kelotien varressa on paljon pensasaitoja.

Alueen sisäistä julkista ulkotilaa Iskossa ei, katutilaa lukuunottamatta ole. Puistovyöhykkeet kiertävät asuinalueen ympäri.

Rakennuskanta

Rakennuskanta ei ole kovin yhtenäinen. Jälleenrakennuskauden talot ovat yksinkertaisia, pohjaltaan suorakaiteen muotoisia. Talot ovat I 1/2 -kerroksisia, niissä on harjakatto. Iskossa taloja on laajennettu matalammilla lisäosilla.

Kelotien pohjoispäässä tien länsipuolella on 70-luvulla rakennettuja matalia valkotiilisiä taloja, joissa katot ovat tummasävyiset, tummanruskeat tai mustat. Alueen kaakkoisnurkassa on muutama punatiilinen 80-luvun rakennus.

Suojelualueperusteet

Isko muodostaa selkeästi oman alueensa isojen teiden kulmaukseen. Alue sijoittuu osin kumpareelle, ja rajoittuu metsään. Ympäröivät metsäiset puistovyöhykkeet tekevätiskon tunnelmasta rauhallisen ja eristyneen.

Paikoin ympäristö on todella kaunista, esim. päiväkodin pihapiiri kokonaisuutena viehättävä. Vanhaa rakennuskantaa on säilynyt jonkin verran. Puusto on kauttaaltaan isoa, alueella kasvaa myös harvinaisempia puulajeja.

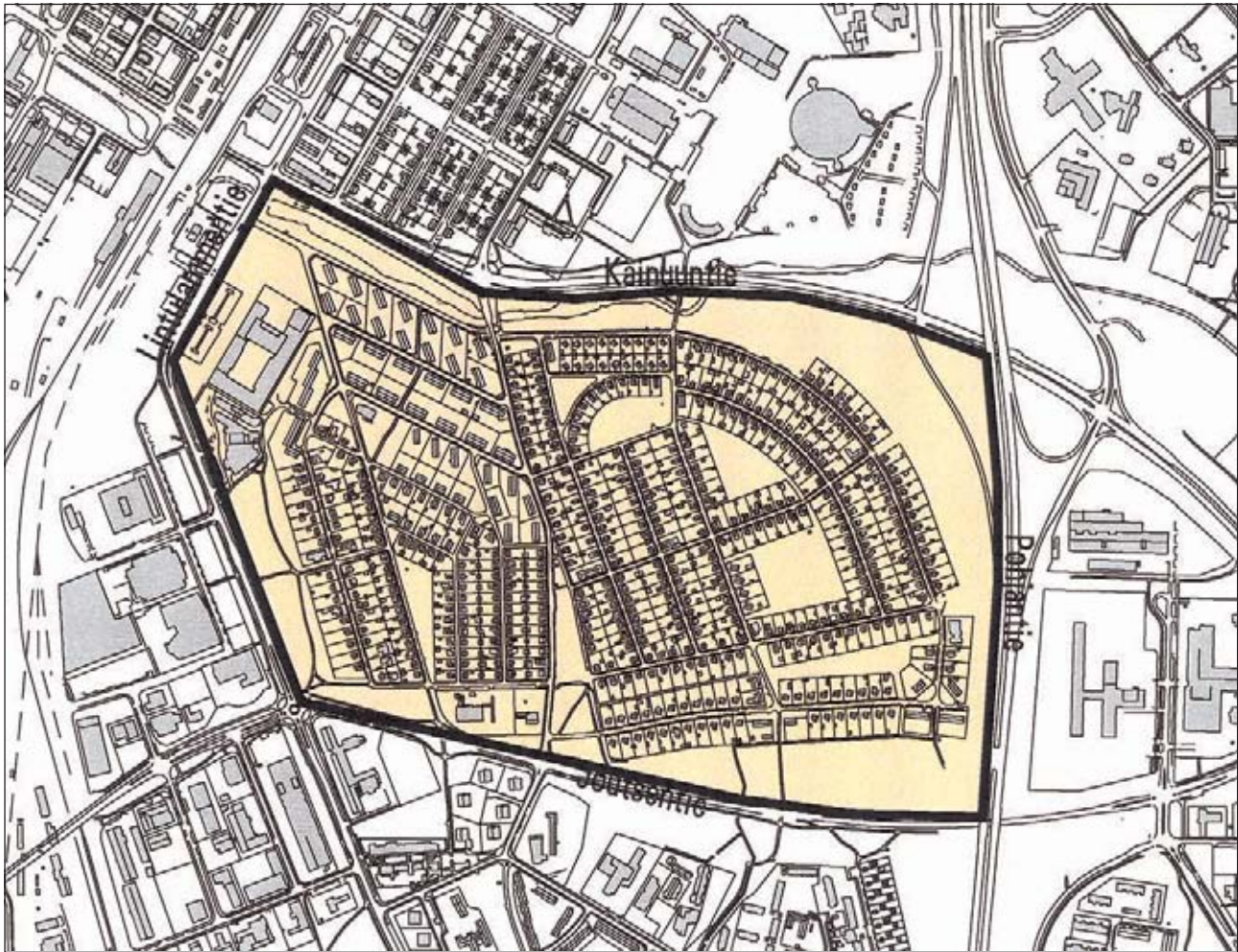
Avainsanat

KERROKSISUUS.

Kelotie

KARJASILTA

Karjasilta

1:12 000

Sijainti ja rajaus

Karjasilta, joka muodostaa Oulun kaupungin osan n:o 13, sijaitsee noin 1,5 km etäisyydellä kaupungin keskustasta kaakkoon.

Suojelualueeseen on esitetty kuuluvaksi 1940-luvulla rakennettu pientaloalue sekä 1950-60-luvun kerrostaloalue. Alue rajautuu Kainuuntiehen, Pohjantiehen, Lintulammentiehen ja Joutsentiehen. Alueen luoteisosassa on Pohjankartanon julkisten rakennusten alue, jossa sijaitsevat mm. musiikkikeskus, kirjasto ja Oulu-opiston tilat. Joutsentien eteläpuolelle jää Karjasillan julkisten rakennusten alue, jossa sijaitsevat mm. kirkko ja terveysasema. Ulospäin alue

rajautuu selkeästi isojen teiden väliin. Kainuuntielle Kaupunginojan takainen Suvantokadun kerrostaloalueen julkisivu muodostaa miellyttävää tienvarsiympäristöä. Ulkoapäin katsottuna myös pientaloalueet rajautuvat selkeästi. Puistoalueet toimivat tärkeinä suoja- ja raja-alueina asuinalueiden ja teiden välissä.

Aluehistoriaa

1940-luvulle asti Karjasillankangas oli maanviljelys- ja laiduntamisaluetta. Alue on Oulun ensimmäisiä keskustan ulkopuolelle kaavoitettuja pientaloalueita. Rakentamistoiminnalle alkusysäyksen antoi Ruotsissa ollut ”Suomen avun” keskustoimikunta, jonka aloitteesta lah-

joitettiin sodasta kärsineille kaupungeille puutaloja. Näitä ns. Ruotsin lahjataloja tuli Oulun osalle 48, ja ne päätettiin sijoittaa suunnitellulle Karjasillankankaan omakotialueelle. 1950-luvun alkupuolelle asti alue säilyi vielä osittain laidunalueena.

Karjasillan ensimmäinen asemakaava on vuodelta 1945. Sen laati arkkitehti Martti Heikura, laajennukset suunniteltiin arkkitehti Niilo Mattila. Oulun kaupunki omistaa suurimman osan maasta. Ketokadun varrella on muutamia yksityisten omistamia tontteja.

Karjasillan rakennuskannalla on yhteys Suomen arkkitehtiliiton jälleenrakennustoimiston standardisointilaitoksessa käynnistettyyn rakennusosien tyypitykseen. Rakennusosien tyypipiirustusten lisäksi jälleenrakennustoimistossa laadittiin asevelitalojen tyypipiirustuksia, joita laati mm. arkkitehti Erkki Koiso-Kanttila. Karjasillan tyypitalot ovat osin Martti Heikuran näistä tyypipiirustuksista muokkaamia.

Karjasillalle on v. 1980 laadittu asemakaava, joka tukee alueen suojelua..

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Karjasilta on maastomuodoltaan tasaista entistä peltoaluetta. Pohjoisessa alue rajoittuu Kainuuntien eteläpuolella kulkevaan Kaupunginojaan. Alue rajautuu suuriin teihin (Kainuuntie, Pohjantie, Joutsentie) puistoaluein.

Kaupunkirakenteessa Karjasilta sijoittuu osaksi keskustaa ympäröivää sisintä lähiökehää.

Alueen lounaisosassa sijaitseva kerrostaloalue on suunniteltu funktionalismin kaavoitusperiaattein. Alue on rakennettu vuosina 1950-60. Kokonaisuus muodostuu kahdesta suurkorttelista, joista toisessa rakennukset ovat yhdensuuntaisesti vinoittain katua vasten, toisessa kadun suuntaisesti.

Pientalokorttelit koostuvat jälleenrakennuskauden eri tyypipiirustusten mukaan rakennetuista I ja I ½ -kerroksisista rakennuksista. Tontit ovat melko pieniä, 630 m² - 800 m². Tontit ovat aidattuja. Pääosin harjakattoiset, puiset

asuinrakennukset sijaitsevat lähellä kadunpuoleista tontin rajaa. Tonteilla on lisäksi ulkorakennus tai useampia ulkorakennuksia.

Käyttötarkoitus

Karjasilta on pääasiassa asuinalue. Nokelantien pohjoispäässä on palveluja, mm. pankki. Lisäksi alueella on ravintola ja lähikauppa. Kerros- ja rivitaloissa on jonkin verran toimisto- ja liikehuoneistoja.

Alueen luoteisosassa on julkisten rakennusten keskittymä. Arkkitehti Kari Virta on suunnitellut 60-luvun puolivälissä Pohjankartanon aikakaudelleen tyypillisesti matalaksi ja betonielementtijulkisivuiseksi koulurakennukseksi. Arkkitehti Matti Heikkisen suunnittelema, kahdessa vaiheessa 70-80-luvuilla rakennettu Oulun musiikkikeskus on ulkomuodoltaan suuri julkinen rakennus. Musiikkikeskuksen julkisivut ovat pääasiassa marmorirouhepintaista betonia ja lasia.

Kaksikerroksisen Adventtikirkon Tuulimyllynkadun ja Kollaantien kulmassa on suunnitellut arkkitehti Heli Juola. Kirkko on vaaleine metallilevyjulkisivuineen selkeästi 90-luvun arkkitehtuuria edustava. Ulkoarkkitehtuuriltaan kohtalaisen yksinkertaisena ja väljästi sijoitettuna se sopii ympäristöönsä verrattain hyvin.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Karjasillan katuverkko koostuu pääosin asutokaduista. Nokelantie on alueen pääväylä pohjois-etelä-suunnassa. Katunäkymät ovat viihtyisiä ja pienimittakaavaisia. Kadut ovat osittain normaalilevyisiä, 12 m leveitä, ja osin kapeita, noin 7 m levyisiä.

Alueelle tyypillistä katunäkymää hallitsevat yhtenäisten rakennusrivien lisäksi kadunvieraidat ja runsas kasvillisuus. Nokelantien länsipuolella Kiisselikujan ja Haasiokadun välillä sijaitsevat talot muodostavat pitkän yhtenäisen julkisivun. Summantien ja Karjalanpuiston varrella on yksikerroksisia vaatimattomia taloja. Hiirosenkadun ja Kaukovainiontien päässä on kaksikerroksisia puisia pystylaudoitettuja rivitaloja.

Pientaloalueella on leikkipaikkoja ja puistikkoja,

mm. Uumajanpuisto, Mätäspuisto ja Hillapuisto. Asuinalueita ympäröivät puistoalueet.

Karjasillan puisto on täysikasvuista, ja lisää osaltaan katunäkymien viehättävyyttä. Nokelantien itäpuolella on komea koivukuja, ja Nokelantien itäpuolella komeita mäntyryhmiä. Pihoilla kasvaa isoja koivuja, pihlajia ja mäntyjä.

Karjaportintieellä on hyvin puu-Karjasillan ilmeeseen sopiva vanhamallinen puurakenteinen puhelinkioski (malli 1926).

Rakennuskanta

Kerrostaloalueen ilme on säilynyt yhtenäisenä. Kolmikerroksiset rakennukset ovat julkisivuiltaan rapattuja, ja mm. parvekkeissa ja sisäänkäynneissä on nähtävissä 50-luvun rakennusdetaljeja. Väreiltään rakennusten julkisivut ovat vaaleita, ruskean ja keltaisen sävyisiä.

Pientaloalueen yleisilme on viihtyisä. Rakennukset ovat I ja I 1/2-kerroksisia pääosin pystytai vaakalaudoitettuja rakennuksia. Rakennusten mittakaava noudattaa samaa linjaa muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. Useimpia rakennuksia on laajennettu, pääasiassa laajennukset ja korjaukset on tehty rakennusten alkuperäistä tyyliä kunnioittaen. Puisten asuinrakennusten väriskaala on laaja, vaaleiden ja keltaisten joukossa on myös punamultajulkisivuja.

Nokelantien länsipuolinen pientaloalue on kokonaisilmeeltään hajanaisempi kuin Nokelantien itäpuolinen osa. Muutamassa rakennuksessa alkuperäistä ilmettä ei ole kunnioitettu korjauksen yhteydessä

Pientalojen sisäänkäyntien yhteyteen on yleensä sijoitettu pieni kuisti. Ikkunat avautuvat neljään suuntaan. Käytetyin ikkunatyyppi on kaksijakoinen sisään-ulos aukeava kaksinkertainen puuikkuna.

Suojelualueperusteet

Kokonaisuudessaan Karjasilta edustaa aikakaudelleen tyypillistä rakentamista. Alue on selkeästi rajattavissa. Asuinalueet ovat luonteeltaan pienimittakaavaisia, rauhallisia ja viihtyisiä.

Pientaloalue edustaa tyypillistä esimerkkiä jälleerakennuskauden puutaloalueesta. Paikallisesti alue on poikkeuksellisen laaja alkuperäisenä säilynyt puutalomiljö. Rakennuskanta on yhtenäistä, ja se on syntynyt samojen historiallisten ja ympäristöllisten edellytysten vallitessa, sodan kokeneen sukupolven työllä.

Suvantokadun kerrostaloilla on maisemallista merkitystä Kainuuntielle näkyvänä julkisivurivinä. Lintulammentielle pientalot pilkistävät hauskaasti puuston lomasta.

Asemakaavan muutoksen yhteydessä 1980 pientaloalueelle on laadittu rakentamisohjeet. Kaavamääräyksillä ja rakentamisohjeilla on sallittu rakennuskannan pienimuotoinen laajentaminen ja uudistaminen huolehtien samalla siitä, että yhtenäinen ilme säilyy. Tässä onkin onnistuttu, nykyään Karjasilta on elävä ja tavoiteltu asuinalue.

Avainsanat

ALKUPERÄISYYS, TYYPILLISYYS, INTENSITEETTI.

Hakakatu

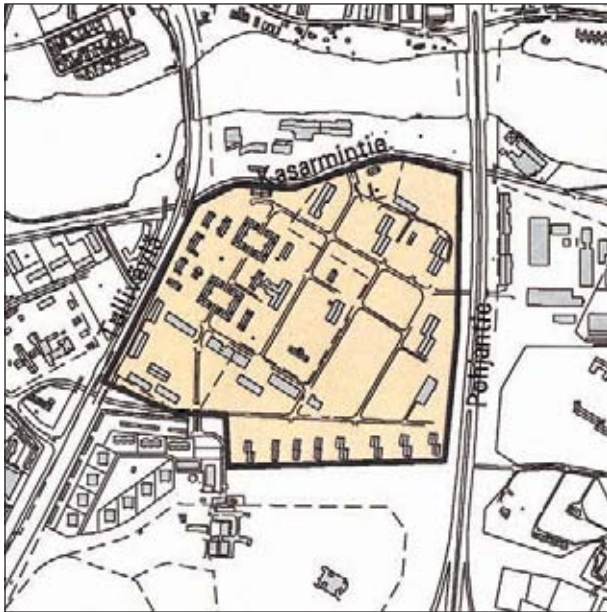

Karjaportintie

KASARMI

Sijainti ja rajaus

Oulun kasarmialue sijaitsee Oulujoen tuntumassa noin kilometrin etäisyydellä Oulun keskustasta koilliseen.

Kasarmi

1:15 000

Suojelualue rajautuu selkeästi isojen teiden, Tulliväylän, Kasarmintien ja Pohjantien, väliin. Varsinaisen kasarmialueen eteläpuolella on 50-luvun asuinrakennusten muodostama rivistö. Kasarmin huoltoalue sijoittuu Pohjantien itäpuolelle.

Aluehistoriaa

Suomessa hyväksyttiin asevelvollisuuslaki kesällä 1878, se astui voimaan 1.1.1881 ja ensimmäisten alokkaiden oli ilmoittauduttava marraskuun ensimmäisenä päivänä. Perustettavat kahdeksan tarkk'ampujapataljoonaa sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin. Kolmessa vuodessa oli luotava kasarmialueet. Kaikkien uusien kasarmialueiden suunnittelu annettiin Julkisten rakennusten ylihallituksen 1. arkkitehdille August

Bomanille, joka laati täydelliset piirustukset asemakaavasta, rakennuksista, pihoista ja puistoista. Elokuussa 1897 julkaistiin painetut tyyppi-piirustukset, joita eri puolilla Suomea toteutettiin melko pienin muutoksin. Kasarmialueiden asemakaavoissa saattoi sen sijaan olla suuria eroja paikallisista olosuhteista riippuen.

Suunnitelmissa asunto-, majoitus- ja huoltotilat muodostivat omat kokonaisuutensa, mutta olivat silti sopivan lähekkäin. Rakennukset olivat tarkoitukseensa toimivia. Istutuksin oli onnistuttu saamaan aikaan eräänlainen herraskartanomiljöö.

Oulussa alettiin heti piirustusten ja asemakaavaluonnosten tultua julkisuuteen etsiä paikkaa kasarmialueelle, joka oli kooltaan melko mittava kaupungin silloiseen kokoon nähden. Kaupunginhallitukselle esitettiin 1880 kolme vaihtoehtoa, joista kaupunginhallitus hyväksyi Intiönmäen, Koskenniskan oluttehtaan ja hautausmaan välisen alueen. Vaihtoehto oli kauimpana kaupungin keskustasta ja halvin. Alueen paraatijulkisivu käännettiin länteen, Oulujoen koskelle päin.

Suurin osa 35 rakennuksesta oli rakennettu veistetyistä hirsistä lautavuorauksin. Valtio huolehti itse menojen supistamiseksi kasarmialueitten rakentamisesta. Ammattitaidon puute ja valvonnan heikkous eivät kuitenkaan johtaneet toivottuun tulokseen, ja Oulussakin tehtiin vielä 1884-85 suuritöiset korjaustyöt.

Kasarmin puiston kehittäminen vei vuosikautia. Hiekkaiseen maaperään piti tuoda multaa, ja alkuvaiheessa istutukset kuivuivat karussa maaperässä jatkuvasti. Koivuja tuotiin Laanilan virkatalon mailta veneellä joen yli. Kasarmialue sai jo alkuvaiheessa hyvät yhteydet kaupunkiin, sillä 1881 teki maistraatti päätöksen rakentaa tie sairaalan sillasta kasarmin portille. Kasarmialue täydentyi vuosien mittaan. Puistoa somistettiin pienin huvimajoin, lapsia varten rakennettiin

keinuja ja kotitalouksia varten pyykinkuivaustelineet.

Toinen voimakas rakennuskausi kasarmialueella oli 1950-luvulla, jolloin rakennettiin neljä kasarmirakennusta, ruokalan laajennus, varastoja sekä alueen eteläpuolelle asuinkerrostaloja.

Oulun kasarmialuetta laajennettiin 1950-luvulla. Kasarmialueen itäpuolelta ostettiin Oulun kaupungilta noin 19 hehtaarin alue, joka laajensi kasarmialuetta tulevaan Pohjantiehen ja Intiönkankaan rinteeseen saakka. Neljä kasarmirakennusta rakennettiin ensimmäisinä 1951-54. Rinnan kasarmien kanssa rakennettiin Intiönkankaan pohjoisrinteeseen neljä 24 perheen kerrostaloa 1953-55. Talot olivat arkkitehti Heidi Vähäkallio-Järvelän suunnittelemlia. 50-luvulla laajennettiin myös ruokalarakennusta sekä rakennettiin huoltotiloja, mm. pesula Pohjantien itäpuolelle.

Vuosina 1955-63 vanhoja rakennuksia peruskorjattiin. Vanhat puukasarmit olivat välittömän korjauksen tarpeessa. Peruskorjauksessa rakennusten seinät oikaistiin ja ikkunat uusittiin, kuten myös välikatot ja lattiat. Rakennukset lämpöeristettiin ja niihin laitettiin keskuslämmitys. Rakennuskohtaisesti tehtiin rakennuksiin myös muutostöitä. Koko kasarmialue siistiytyi ilmeeltään kun heikkokuntoiset huoltorakennukset ja sodanaikaiset parakit purettiin. Alueelle rakennettiin korjaamot ja kolme uutta asuinkerrostaloa. Vuoteen 1963 mennessä kasarmialue oli saanut rakennuksien osalta lähes nykyisen muotonsa.

Kasarmialueen tiestön uusiminen muutti alueen ulkonäköä 1970-luvulla, kun soratiet asfaltoitiin.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa kasarmialue sijoittuu keskustan tuntumaan. Kasarmialue sijaitsee mäntyvoittoisella kumpareella.

Alueella on komeita mäntyryhmiä. Kasarmirakennusryhmien väliin jäävä keskuspuisto on ilmeeltään suljettu, puistoon on sijoitettu huvimaja, puistossa kasvaa koivuja, lehtikuusia ja hopeapajuja. Puustoa on aikojen kuluessa uusit-

tu. Alueella on komeita koivukujia teiden varilla. Alueen kokonaisilme on väljä, rakennusten väliin jää kenttämaisia aukioita.

Käyttötarkoitus

Alue on poistumassa varuskunta-alueen käytöstä Pohjan Prikaatin toiminnan siirryttyä Kajaaniin. Uutta käyttötarkoitusta alueen rakennuksille etsitään parhaillaan.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Katunäkymät ovat vanhan puukasarmin osilla osittain tiiviitä. U-muotoisten kasarmirakennusten väliin muodostuvat pihat, joiden kautta kulkee tie. Tie ja pihat on asfaltoitu, rakennusten vierillä kasvaa koivuja. Puukasarmin ruutuasemakaavan keskellä on puisto ja siinä pieni puinen paviljonki.

Yleisnäkymät kasarmialueella ovat väljät. 50-luvun kasarmirakennukset on sijoitettu hyvin väljästi mäntyvaltaiselle kankaalle. Alue on selkeästi rajattu, Kasarmintielle hallitseva elementti on puurakenteinen valkoiseksi maalattu aita.

Rakennuskanta

Kasarmialueella voi erottaa kaksi selkeää voimakkaan rakentamisen kautta, 1880-luvulla rakennetut puurakennukset sekä 1950-60-luvun rakennuskanta.

Bomanin piirtämät puukasarmin rakennukset ovat tyyliään klassistisia. Tyyliä sanotaan paladianiseksi. Se on saanut nimensä italialaisen täysrenessanssin arkkitehdin Andrea Palladion (1508-80) mukaan. Tyyliin on ominaista yksinkertainen ja monumentaalinen julkisivukäsittely sekä jaottelu pylväillä ja pilastereilla. Kasarmirakennuksissa on nähtävissä nämä pilasterit, jotka kannattavat palkistoa. Rakennusten arkkitehtuuri on kurinalaista, selvää ja yksinkertaista. Rakennuksissa on tehty joitakin muutostöitä mm. ikkunoissa.

50-luvun rakennuskannassa on ajalle tyypillisiä piirteitä sekä kokonaissommittelussa että detaljeissa. Rakennukset ovat rapattuja II-III-kerroksisia kivitaloja. Sekä asuin- että kasarmiraken-

nuksissa on pohjasommitelussa käytetty rakennuksen runkorakenteen limittämistä, mikä julkisivuissa näkyy kaksoispäätyaiheina. Rakennuksia leimaa jälleenrakennuskauden koruttomuus ja yksinkertaisuus.

Suojelualueperusteet

Oulun kasarmialue on kokonaisuutena kahden voimakkaan rakennuskauden tulosta. Puukasarmialue on tyyllisesti yhtenäinen ja kaunis. Klassistinen sommittelu näkyy paitsi rakennuksissa myös aluesuunnitelmassa. Alueen arvo perustuu yksinkertaisten rakennusten muodos-

tamaan jäntevään kokonaisuuteen, joka tekee alueesta säilyttämisen arvoisen. Oulun puukasarmialue on valtakunnallisesti merkittävä.

Myöhempi 1950-luvun rakennuskanta on aikakautensa rakentamisen edustava esimerkki. Kokonaisuudessaan alue kertoo puolustusvoimien historiasta.

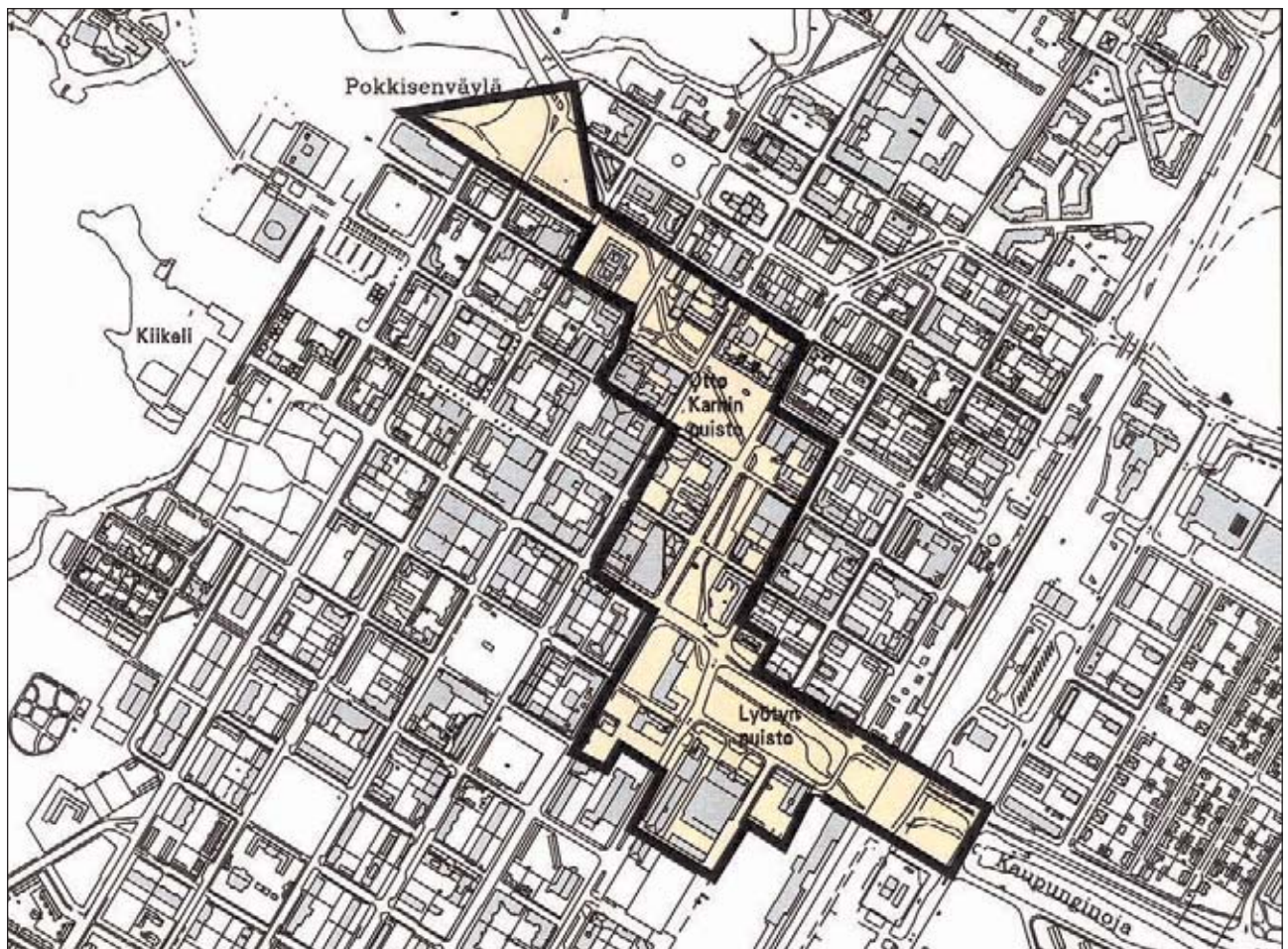
Avainsanat

ALKUPERÄISYYS, HARVINAISUUS, YHTENÄISYYS.

Oulun kasarmin sisääntulon puukujanne

KAUPUNGINOJA

Kaupunginoja 1:12 000

Sijainti ja rajaus

Kaupunginoja eli Plaanaoja virtaa Oulun keskustan halki kaakosta luoteeseen diagonaalisuuntaisena puistokaistaleiden ympäröimänä viherväylänä. Kaupunginojan varren keskustan puistovyöhyke mereltä aina rautatiehen asti on merkitty omana aluesuojeluvyöhykkeenään.

Aluehistoriaa

Kaupunginojan varren laidunniityistä eli plaanoista alkoi muodostua puistovyöhyke 1822 tapahtuneen Oulun palon jälkeen. Maistraatti huolestui kaupungin ulkonäöstä ja päätti istuttaa puita kaupungin elävöittämiseksi. Plaanoille toimitettiin kaupungin läheisiltä maatioilta ainakin kotipihlajia ja haapoja.

Kaupunginojan puistovyöhykkeen nykyinen muoto perustuu Ehrenströmin-Engelin vuoden 1824 asemakaavaan. Tässä ruutuasemakaavassa annettiin Kaupunginojan juosta vapaa-omaisena alueen halki. Kaavasta muodostui tilataiteellinen kaupunkisommitelma. Ojan varsi kunnostettiin puistomaiseksi 1830-luvulta alkaen. Kanavan pohja ja reunat kivettiin.

Ensimmäisenä varsinaisena puistoalueena perustettiin Appलगrenin- eli Otto Karhin puisto (Palokunnanpuisto) Ison- ja Uudenkadun välille. 1860- ja 1870-luvuilla Kaupunginojan varrelle perustettiin puistoja lisää Torikadulta merelle päin, mutta vielä 1910-luvulla Otto Karhin puisto oli kaupungin suurimpia. Puistoihin istutettiin runsaasti puita, ja jo 1880-luvulla plaanoilla kasvoi 55 ulkomaista puuvartislajia.

Puutarha-arkkitehti Svante Olsson suunnitteli Linnansaaren ja Pokkitörmän puistot 1907, ja Helsingin kaupungin ylipuutarhuri Bengt Schalin uudisti suunnitelmat 1930.

Oleellisimmat muutokset puistovyöhykkeeseen Ehrenströmin-Engelin asemakaavan jälkeen tapahtuivat vuoden 1947 Meurmanin-Ervin asemakaavan mukaisesti, mm. Vaaranpuistoa supistettiin.

Rautatien itäpuolella Kaupunginoja levenee suvannoksi, jonka ympärillä on Karjasillanpuisto.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Kaupunginoja kulkee keskeisten kaupunkialueiden halki. Kaupunginojan varren puistovyöhyke tuo kaupunkikeskustaan hengittävyttä ja väljyyttä.

Käyttötarkoitus

Kaupunginojanvarren puistovyöhykkeet ovat kaupunkilaisten kulku- ja oleskelupaikkoja. Kaupunginojan varrelle sijoittuvat Pokkisen puisto, Madetojanpuisto, Snellmaninpuisto, Otto Karhin puisto, Vaaranpuisto sekä Lyötynpuisto. Otto Karhin puisto on huomattava jalankulkuliikenteen solmukohta ja yksi kaupungin keskeisimmistä viheralueista.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Kaupunginojanvarren näkymät ovat väljiä puistomaisesta ympäristöstä johtuen. Lyötynpuistossa Kaupunginojan varsi muodostaa pitkänomaisen puiston suvantoineen.

Kaupunginojan varrelle muodostuvat Oulun kaupungin kauneimmat näkymät. Madetojan ja Pokkisen puistojen takaa näkyy Ojakadun julkisivurivi, johon kuuluvat Tuomiokapitulin talo, Tervosen talo, Byströmin talo sekä Oulun kaupungin nuoriso- ja kulttuurikeskus.

Rakennuskanta

Kaupunginojan suojelualuerajauksen rakennuskantaan kuuluu useita merkittäviä rakennuksia eri aikakausilta. Kaupungintalo on alun-

perin hotelli-ravintola Seurahuoneeksi 1885 suunniteltu uusrenessanssityylinen kivirakennus. Ruotsalaisen arkkitehdin J. E. Stenbergin suunnittelemaan rakennukseen lisättiin kolmas kerros arkkitehti Oiva Kallion suunnitelmien mukaan 1920.

Kaupungin keskeisintä puistoa, Otto Karhin puistoa rajaavat Isollakadulla ja Pakkahuoneenkadulla kolme kivirakennusta, joissa kuvastuu 1900-luvun alkupuolen rakennustyylien kehitys. Puistola on arkkitehti Harald Andersinin 1910 suunnittelema jugendtyylinen asuin- ja liiketalo. Katukuvaa täydentää Puistolaan liittyvä rakennus (Pakkahuoneenkatu 13), jonka riikasmuotoinen 1920-luvun klassismia edustava julkisivu on säilytetty uudisrakennuksessa (entinen säästöpankki). Hotelli-ravintola Arina on 1939 valmistunut funktionalismia edustava viisikerroksinen liikerakennus, jonka suunnitellut SOK:n rakennusosaston arkkitehti Armas Lehtinen. Entinen HOP:n talo on arkkitehti Runar Finnilän 1938 suunnittelema asuin- ja liikerakennus, jossa on nähtävissä sekä funktionalismin että klassisimmin piirteitä.

Asunto Oy Oulun Valkea Linna Otto Karhin puiston länsilaidalla on koko korttelin pituinen seitsemänkerroksinen liike- ja asuinrakennus, jonka on suunnitellut arkkitehti Eino Pitkänen. Jälleenrakennuskauden rakennus noudattelee funktionalistista tyyliä ja on valmistunut 1941. Saman korttelin pohjoislaidalla sijaitseva vanha pappila on alun perin intendentti Carl Ludvig Engelin 1820-luvulla suunnittelema. Vuonna 1851 rakennusta jatkettiin Oldenburgin suunnitelmien mukaan, ja nykyinen asu on rakennusmestari J. W. Lillqvistin suunnittelema.

Vaaranpuiston länsilaidalla on entinen paloasema, joka on arkkitehti Karl Sandfrid Sandelinin 1921 suunnittelema. Kolmikerroksinen kivirakennus on jugendtyyliä. Vaaranpuiston eteläpuolinen entinen keskuskansakoulu on arkkitehti K. Borgin suunnittelema funktionalistinen koulurakennus vuodelta 1935. Rakennus saneerattiin terveysasemaksi 1981-82. Kauempana Uudenkadun varressa on kahden mansardikatoksen jugendhenkisen puurivitalon muodostama pihapiiri. Rakennukset on suunnitellut arkkitehti Otto F. Holm.

Lyötynpuiston eteläpuolella sijaitseva SOK:n konttori- ja varastorakennus vuodelta 1938 on arkkitehti Erkki Huttusen suunnittelema. Rakennus edustaa funktionalismin tyyli-ihanteita lippamaisine katoksineen, ja puhtaan valkoisine seinäpintoineen. Lyötynpuiston eteläpuolella on entinen sotilaspiirin esikunta, joka on alun perin sairaalaksi suunniteltu kolmikerroksinen kivirakennus vuodelta 1929. Arkkitehtien Valter ja Bertel Jungin suunnittelema rakennus edustaa vähäeleistä klassismia.

Jälleenrakennuskauden rakennuksista Snellmaninpuiston ympärillä sijaitsevat mm. Kalevan talo vuodelta 1952 ja arkkitehti Eino Pitkäsén suunnittelema Kassatalo vuodelta 1957.

Suojelualueperusteet

Kaupungin läpi virtaava oja sitä reunustavine puistovyöhykkeineen on merkittävä osa Oulun kaupunkikuvaa ja antaa kaupungille persoonallisen ilmeen. Puistovyöhykkeet ovat muistuma 1800-luvun kaavasuunnittelusta. Rajaus sisältää merkittävää rakennuskantaa eri aikakausilta.

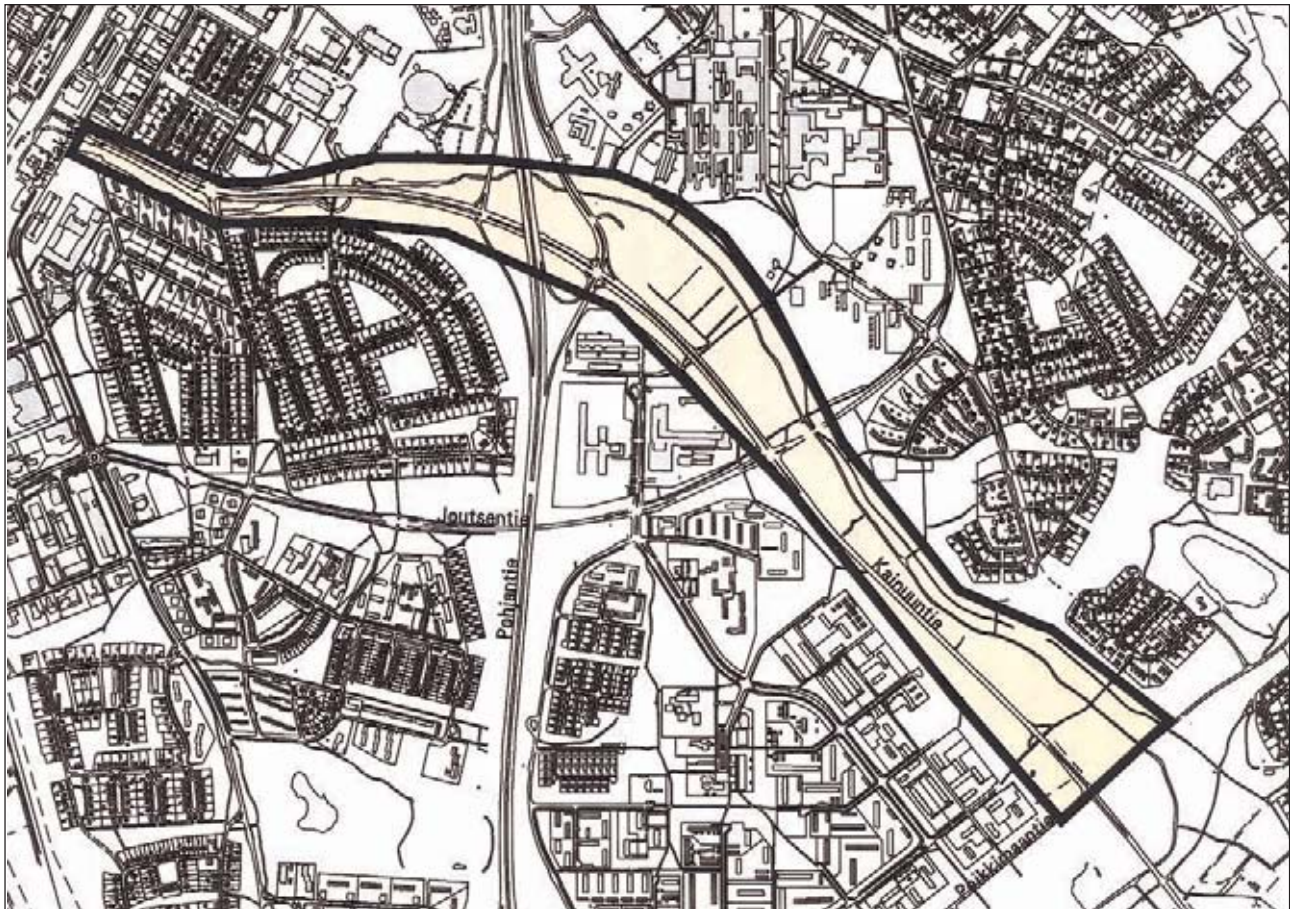
Avainsanat

KERROKSISUUS, INTENSITEETTI.

Otto Karhin puisto, Kassatalo ja Vakuutustorni

KAUPUNGINOJAN MAISEMA

Kaupunginajan maisema 1:20 000

Sijainti ja rajaus

Kaupunginajan maisemaksi on rajattu keskustan ulkopuolinen osa Kaupunginajaa ja sen ympäristöä aina Poikkimaantien risteykseen asti. Kaupunginajan uoma noudattelee myös Kainuuntien linjaus kulkien Saaristonkadun jatkeena Oulun keskustasta kaakkoon kohti Muhosta ja Kajaania.

Aluekohteeksi on rajattu Kainuuntien ja Kaupunginajan pohjoispuolella kulkevan kevyen liikenteen väylän välinen alue Lintulammentien - Ratakadun ja Poikkimaantien risteysten välillä.

Aluehistoriaa

Oulun kaupunki muodostui 1600-luvulla vähitellen Kaupunginajan ja Merikosken väliselle

niemekkeelle, jota vanhimmissa asiakirjoissa mainitaan saareksikin. Nykyisen Madekosken kohdalla Oulujoesta erkaneva ja Oulujoen suistoon virtaava Kaupunginaja oli kaupungin perustamisesta alkaen tärkeä väylä.

Oulun kaupungin rakennustoimiston mittausosastolla 1962 laaditussa kartassa Kainuuntie on merkitty aluevarauksena. 1970-luvulla Kainuuntie rakennettiin.

Maikkulan eteläpuolella Kainuuntie yhtyy vanhan Kajaanintien linjaukseen, joka on suurinpiirtein sama kuin jo 1649 laaditussa kartassa.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunginajan maisemassa Kainuuntie on suoraviivainen tieyhteys Muhokselle ja Kajaaniin.

Kaupunkirakenteessa Kainuuntie jatkuu Saaris- tokadun päätteenä tärkeänä kaakkois-luoteis – suuntaisena väylänä. Luonnonmuodoiltaan Kai- nuuntien ja Kaupunginojan halkoma alue on ta- sainen.

Näkymät ja julkinen ulkotila

Kainuuntieltä aukeaa näkymiä luonnontilaisille sekä puistomaisille viheralueille. Joutsentien ja Pohjantien välisellä alueella Kainuuntien varret ovat metsäiset. Kaupunginoja kulkee tien poh- joispuolella noin 100 metrin etäisyydellä. Tien eteläpuolella näkyvät Oulun ammattioppilaitos ja Aikuiskoulutuskeskus.

Oulua lähestyttäessä tien oikealla puolen avau- tuvat näkymät Kaupunginojan puistovyö- hykkeeseen. Oulunsuuntien risteuksen jälkeen oikealla puolen sijaitsee avoimen niittyalueen ja Kaupunginojan takana Kontinkankaan sairaala- alue, jolla sijaitsevat Oulun yliopistollinen kes- kussairaala ja Medipolis Center.

Pohjantien risteuksen jälkeen näkymä avautuu kohti Raksilan urheilukeskusta. Teuvo Pakkalan risteuksen tuntumassa näkyvät Raksilan koulu- rakennukset, ja niiden jälkeen Raksilan puuta- loalue. Samalla kohden tien vasemmalla puolen näkyy Kaupunginoja suvannoksi leventyneenä. Sen takana näkyvät Suvantokadun varrella si- jaitsevat Karjasillan kerrostalot.

Rakennuskanta

Kaupunginojan maisemalle ja tienvarsiympä- ristölle ilmettä antava rakennuskanta on monen ikäistä ja moni-ilmeistä.

Raksilan koulurakennusten arkkitehtuuri on po- sittiivinen ympäristötekijä Teuvo Pakkalan kadun risteysalueella. Lähimpänä tietä sijaitsee Kaup- paoppilaitos. Raksilan puutaloalueen ra- kennukset pilkottavat puiden lomasta.

Suvantokadun 50-60 –luvulla rakennetut ker- rostalot sijaitsevat vinoittain pääty vasten katua. Niiden yksinkertainen ja rytmikäs rivistö näkyy Kaupunginojan varren takaa Kainuuntielle.

Suojelualueperusteet

Kainuuntietä reunustavat puu- ja pensasrivistöt sekä Kaupunginojan varsi tarjoavat keskustaan saapujalle miellyttävän ensivaikutelman. Väy- lää reunustavat toisaalla Kaupunginojan puisto- mainen vyöhyke ja toisaalla Raksilan urheilua- lue.

Tienvarsiympäristön parhaita piirteitä ovat pit- kät näkymät yli aukeiden niittyjen.

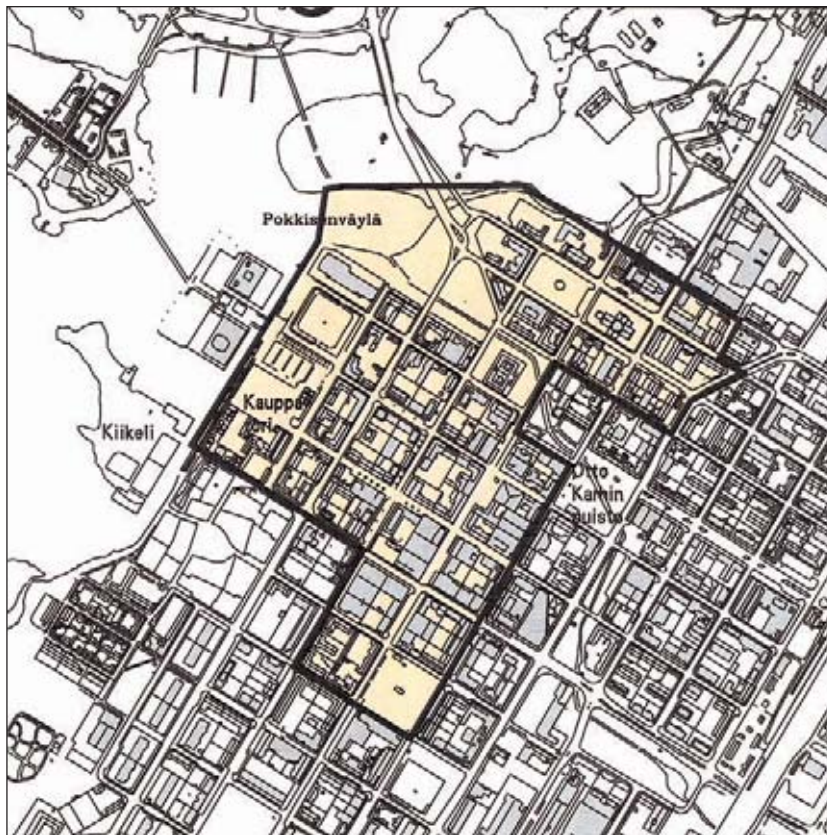
Avainsanat

INTENSITEETTI.

Kaupunginoja

KESKUSTA

Keskusta

1:12 000

Sijainti ja rajaus

Keskustan suojelukohteeseen on sisällytetty varsinainen vanhan keskustan alue, vanhat rantakorttelit ja uuden keskustan merkittävät korttelit. Alue on laaja ja sisältää monelta eri aikakaudelta peräisin olevaa rakennuskantaa.

Aluehistoriaa

Vanhan keskustan alueeseen kuuluvat vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto. Kortteli oli alunperin kaavoitettu aukioksi, Kirkkotoriksi. Aukio muutettiin 1800-luvun lopulla puistiksi koivuistutuksin. Vuoden 1822 palossa tuhoutunut Oulun keskusta rakennettiin uudelleen Ehrenströmin-Engelin vuoden 1824 asemakaavan mukaan. Kirkkotorin ympärille rakennettiin pääosin julkisia rakennuksia. Aukion vieressä on tuomiokirkko, jota ympäröivää kirkkotarhaa käytettiin hautausmaana aina 1880-luvulle asti.

Rantakadulla sijaitsevat korttelit on rakennettu Oulun vuoden 1882 palon jälkeen. Korttelikonaisuus on pääosin uusrenessanssityyliä, taloissa on myös jugendin ja nikkarityylin piirteitä. Alue jatkuu Ojakadun ja Hallituskadun myötä osin Kirkkokatuun asti ulottuvana tyyllisesti varsin yhtenäisenä keskusta-alueena.

Rantakortteleiden kokonaisuuteen liittyvät myös ranta-aitat ja 1901 valmistunut kauppahalli. Ranta-aitat ovat perinteisiä Oulun kauppiaiden satamavarastoja, joista vanhimmat ovat 1700-luvulta. Ranta-aittoja on siirretty ja rakennettu uudelleen useaan otteeseen. Ranta- ja Torikadun välillä oleva uusrenessanssin leimaama katutila on rakennettu pääosin 1880-luvulla.

Uutta keskustaa leimaa voimakas toisen maailmansodan jälkeinen rakennustoiminta, joka keskusaukioineen perustui Meurmanin-Ervin asemakaavanmuutokseen vuodelta 1947.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Keskusta on kaupunkirakenteen keskeisin osa. Pokkitörmä, tuomiokirkon ympäristö ja suistoon laskeva Kaupunginoja saavat aikaan poikkeuksellista vaihtelua muutoin tasaiseen maisemaan.

Kaupunginojan ympärille keskittyvä puistovyöhyke muodostaa ruutukaavaa noudattavaan keskustaan diagonaalisen viherelementin.

Käyttötarkoitus

Oulun keskusta-alue sisältää kaupunkikeskustaan normaalisti kuuluvat toiminnot. Oulun hallinnolliset, kaupalliset ja kulttuuripalvelut sijaitsevat pääosin tällä alueella. Keskustassa on myös runsaasti asumista.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Oulun keskustan alue sisältää kaupungin keskeisimmät julkiset ulkotilat. Kirkkokatu Pakkahuoneenkadun ja Saaristonkadun välisellä osuudella ja Kauppurienkatu Isoltakadulta kauppatorille asti ovat kävelykatualueena, Rotuaarina. Keskusaukio ja torinranta ovat keskustan tärkeimmät tapahtuma-alueet. Keskusaukio Kirkkokadun ja Pakkahuoneenkadun kulmaukseen syntyi alunperin paikalla sijainneen rakennuksen tuhouduttua sodanaikaisissa pommituksissa.

Oulun kauneimpia näkymiä on Kaupunginojan puistoalueen takaa näkyvä Ojakadun julkisivurivi, johon kuuluvat Tuomiokapitulin talo, Tervoson talo, Byströmin talo sekä nuoriso- ja kulttuurikeskus.

Rakennuskanta

Keskustan aluerajaus sisältää runsaasti eri ikäistä rakennuskantaa. Vanhimpia kerrostumia edustavat Franzénin puistoa ympäröivät julkiset rakennukset. Franzénin talo on kauppaneuvos Johan Franzénin 1829 rakennuttama kaksikerroksinen empiretyylinen rakennus, jonka alakerran kivimuurit ja kellarit ovat osin ajalta ennen vuoden 1822 Oulun paloa. Puiston ympärillä sijaitsevat myös Oulun lyseo, entinen läänin maanmittaus-

konttori, lääninhallitus, Öbergin talo, ja Oulun tuomiokirkko. Carl Ludvig Engel suunnitteli kirkon korjaustyöt, kun Daniel Hagmanin 1770-76 rakentama Sofia Magdalenan kirkko tuhoutui pahoin vuoden 1822 palossa.

Rantakadun korttelit on rakennettu vuoden 1882 palon jälkeen. Korttelikokonaisuuteen kuuluvat tuomiokapitulin kortteli ja Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston rakennukset. Rakennukset edustavat pääosin uusrenessanssityyliä, jugendin ja nikkarityylin piirteitä voi myös havaita.

Hallituskadulla Rantakadun ja Torikadun välillä on yhtenäinen, uusrenessanssin piirteitä sisältävä katutila. Nuoriso- ja kulttuurikeskus (entinen poliisilaitos) on alunperin kaksikerroksinen kauppakartano, joka rakennettiin arkkitehti John Lybeckin 1883 tekemien suunnitelmien mukaan. Arkkitehtitoimisto Grahn-Hedman-Wasastjerna muutti rakennuksen kaupungintaloksi 1893, ja lisäsi rakennukseen uusgotiikkaa edustavan kolmannen kerroksen. Oulun kaupungin nuoriso- ja kulttuurikeskukseksi talo muutettiin 1991, uudisosan ja muutoksen suunnitteli arkkitehti Pekka Laatio.

Kirkkokadulla, Rotuaarilla, sijaitsee keskustan urbaanein katutila, joka valottaa kaupungin kehitystä tämän vuosisadan aikana. Kirkkokadun länsilaidan kokonaisuuteen kuuluu neljä-viisikerroksisia kivitaloja. Arkkitehti Wivi Lönnin suunnittelema, 1911 valmistunut entinen Oulun aluesäästöpankki (Kirkkokatu 10) edustaa jugendin tyylipiirteitä, graniittinen ensimmäinen kerros viittaa kansallisromantiikkaan. Pekurinkulma (Kirkkokatu 12) on 1910 valmistunut, arkkitehti Walter Thomén suunnittelema jugendin tyylipiirteitä edustava rakennus. Kokonaisuuden päätteinä Saaristonkadun ja Kirkkokadun kulmassa on arkkitehtien Martta ja Ragnar Ypyän 1941 suunnittelema asuin- ja liiketalo (Rautatalo). Vuonna 1947 valmistunut talo edustaa 1940-luvun romantiikalla sävytettyä funktionalismia.

Jälleenrakennuskauden rakennuksista muodostuu hyvin säilynyt kokonaisuus Kajaaninkadun molemmin puolin. Kajaaninkadun pohjoispuolinen kolmen asuin- ja liiketalon muodostama kortteli on suunniteltu Oulun kaupungin rakennustoimistossa 1952-53. Arkkitehti

Martti Heikuran suunnittelemissa kolmikerroksisissa rakennuksissa on 50-luvun arkkitehtuurille ominaisia tyylipiirteitä erkkereissä ja sisään-tulokatoksissa.

Hyvä esimerkki jälleenrakennuskauden rakennuskannasta on sanomalehti Kalevan toimitalo Kirkkokadun ja Hallituskadun kulmassa. Arkkitehtien Lappi-Seppälä ja Martas 1953 suunnittelema rakennus muodostuu viisi- ja seitsemänkerroksisesta osasta. Rapatun rakennuksen detaljointi on niukkaa ja hienostunutta, ja alkuperäisinä säilyneet ikkunat ja ulko-ovet li-

säävät yleisilmeen herkkyyttä.

Suojelualueperusteet

Oulun keskusta-alue sisältää kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemallisesti merkittäviä valtakunnallisia ja paikallisia arvoja.

Avainsanat

KERROKSISUUS, INTENSITEETTI.

Rotuaari

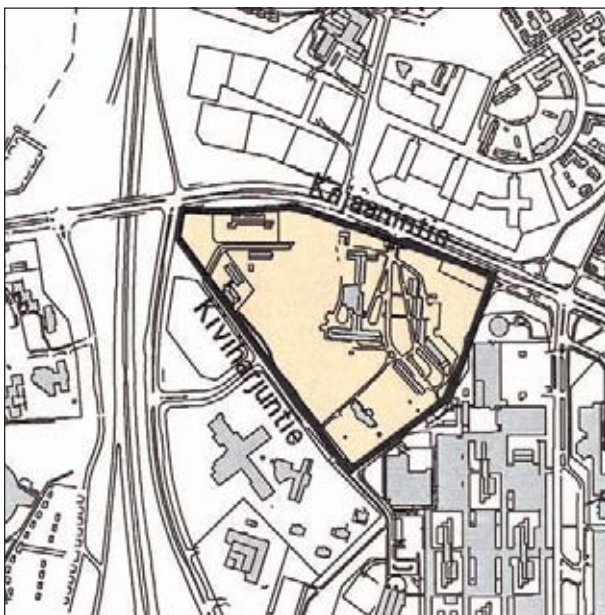

Oulun tori

KONTINKANGAS

Sijainti ja raja

Kontinkankaan sairaala-alue sijaitsee noin kahden kilometrin päässä Oulun keskustasta itään Kajaanintien varressa. Suojelualue on rajattu Kiviharjun lenkkiä ja Kiviharjunkujaa pitkin. Alueella sijaitsee entisen Lääninsairaalan rakennusten lisäksi länsilaidan työkeskus- ja muita rakennuksia.

Kontinkangas

1:12 000

Kiviharjuntien eteläpuolella aluerajauksen ulkopuolella sijaitsevat Terveystieteiden oppilaitoksen rakennukset.

Aluehistoriaa

Jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien Oulussa valitettiin Polttimosaarissa sijaitsevan lääninsairaalan tilan puutetta. Alue osoittautui liian ahtaaksi sairaalan laajennukselle, joten valtio kiinnitti huomionsa Kontinkankaaseen. Diakonissalaitos oli jo vuokrannut Kontinkankaalta alueen omaa toimintaansa varten, mutta luopui suunnitelmistaan valtion hyväksi. Valtuusto päätti 1937 luovuttaa lääninsairaalan rakentamista varten 7 hehtaarin tontin.

Kontinkankaan lääninsairaala alettiin rakentaa 30-luvun lopulla ja se valmistui 1944. Kokonaisuuteen suunniteltiin alunalkaen sairaalarakennuksen lisäksi hoitajattarien ja taloushenkilökunnan sekä lääkäreiden asunnot, oppilaskoti, oppilaskoulu, kappeli ja ruumishuone sekä talousrakennuksia.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Kontinkangas sijaitsee Kajaanintien varressa ensimmäisen lähiökehän ulkopuolella.

Luonnonmuodoltaan Kontinkangas on kumpareinen. Alueen puusto on pääasiassa mäntyä.

Käyttötarkoitus

Alueen rakennukset ovat sairaalakäytössä. Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1998 alue on merkitty sosiaalitoimintaa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialueeksi.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Katunäkymät alueella ovat komeita. Valkoiseksi ja keltaiseksi rapatut rakennukset erottuvat alueella kasvavien suurten mäntyjen lomasta. Rakennukset on sijoitettu väljästi ja ilmastisesti. Alueella kulkee asfaltoitu tieverkosto.

Rakennuskanta

Lääninsairaalan 1938-39 päivätyt piirustukset laati lääkintöhallituksen rakennustoimistossa arkkitehti Uno Ullberg.

Ensimmäisen rakennusvaiheen rakennukset ovat III-IV -kerroksisia yksinkertaisia rapattuja rakennuksia. Rakennukset edustavat funktionalismia aukotuksineen, niukkoine katoksineen ja parvekkeineen.

Henkilökunnan asunnot, oppilaskoti ja koulu

muodostavat porrastetun pitkän rakennuksen. Sairaalarakennus oli alunperin pohjamuodoltaan T-mallinen, rakennusta on myöhemmin laajennettu.

Entinen lääkärin asuintalo on kaksikerroksinen. Rakennuksen hienoina yksityiskohtina ovat sisäänkäynnit yläpuolisine parvekkeineen, sekä takaoven sisäänkäyntejä suojaavat seinäkkeet.

Kajaanintien varressa on arkkitehti Sam Salvesenin 1958-59 suunnittelema Invaliidihuolto-laitos, joka nykyään on Kontinkankaan työkeskuksena. Työkeskuksen eteläpuolella sijaitsevat ensisuoja ja proteesipaja.

Suojelualuerajaukseen kuuluu myös alempana rinteessä metsän suojassa sijaitseva Kiviharjun 70-luvulla rakennettu kuntoutuskeskus.

Suojelualueperusteet

Kontinkankaan sairaala-alue on yhtenäisenä suunniteltu ja rakennettu 30-40-luvun kokonaisuus. Myöhemmistä muutoksista huolimatta alue on säilyttänyt yhtenäisen ilmeensä. Ympäristön yleisilme on arvokas, puusto on suurta. Yksinkertaiset rakennukset sijoittuvat kauniisti puuston lomaan kumpareelle. Rakennuksissa on hienovaraista aikakaudelleen ominaista detajointia.

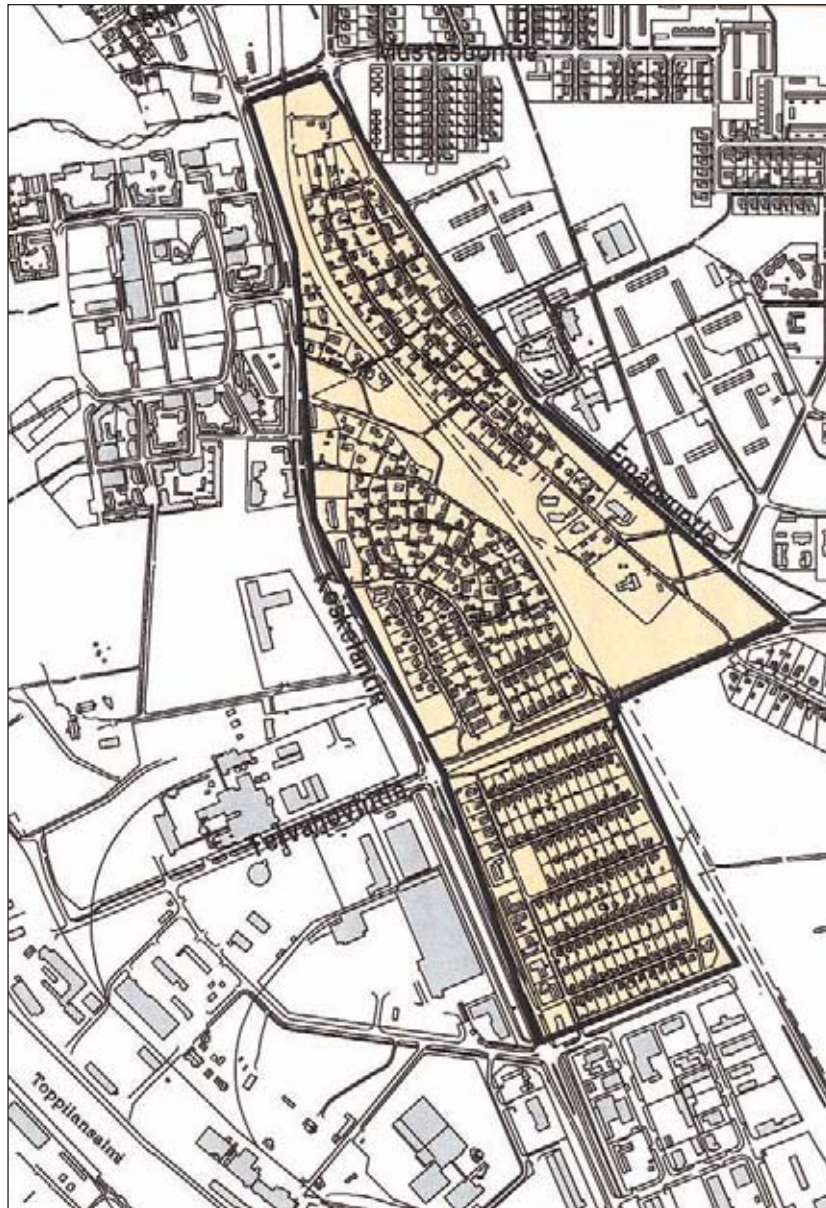
Avainsanat

YHTENÄISYYS, TYYPILLISYYS.

Entinen lääkärin asuintalo ja sairaala

KOSKELANKYLÄ JA TOPPILAN PIENTALOALUE

Koskelankylä ja Toppilan pientaloalue

1:12 000

Sijainti ja rajaus

Koskelankylä ja Vanha Toppila sijaitsevat noin 2,5 kilometriä Oulun keskustasta pohjoiseen Oulu-Kemi -radan molemmilla puolilla. Koskelan kaupunginosaa rajaavat Pohjantie, Tervahovintie, Koskelantie ja Haukiputaantie.

Suojelualuerajaus käsittää Koskelankylän, Toppilan vanhan kankaan, ja Toppilan puutaloalueen. Alue rajautuu Emäpuuntietä ja Koskelantietä pitkin.

Aluehistoriaa

Toppilan Vanhan kankaan ja Koskelankylän asutus on syntynyt vuosisadan vaihteessa, kun Toppilan sahan ja myöhemmin selluloosatehtaan työntekijät pystyttivät asuntojaan.

Toppilan puutaloalue on rakennettu pääosin 40-luvulla.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Koskelantie on tärkeä pohjoiseen kulkeva asutuksen kokoojaväylä, jonka varteen alue rajautuu.

Toppilan puutaloalue sijaitsee tasaisessa maastossa rautatien länsipuolella. Toppilan puoleinen osa, Vanha kangas, on muodostunut laakealle kumpareelle melko sattumanvaraisesti. Koskelankylä on rautatien itäpuolella länteen viettävässä rinteessä.

Käyttötarkoitus

Alueet ovat asuinalueita. Koskelantien laidassa Toppilan puutaloalueella on yritys- ja pienteollisuustoimintaa. Ketjutien eteläpäässä on Valo, entinen työväentalo, samoin kuin vapaa-palokunnan asema.

Uusi asemakaava edesauttaa alueen ominaispiirteiden säilymistä. Kaavaan on kirjattu merkintöjä, jotka edellyttävät kaikelta rakentamiselta yhdenmukaista rakentamistapaa.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Koskelankylän vanha asutus sijaitsee länteen viettävässä rinteessä ja on rakentunut nauhamaisesti Ketjutien ja Mastotien varsille. Säännöllisesti kadun varteen sijoitetut, harjakattoiset asuinrakennukset muodostavat yhdessä kadunvarsi puuston kanssa tiiviit ja suljetut kylänraitit. Korttelien keskellä ja alueen reunoilla muodostavat piharakennukset oman rakennusrivinsä.

Toppilan Vanhan kankaan korttelit ovat epä-säännöllisiä, ja niiden välissä polveilevat kapeat kujat. Näkymät ovat avaria alueen tiiviydestä huolimatta. Rakennukset on sijoitettu tontille vapaasti, katon harjansuunta vaihtelee, ja piharakennukset sijaitsevat tarpeen mukaan joko kadun varressa tai pihan perällä.

Kapteenintien ja Perämiehentien välinen katuverkosto on hyvin säännöllinen, kadut ovat leveähköjä. Rakennukset sijaitsevat kadunpuoleisella osalla tonttia, ja piharakennukset pihan perällä. Katutilaa muodostaa myös suurikokoi-

nen puusto. Pihoiilla kasvaa koivuja, pihlajia ja syreenipensaita.

Rakennuskanta

Alkuperäistä rakennuskantaa on jäljellä runsaasti sekä Koskelankylässä että Vanhalla kankaalla. Useimmat asuinrakennukset sekä pääosa talousrakennuksista ovat kohtalaisen hyvässä kunnossa, tai ainakin korjauskelpoisia. Asuntojen varustetasossa saattaa olla puutteita. Uudisrakennuksia alueen rakennuskannasta on noin viidesosa, mutta alueen yleiskuva on varsin yhtenäinen.

Asuinrakennukset ovat yleensä vinttihuoneellisia, tai ainakin korkealla ullakolla varustettuja harjakattoisia puutaloja. Kooltaan ne ovat vaatimattomia 50-65 m² mökkejä. Pohjamuodoltaan rakennukset ovat suorakaiteita, niihin liittyy kuisti. Rakennusten runkosyvyys 4,5-6 metriä. Muutamia taloja on laajennettu. Sisäänkäynti kuisteineen sijaitsee perinteisesti pihan puolella. Julkisivut ovat verrattain yksinkertaisia.

Tontit on ollut tapana aidata noin metrin korkeisella pystysäleaidalla, joka samalla rajaa kadun selvärajaisesti. Kapeimmillaan kadut ovat 4 metrin ja leveimmillään 8 metrin levyisiä. Uudisrakennusten yhteydessä on käytetty jopa 2 metriä korkeita näkösuoja-aitoja, jotka sulkeutuneisuudessaan ovat alueelle vieraita.

Piharakennukset ovat pohjaltaan kapeita, noin 3 metriä, ja yli 10 metriä pitkiä. Niissä ovat sijainneet puuliiteri, varasto, käymälä ja sauna, joskus myös piha-asunto. Nykyään piharakennusten käyttö on muuttunut, ja niihin on saatettu sijoittaa esimerkiksi autotalli.

Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana alueelle on rakennettu yksikerroksisia suuria omakotitaloja, yli 100 m², joissa autotalli on saatettu sijoittaa talon yhteyteen. Rakennusten rungot saattavat olla yli 9 m leveitä. Katot voivat olla loivia, jopa tasakattoja, ja julkisivumateriaalit poikkeavat perinteisestä.

Yleisimmin käytetty julkisivumateriaali on vaakalaudoitus. Puujulkisivuja jäsentävät nurkkalaudat, ikkunoiden vuorilaudat ja räystäslaudat.

Myös rapattuja, tiili-, mineriitti- ja kivirouheverhouksia esiintyy. Yleisimmin käytetty ikkunatyyppejä on T-puitteinen sisään-ulos aukeava kaksinkertainen puuikkuna.

Kapteenintiellä-Perämiehentiellä talot ovat pääosin I ½-kerroksisia ja vaakalaudoitettuja. Sisääntulokuistit ovat pihan puolella. Kapteenintien länsipuolella rakennuskanta on hajanaista ja uudempaa, alueella toimii pienteollisuutta ja pieniä liikeyrityksiä.

Suojelualueperusteet

Itsenäiset kokonaisuudet muodostavat alueesta

merkittävästi vanhaa rakennuskantaa sisältävän miljöön. Koskelankylä ja Toppilan Vanha kangas ovat omaleimaisuutensa säilyttäneitä työläiskaupunginosia.

Koskelankylässä Ketjutien ja Mastotien varrella on osin upeita pihapiirejä, vanhojen asuinrakennusten lisäksi on säilynyt piharakennuksia. Rehevä puusto ja rinne tekevät alueesta yhtenäisen.

Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS.

Koskelankylän Valo

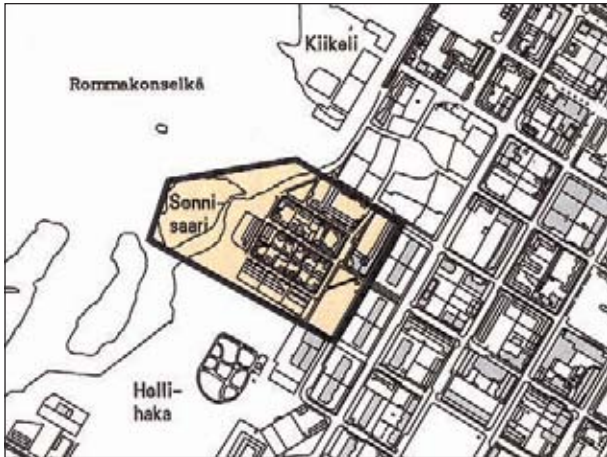

Pihapiiri Toppilasta

KUUSILUOTO

Sijainti ja rajaus

Kuusiluoto sijaitsee Oulun keskustan tuntumassa suistoalueella. Kuusiluodon edustalla on Sonnisaari, johon on kevyen liikenteen siltayhteys.

Kuusiluoto

1:12 000

Aluehistoriaa

1700-luvulla Kuusisaari oli Sonnisaaren tavoin vielä saari, ja siellä harjoitettiin lammastarhasta. Vuonna 1764 raatimies Zacharias Wacklin pyysi saada aidata kaupungin aluetta lammastarhaksi. Hänelle luovutettiin kaupungin etelälaidasta pieni saari eli nykyinen Kuusiluoto ja Sonnisaari sekä näiden edustan ranta-alue.

Vuoden 1822 tulipalon jälkeen laadittiin uusi asemakaava 1824. Kuusiluodosta muodostui perinteinen suomalainen 1800-luvun puukaupunkimiljö, joka rakentui merimiesten ja käsityöläisten asuinalueeksi.

Vuonna 1840 Kuusisaareen tehtiin silta asukkaiden olojen parantamiseksi. Varsinkin Oulujoen syystulvat aiheuttivat kuitenkin haittaa Kuusiluodon asukkaille. Esimerkiksi syksyllä 1847 tulva vahingoitti talojen perustuksia, tulisijoja ja lattioita, sekä vei mennessään ulkohuoneita ja tuhosi elintarvikevarastoja, joten

Kuusiluodon asukkaiden hyväksi kerättiin avustuksia.

Kuusiluoto vilkastui Krimin sodan aikana, kun ruotuväkeä varten rakennettiin sinne sauna. 1860-luvulla Kuusiluodon ja kaupungin välille rakennettu silta revittiin.

Kaupungin ja Kuusiluodon välinen vesiperäinen rotko oli 1800-luvun lopulla ongelmana. Vuonna 1884 joukko talonmestajia kääntyi kaupungin puoleen pyytäen notkelman täyttämistä, koska siitä kohosi epäterveellisiä höyryjä. Samoin Kuusiluodon asukkaita häittäsivät katuvalojen puute ja katujen pinnoittamattomuus.

Maankohoamisen ja täyttöjen seurauksena Kuusisaari on nykyään merelle pistävä niemi. Alueen kadut ovat asfaltoidut.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kuusiluoto sijaitsee osin kumpareella. Kaupunkirakenteessa Kuusiluoto on keskeisellä paikalla Oulun keskustassa. Kuusiluodon pohjoispuolista Meritullin aluetta rakennetaan parhailaan.

Käyttötarkoitus

Nykyään Kuusiluoto on asuinalue. Molemmissa kortteleissa on säilynyt umpirakenne. Asuinkortteleiden koillis- ja itäpuolella sijaitsevat 1900-luvun alussa rakennettu Kuusiluodon koulu sekä Lastentarhaopettajaopisto.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Nummikadulla pienet puurakennukset muodostavat miellyttävän katutilan. Yhtenäinen julkisivurivi korostaa maastonmuotoa. Merikadun länsipuolella on kaksikerroksinen punatiilinen rakennus rajaamassa aluetta. Maunonkadun itäpuolella on komea puurivistö.

Rakennuskanta

Noin kolmannes rakennuksista on 1800-luvulta ja toinen kolmannes vuosilta 1900-1920. Kolmas ikäkerrostuma on pommituksissa tuhoutuneiden tilalle rakennetut talot 1950-luvun vaihteesta.

Kuusiluodon koulun vanha päärakennus, entinen Oulun yhteiskoulu, on kivinen nelikerroksinen 1908 valmistunut koulurakennus, jonka tyyli on jugendia lisättynä kansallisromantiikan piirteillä. Arkkitehti Victor J. Sucksdorffin 1907 suunnittelemaan rakennukseen on myöhemmin tehty muutoksia, ja liitetty siihen vuonna 1955 van-

haan sopeutuva ja 1960 vanhasta poikkeava lisärakennus.

Suojelualueperusteet

Kuusiluoto on yhtenäinen selkeärajainen alue. Kuusiluodossa ja Sonnisaassa on omaleimainen, rauhallinen tunnelma. Alueen korttelit ovat säilyttäneet yhtenäisen rakenteensa.

Avainsanat

KERROKSISUUS, YHTENÄISYYS,
INTENSIIVISYYS.

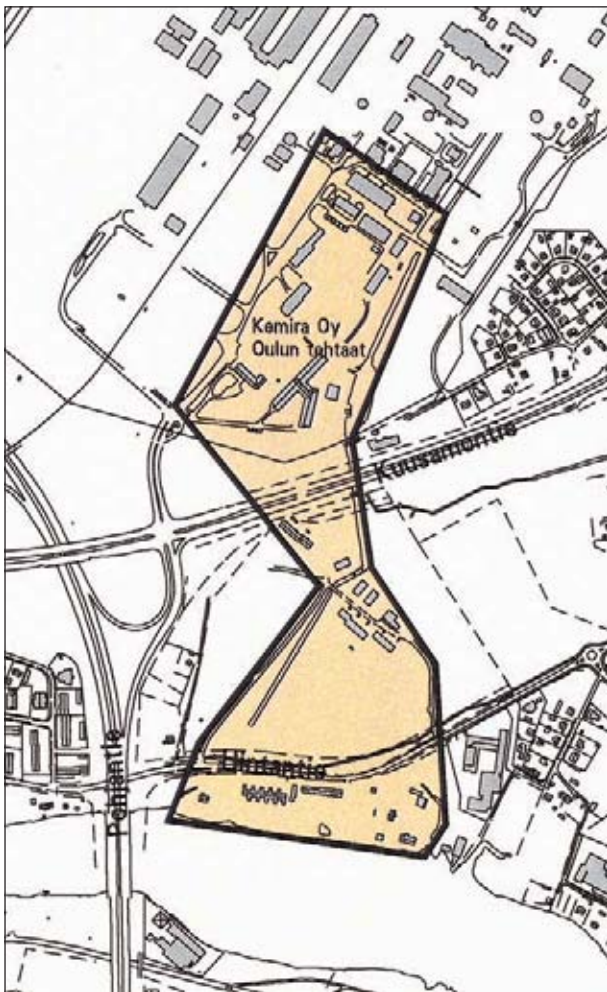

Merikatu 7

LAANILA

Sijainti ja rajaus

Laanila sijaitsee Oulujoen pohjoispuolella noin kolmen kilometrin etäisyydellä Oulun keskustasta koilliseen. Suojelualuerajaukseen on sisällytetty osa Taka-Laanilan Kemiran tehdasalueesta, tehtaan työläisille rakennetut kerrostalot, Oulujoen rannalla sijaitsevat rivitalot sekä Laanilan virkatalon pihapiiri ja Onnelan huvila.

Laanila

1:12 000

Kuusamontie jakaa aluerajauksen kahteen osaan, tehdasalue on eriluonteinen kuin viehättävä joenvarsimiljö. Yhteisenä nimittäjänä alueen synthyhistoriassa ja nykypäivässä on Kemira Oy, ja alue on haluttu rajata laajana kokonaisuutena.

Aluehistoriaa

Maailmansotien välisenä aikana Suomen pyrkinessä elintarviketuotannossa omavaraisuuteen monet komiteat ja toimikunnat suunnittelivat typpilannoitetta valmistavan tehtaan perustamista. Suunnitelmien toteuttaminen alkoi jatkosodan loppuvaiheessa maaliskuussa 1944, kun Suomen valtio, Kansaneläkelaitos sekä Rikkihappo- ja Superfosfaattitehtaat päättivät perustaa Typpi Oy -nimisen uuden yrityksen. Valtioneuvosto määräsi 1950 typpitehtaan paikaksi Pohjois-Suomen, minkä jälkeen Typpi Oy:n yhtiökokous päätti sijoittaa tehtaan valtion omistamalle Laanilan virkatalon tontille Ouluun. Työllisyysnäkökohtien lisäksi päätökseen vaikutti Merikosken voimalaitoksen turvaama sähkönsaanti.

Tehdasalueen kokonaissuunnitelman ja ensimmäiset rakennukset suunnitteli arkkitehti Alvar Aalto. Lokakuussa 1950 alkoi rakentaminen, joka edistyi nopeasti. Tehtaan vihkiäistilaisuus oli marraskuussa 1952.

Huomionarvoinen tapahtuma Typpi Oy:n historiassa on tehtaam ammoniumnitraattisulaa sisältäneen terässäiliön räjähtäminen 1963. Onnettomuudessa tehdasalueella rikkoutui useita rakennuksia, kymmenen henkeä sai surmansa, ja voimakas paineaalto särki satoja ikkunoita Tuirassa ja keskustassa. Onnettomuuden jälkeen tehdas korjattiin nopeasti. Tehdasta on myös vuosien mittaan laajennettu useaan otteeseen, voimakkaita rakennuskausia oli 70- ja 80-luvuilla. Vuonna 1971 Typpi Oy fuusioitiin Suomen valtion omistamaan Rikkihappo Osakeyhtiöön, joka ristittiin Kemira Oy:ksi.

Nykyään tehdasalueella toimii Kemira Chemicals Oy. Tehtaan toimintojen kehittyessä lannoitetuotannosta sellu- ja paperikemikaalien tuotantoon on alkuperäisiä rakennuksia jäänyt pois käytöstä. Vanhaa rakennuskantaa on purettu 200 000 m³, joten alueelle on jäänyt runsaasti nurmetettuja vapaa-alueita.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Laanila sijoittuu keskustan lähialueiden ja varsinaisten lähiöalueiden väliin. Luonnonmuodoiltaan alue on tasainen.

Käyttötarkoitus

Tehdasrakennukset ovat tuotantokäytössä. Onnelan huvila ja Laanilan virkatalo ovat edustus- ja koulutuskäytössä.

Rakennuskanta

Oulujoen varressa Laanilan virkatalo vuodelta 1859 on kihlakunnantuomarin virka-asunnoksi rakennettu talo, joka edustaa klassishenkistä puurakentamista. Tila oli 1651 perustetun Oulun vapaaherrakunnan hallintokeskus, Laanilan hovi, vuoteen 1674. Myöhemmin siinä on toiminut Oulun läänin talousseuran kotitalouskoulu sekä maamieskoulu. Myös talon ulkorakennukset ja vilja-aitat kuuluvat kokonaisuuteen.

Laanilan virkatalon pihapiirissä on myös tehtaanjohtajan asuintalo 1955-56, ja saunarakennus 1952. Tehtaanjohtajan asuintalo on punatiilinen kaksikerroksinen rakennus. Rakennuksen linjakas kattomuoto koostuu viistosta lappeesta ja kaarevasta osasta. Sauna on vaatimaton hirsirakennus aivan joen rannalla.

Onnelan huvila on mahdollisesti tämän vuosisadan alkupuolella rakennettu huvila.

Oulujoen rannassa sijaitsee kaksi punatiilistä henkilökunnan rivitaloa, joista toinen on Alvar Aallon 1952 ja toinen arkkitehti Seppo Valjusen ja arkkitehti Anja Allaksen 1968 suunnittelema.

Tehdasalueella Aallon suunnittelemissa rakennuksista jäljellä on konttorirakennus, tutkimuskeskus, ruokala, autotalli- ja paloasemarakennus sekä kaksi tehdasrakennusta. Rakennukset edustavat yksinkertaista jälleenrakennuskauden punatiiliarkkitehtuuria, ja ovat valmistuneet 50-60 -luvuilla.

Konttorirakennus on parhaiten säilynyt alkuperäisessä asussaan. Ulkopuoliset alunperin lakatut puuosat on pintamaalattu 80-luvulla huonon kunnon vuoksi. Sisätiloissa ei huonejaoissa ole tehty suuria muutoksia, mutta alkuperäisestä sisustuksesta ja kalustuksesta on jäljellä vain muutamia huonekaluja. 90-luvun kunnostuksen suunnitteli arkkitehti Matti Heikkinen. Kunnostuksessa konttorirakennuksen pintamateriaalit uusittiin.

Tehdasalueen 70-luvun rakennuskannan suunnitteli arkkitehti Seppo Valjus. 80-luvun rakennuskannan on suunnitellut arkkitehti Matti Heikkinen. Nämä rakennukset on jätetty suojelualuerajauksen ulkopuolelle.

Tehdasrakennuksen eteläpuolella on Alvar Aallon suunnittelema kolmen asuinkerrostalon ja lämpökeskuksen muodostama rakennusryhmittymä. Punatiiliset, neljäkerroksiset talot sijoittuvat kauniisti loivasti nousevaan mäntykankaaseen.

Suojelualueperusteet

Suojelualuerajaus kokonaisuudessaan sisältää usealta eri aikakaudelta olevia arvokkaita kerrostumia.

Oulujoen varren rakennuskanta, sekä 1800-luvun rakennukset että 50-60-lukujen rakennuskanta, on rakennustaiteellisesti merkittävää. Kaunis joenvarsimiljöönä isoine puineen on säilyttämisen arvoinen.

Tehdasalueella voimakkaat rakentamisen kaudet olivat tehdasta perustettaessa 50-luvulla, laajennuksen yhteydessä 70- ja 80-luvuilla. Tehdasalueen ja siihen liittyvän kerrostaloalueen merkittävyys perustuu suunnittelijaan ja suunnitteluajankohtaan. Arkkitehti Alvar Aallon kädenjälki näkyy sekä kokonaissuunnittelussa että rakennusten detaljeissa.

Avainsanat

KERROKSISUUS, EDUSTAVUUS.

Työväen asuintaloja ja lämpölaitos

Tehtaanjohtajan asunto

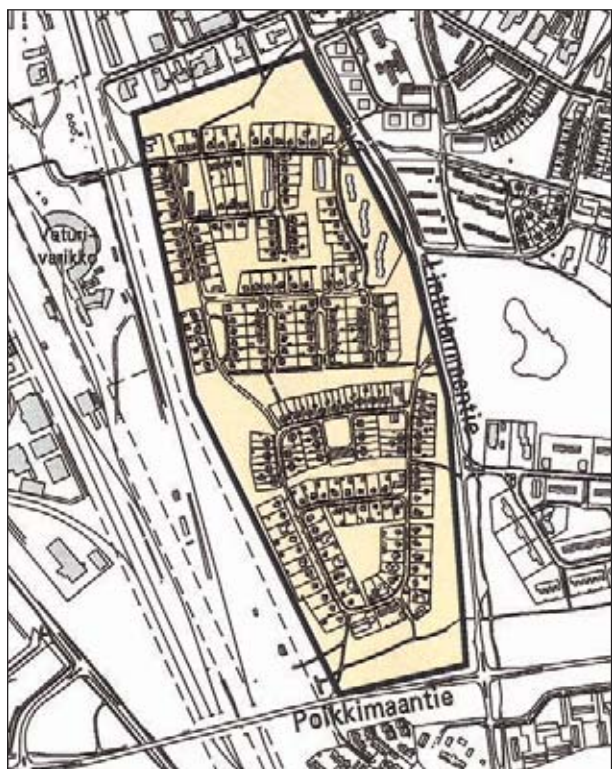

Toppila Oy

NOKELA

Sijainti ja rajaus

Nokela sijaitsee Oulun keskustan eteläpuolella n. 3 km etäisyydellä rautatien ja Poikkimaan-tien kulmauksessa. Nokela jakautuu Etu- ja Taka-Nokelaan.

Nokela

1:15 000

Alue rajautuu lännessä rautatiehen, etelässä Poikkimaantiehen, ja idässä Lintulammentiehen. Etu- ja Taka-Nokelan välillä on kapea puisto-kaistale, jossa kulkee kevyen liikenteen väylä.

Aluehistoriaa

Nokelan rakennuskanta on pääosin 50-luvulta. Nokelan ensimmäinen asemakaava on Martti Heikuran laatima 1955.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Nokela kuuluu lähiökehään. Luonnonmuodoiltaan Nokela on suhteellisen tasainen.

Käyttötarkoitus

Nokela on asuinalue, joka koostuu pääasiassa pientaloista. Veturitien koilliskulmauksessa on lähikauppa, samoin Veturitien ja Kiskotien kulmassa.

Asemakaavassa vuodelta 1989 Etu-Nokelan rakentamisessa edellytetään yhdenmukaista rakennustapaa.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Nokelan tieverkko koostuu Etu-Nokelassa lenkkimäisistä tonttikaduista, joita kokoavat Kiskotie, Veturitie ja Varikkotie. Varikkotie jatkuu kevyen liikenteen väylänä Taka-Nokelaan, jossa päätieverkko kulkee lenkkimäisenä muodostuen Krankantien - Vesaisentien.

Veturitiellä on erittäin komea koivukuja tien molemmin puolin. Varikkotien varrella katutila on idyllinen, kadun molemmin puolin kasvaa isoja pihlajia, ja rakennuskanta on yhtenäistä. Uudet omakotitalot Varikkotien eteläpäässä ovat monimuotoisia, ja sijaitsevat hieman irrallaan muusta korttelirakenteesta. Nurmialue niiden edessä antaa väljyyttä vanhalle rakenteelle.

Kiskotie ja Veturitien itäsivu ovat leveitä katutiloja, kevyen liikenteen kaistat sijaitsevat tien molemmin puolin. Kiskotien yleisilme on vihreä, tien varrella on isoja puita ja pensasaitoja. Joidenkin kiinteistöjen edustalla on puu- tai metalliaitaa. Veturitieltä erkanevat lenkkikadut, Kampitie, Ratastie ja Mäntätie, ovat rakenteeltaan hauskoja. Lenkkikatujen ympäröimillä puistoalueilla on kasvillisuutta.

Taka-Nokelassa Krankantien pohjoispäässä jatkuu Varikkotien tyylinen katutila. Uudempien talojen osalla katutila on leveämpi ja väljemmän tuntuinen. Talot sijaitsevat kauempana tiestä ja rakennuskanta on hajanaisempaa, alueella on paljon 70-luvun rakennuksia. Krankantien ete-

läpäässä on pari komeaa pylväshaapaa.

Keinupuistossa on viihtyisä leikkikenttä.

Rakennuskanta

Etu-Nokelan rakennuskanta koostuu pääosin 50-luvulla rakennetuista tyyppitaloista. Vaakalaudoitetut I 1/2-kerroksiset puutalot ovat muotokieleltään yksinkertaisia ja massaltaan suhteellisen raskaita. Pohja on suorakaiteen muotoinen, ja runkosyvyys n. 10 m. Rakennuksissa on harjakatto, kattokaltevuus on n. 30°. Sisääntulon yhteydessä oleva kuisti on yleensä pihan puolella tai rakennuksen sivulla. Ikkuna- ja oviaukot sijaitsevat varsinkin katujulkisivuilla symmetrisesti ja rauhallisesti.

Rakennukset sijaitsevat pääasiassa vinosti kadun reunassa. Autotalli- ja varastorakennukset sijaitsevat korttelien sisäosissa. Valtaosa rakennuksista on verhoiltu vaakaponttilaudoituksella, osin näkee peiterimaverhouksia ja rapattuja julkisivuja.

Varikkotien ja Kiskotien kulmassa on hienostuneita rapattuja 50-luvun kerrostaloja kaksoispäätyaiheineen. Alueella on uudempaa rakennuskantaa, esimerkiksi korttelissa 38 Varikkotien varressa on 80-luvulla rakennettuja vaaleita tiili- ja puutaloja. Veturitien itäpuolella on III-kerroksisia punatiilisiä kerrostaloja.

Taka-Nokelassa Krankantien varressa on sekä 70-luvun tiilitaloja että 50-luvun puutaloja. Talot ovat kooltaan suuria, ja sijaitsevat väljästi. Krankantien pohjoispäässä on puisia, vaakalaudoitettuja I 1/2-kerroksisia paritaloja. Pitkissä julkisivuissa paritaloissa näkyy hauskoja piirteitä: tontti ja talo on usein selkeästi rajattu keskeltä pensasaidalla, ja puolet talosta saattaa olla maalattu erivärisiksi kuin toinen puolisko. Puujulkisivujen joukossa on muutama rappausjulkisivu.

Veturitien varressa on isoja 60-70-lukujen punatiilisiä rakennuksia.

Suojelualueperusteet

Etu- ja Taka-Nokela muodostavat laajan asuinaluekokonaisuuden. Etu-Nokela on yksi Oulun parhaiten säilyneitä jälleenrakennuskauden puutaloalueita, jonka rakennukset edustavat hyvin aikansa yhtenäistä rakennustapaa. Taka-Nokelassa rakennuskanta on osin hajanaisempaa, mutta kokonaisrakenne on yhtenäinen. Alueen puusto on isoa ja komeaa, ja lisää katunäkymien viehättävyyttä.

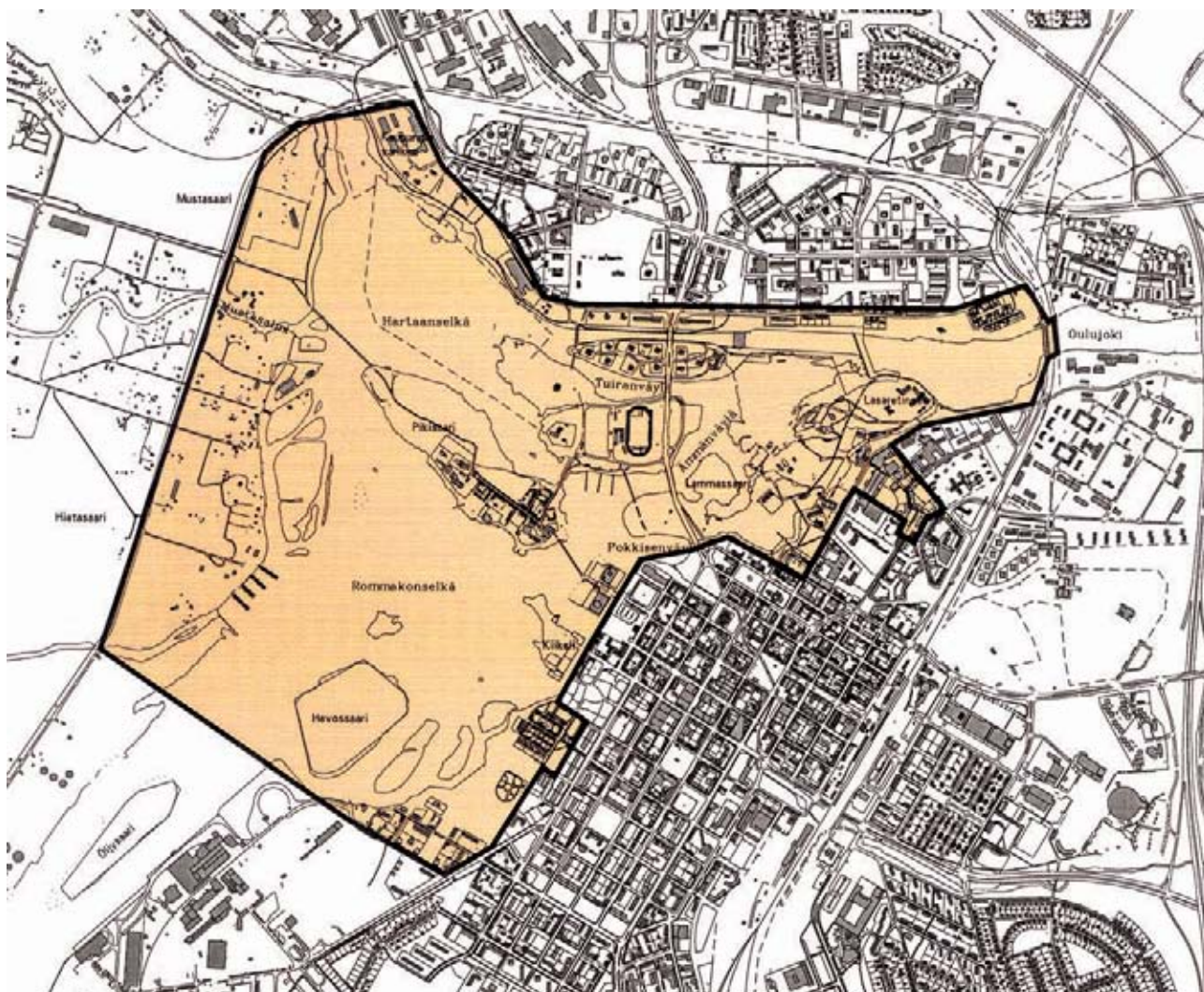
Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS, YHTENÄISYYS.

Vesaistentie

OULUJOEN SUISTO

Oulujoen suisto 1:25 000

Sijainti ja rajaus

Suistoalue sijaitsee Oulujoen ja meren yhtymäkohdassa, ja sitä ympäröivät Oulun keskeiset kaupunginosat.

Oulujoen suisto on laaja alue, joka sisältää joenrantoja ja suiston saaria. Suojelualuerajauksen suisto on esitetty laajana maisemakohteena, joka sisältää itsessään merkittäviä osa-alueita. Suojelualuerajaus kulkee pohjoisessa Koskitietä pitkin. Idässä alue rajautuu rautasiltaan, joka kuuluu mukaan rajaukseen. Lännessä alue rajautuu Hietasaarentiehen. Alueeseen kuuluvat

Koskikeskus ja Merikoski, Raatinsaari, Linnansaari ja Lammassaari sekä Hupisaaret ja Plaatansaari.

Rautatiesillasta itäänpäin Oulujoen varsi on rajattu omana suojelualuekohteenaan.

Aluehistoriaa

Oulujoen suisto sisältää Oulun kaupungin historiallisesti merkittävimpiä alueita. Vuosisatojen myötä suisto on muuttanut ilmetään maanköhoamisen ja rakentamisen seurauksena.

Linnansaari edustaa vanhinta kerrostumaa Oulun kaupungin historiassa. Saarella on Oulun linnan vallituksia. Oulun linna rakennettiin tälle paikalle 1590-luvulla ja 1600-luvun alkupuoliskolla. 1700-luvulla tuhoutuneen linnan jäännökset ympäristöineen ovat muinaismuistolain tarkoittama kiinteä muinaisjäännös.

Hupisaarten-Plaatansaaren puistoalue käsittää Hupisaaret, Kiikkusaaren, Paratiisisaaren, Pakolansaaren ja Plaatansaaren. Puistoalue oli 1800-luvun lopun kukoistuskautenaan suosittu kävely- ja huviretkikohde paviljonkirakennuksineen ja pienine uimalaitoksineen. Paratiisisaarella sijaitsi yliopiston kasvitieteellinen puutarha. Hupisaarten edustalla sijaitsi tervaveneiden Merikosken ohituskanavaksi pengerretty vetoväylä, josta paikalla on yhä jäänteitä.

Saari on ollut sairaalakäytössä 1830-luvulta lähtien, jolloin Oulun lääninsairaala sijoittui sinne entisen kruununpolttimon rakennuksiin. Polttimon päärakennus oli vuodesta 1809 ollut maaherran residenssinä. Vanha nimi Polttimosaari vaihtui Lasarettisaareksi eli Sairaalasaareksi.

Pikisaari on perinteinen puukaupunki- ja teollisuusmiljö, joka käsittää asuin- ja teollisuusrakennuksia sekä rantamakasiineja. Vanhin rakennus on 1700-luvulta, suurin osa 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alkukymmeneltä.

Koskikeskus on Merikosken rakentamisen yhteydessä 1940-50-luvuilla syntynyt alue. Rakennettua jokimaisemaa hallitsevat voimalaitoksen ja sen kanavien ohella sillat ja kerrostaloalue. Toivoniemen VII-IX-kerroksisten asuintalojen alueen asemakaava perustuu Alvar Aallon 1943-44 laatimaan yleissuunnitelmaan. Asemakaava on vahvistettu 1949.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa suisto erottaa keskustan alueen Tuirasta, ja jakaa Oulun kahtia etelä- ja pohjoispuolisiin alueisiin. Suistoalue on keskeisintä Oulua, ja sisältää kaupungin omaleimaisuutta luovia elementtejä. Kaupunginoja liittävät suistoalueen osaksi keskeistä kaupunkia halkovaa puistovyöhykettä.

Suistoalueen rannat vuorottelevat rakennettuina ja luonnonmaisina. Korkeuserot alueella ovat pieniä ja pääasiallisesti rantatöyrästä johtuvia.

Käyttötarkoitus

Suiston rannoilla kulkevat kevyen liikenteen reitit ovat Oulun kaupungin keskeisiä virkistysreittejä. Osin rannoilla ja osin puistossa kulkevat kevyen liikenteen väylät ovat suosittuja ulkoilureittejä. Ainolanpuiston ja Hupisaarten puistoalueet ovat virkistysaluekäytössä. Hartaanselkä on suosittua kalastusaluetta.

Merikosken voimalaitos toimii alkuperäisessä käytössään voimalaitoksena. Ainolan puistossa toimivat Pohjois-Pohjanmaan museo, kesäteatteri ja kahvila. Kasarmintien varressa sijaitsevat taidemuseo, opetusvirasto ja ravintola. Myllytullin vanhat teollisuusrakennukset ovat osin tyhjillään, osin uusiokäytössä.

Koskitien varressa on asuntoja. Hietasaarentien ja Koskitien mutkassa on kaupungin varikko. Pikisaarella on asuntojen lisäksi taiteilijoiden työpajoja ja Oulun Käsi- ja taideteollinen oppilaitos. Raatin saarella on urheilukenttä ja uimahalli sekä seurakunnan ja yhteisöjen nuorisotila. Hietasaaren rannassa on venesatamia. Tuirassa ja Korkeasaaren luoteisrannalla sijaitsevat uimarannat.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Suistoalue on merkittävä avoin maisemaelementti Oulun kaupungissa. Alueella muodostuu pitkiä näkymiä Koskikeskukseen, Hartaanselälle ja Rommakonselälle. Keskustasta Tuiraan johtavilta Merikosken silloilta on hienot näkymät suistomaisemaan.

Alueen julkinen ulkotila on pääosin puisto- ja virkistysaluetta. Puusto on kooltaan ja lajiltaan vaihtelevaa. Pääosin alueen puusto on täysikasvuista. Hupisaarten kasvitieteellisessä puutarhassa on monia eksoottisia puulajeja.

Rakennuskanta

Sairaalasaaren rakennuskanta on pääosin 1800-luvulta. Viimeksi 1969 laajennettu sotilassai-

raalan päärakennus on vanhimmilta osiltaan 1800-luvun puolivälistä. Kilstupa 1820-30-luvulta on yksinkertainen klassismin muotokieltä edustava rakennus. Esikuntarakennus on Valter ja Bertel Jungin 1922 suunnittelema klassististyylinen tiilirakennus. Tiilinen asuinrakennus on vanha lääninsairaalan mielisairasosasto, jonka suunnittelivat 1879 A. H. Dahlström ja Georg Wilenius yleisten rakennusten ylihallituksessa.

Merikosken voimalaitos on otettu käyttöön 1948. Kokonaisuudessaan 50-luvulla valmistuneen voimalaitoksen ulkoasun on suunnitellut arkkitehti Bertel Strömmer 1943 pidetyn kilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta.

Linnansaarella sijaitsee Oulun merikoulun observatoriorakennus, joka tyyliään on uusgotiikkaa. Arkkitehti Wolmar Westlingin 1873 suunnittelema rakennus on tehty entisen kansliarakennuksen kivisen alaosan päälle. Tähtitorni on ollut kahvilana vuodesta 1912 lähtien ja sitä on useasti laajennettu. Linnan säilyneessä kellaritilassa on Oulun linnan vaiheista kertova pyssyvä näyttely.

Ainola on arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema kolmikerroksinen klassistinen kivirakennus vuodelta 1931. Siinä oli alunperin kirjasto, arkisto ja museo, 1984 se korjattiin kokonaan Pohjois-Pohjoismaan museon käyttöön. Talo on rakennettu tulipalossa 1929 tuhoutuneen Ainolan huvilan paikalle. Museon pääsisäänkäynnin juhla-va pyloniaihe viittaa egyptiläiseen muotokieleen.

Myllytullin alueella sijaitsee vanhoja tehdas- ja varastorakennuksia. Taidemuseo oli alunperin Åströmin teollisuusrakennus eli liimatehdas, ja sittemmin konttorirakennus. Entinen Åströmin päällisnahkatehdas on arkkitehti Karl Sandelin suunnittelema. II-III -kerroksinen 1907 valmistunut rakennus oli Oulussa ensimmäisiä, jos-

sa käytettiin betonia välipohjissa ja pilareissa. Åströmin tehtaan voima-asema ja vesitorni ovat arkkitehti Birger Federley suunnittelemat 1921-23. Voima-asemassa toimii nykyisin Tietomaa. Vesitornin kylkeen on rakennettu näköalalohi.

Merikosken ammattikoulun ja kauppaoppilaitoksen vanha osa on tehty Åströmin tehdasrakennukseksi 1890-luvulla. Arkkitehti Ernst Bernhard Lohrmannin 1847 suunnittelema Kruununmakasiini on hirsinen uusklassinen makasiinirakennus. Kruununmakasiinia vastapäätä sijaitseva uuklassismia edustava kaksikerroksinen kivirakennus vuodelta 1850 on samoin Lohrmannin suunnittelema.

Suojelualueperusteet

Suistoalueeseen liittyy rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä arvoja. Maisemallisesti suistoalue muodostaa Oululle luonteenomaisen silhuetin ja suurmaiseman. Suisto tuo Oulun ilmeeseen merellisyyttä, avoimuutta ja hengittävyttä.

Oulujoen suistoalue sisältää Oulun kaupungin historiallisesti ja maisemallisesti merkittävimpiä alueita. Suistossa sijaitsevat Oulun ainoat keskiaikaiset rakenteet. Oulun kaupungin vanhimpien rakenteiden lisäksi suistoalueelle on keskittynyt huomattava osa vanhaa teollisuutta. Merikosken rakentamisen on voimakkaasti vaikuttanut suistoalueen nykyiseen ilmeeseen.

Hupisaarten-Plaatansaarten puistoalueella, Pikisaarella, Linnansaarella ja Koskikeskuksella on valtakunnallista merkittävyttä. Suistoaluetta on ehdotettu kansalliseksi kaupunkipuistoksi.

Avainsanat

INTENSITEETTI.

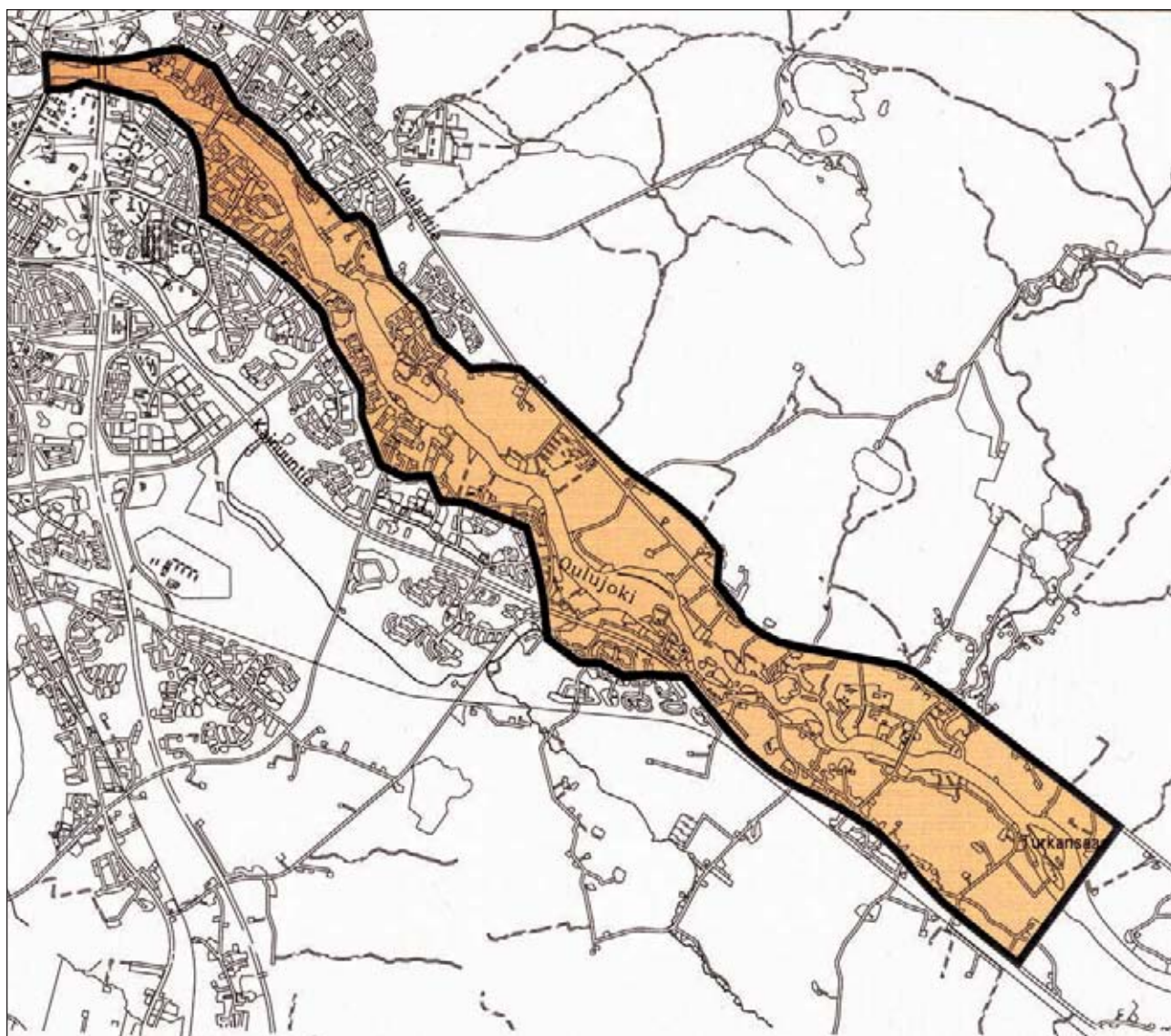

Tuiran länsiranta

Raatti

OULUJOKIVARSI

Oulujokivarssi 1:70 000

Sijainti ja rajaus

Oulujoki virtaa Kajaanista Oulujärveltä Perämerelle.

Suojelualueena on rajattu Oulujoki rantoineen suistoalueen rajasta rautasillalta Turkansaaren asti. Oulujoki on maisemakohteena merkittävä koko juoksultaan ja kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin Turkansaaresta eteenpäin.

Aluehistoriaa

Oulujokisuuhun syntyi asutusta jo 1200-luvulla. Oulujoki on perinteisesti tärkeä kulkuväylä Oulun seudulla, sen varteen syntyi kauppapaikkoja. Suuri osa säilyneistä maatalouden pihapiireistä on peräisin 1700-1800-luvuilta.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Oulujoki kulkee kaakosta luoteeseen, ja jakaa Oulun alueen eteläiseen ja

pohjoiseen osaan. Rannoilla vuorottelevat metsäiset osuuden rantatöyräineen, ja laakeat peltomaisemat. Oulujoen rantojen ilmeeseen on 1990-luvulla vaikuttanut voimakkaasti vedenpinnan nosto.

Käyttötarkoitus

Oulujoki on valjastettu voimatalouden käyttöön. Ensimmäisenä rakennettiin Merikosken voimalaitos, joka aloitti sähkön tuotannon 1948. Voimalaitoksen tuoton parantamiseksi on Oulujoen vedenpintaa nostettu 1990-luvulla.

Oulujoella on merkittävää virkistyskäyttöä.

Näkymät

Oulujoen merkittävimmät näkymät syntyvät avoimien peltoaukeiden keskellä sijaitseviin talouskeskuksiin. Oulujoen pinnan noston myötä rantoja on pengerrytetty.

Rakennuskanta

Lähellä Pohjansiltaa Oulujoen pohjoispuolella sijaitsevat Onnelan huvila ja Laanilan virkatalon pihapiiri. Laanilan virkatalo vuodelta 1859 on kihlakunnantuomarin virka-asunnoksi rakennettu, klassishenkistä puurakentamista edustava talo, joka nykyisin on Kemira Oy:n käytössä. Tila oli 1651 perustetun Oulun vapaaherrakunnan hallintokeskus, Laanilan hovi vuoteen 1674. Myöhemmin siinä on toiminut Oulun läänin talousseuran kotitalouskoulu sekä maamieskoulu. Myös talon ulkorakennukset ja vilja-aitat kuuluvat kokonaisuuteen.

Alvar Aallon suunnittelemat tehtaanjohtajan asuintalo vuodelta 1950-51, saunarakennus vuodelta 1952, sekä henkilökunnan rivitalo vuodelta 1952 sijaitsevat jokirannassa Laanilan virkatalon tuntumassa.

Oulujoen pappila sijaitsee Oulujoen pohjoisrannassa. Pappila on 1899 rakennettu nikkari-tyylinen pappila. Se on edelleen alkuperäisessä käytössään. Rakennusryhmään kuuluvat lisäksi kirkkopirtti, talli, vilja-aitta sekä riihi. Pihapiiriä ympäröi vuosisadan vaihteessa istutettu koi-vu-kuusi-aita.

Oulujoen varren monista talouskeskuksista on lähemmin tarkasteltu Markukselaa, Maikkulaa ja Turkkaa. Markuksela on perinteistä talonpoikaista rakentamistapaa edustava pihapiiri, jonka päärakennus on vuodelta 1852, toinen pääehkä jo 1780-luvulta. Ulkovarasto, talli ja navetta ovat vuosisadan vaihteesta. Kaksi aittaa ovat viime vuosisadan puolivälin tienoilta.

Maikkula sijaitsee Oulujoen eteläpuolisella rantatörmällä noin viiden kilometrin etäisyydellä Erkkolansillasta kaakkoon. Tila on asutettu 1600-luvun alkupuolella. Pihapiiri käsittää kolme asuinrakennusta ja ulkorakennuksia. Vanha asuinrakennus sekä talli ja jauhopuoji ovat 1750-luvun puolivälistä. Kartanomainen nikkari-tyylinen päärakennus, luultavasti vuosisadan vaihteesta, eroaa perinteisen klassististyyllisestä rakennusryhmästä. Rakennukset sijaitsevat komean kangasmetsän suojissa, pihapiiriä rajaa kuusi-aita.

Turkan tilat sijaitsevat Turkansaaren pohjoispuolella. Alaturkka ja Yliturkka ovat vuodesta 1640 lähtien olleet saman suvun hallussa. Alaturkan vanhoista rakennuksista on jäljellä pää- rakennus, jonka pirtti on rakennettu 1880. Yliturkan pihapiiriin kuuluvat päärakennuksen lisäksi moniosainen aittarakennus sekä kaksi aittaa 1800-luvulta. Rakennusten tyyllinen ilme on klassisävyinen.

Aluerajauksen uloin osa eli Turkansaari sijaitsee noin viidentoista kilometrin etäisyydellä Oulun keskustasta. Saari on Oulujoen vanha kauppapaikka, joka nykyään on ulkomuseo-alueena. Turkansaaren kirkko vuodelta 1649 on välillä ollut siirrettynä Raatinsaareen, takaisin Turkansaareen se siirrettiin 1922. Päärakennus on Ylikärpän talo Oulujokivarresta, sen ympärille on koottu peräpohjolaan pihapiiri, jossa on savupirtti, navetta, aittoja ja paja. Saarella on myös tukkilaishistoriaa esitteleviä kämppä- ja majoitusrakennuksia, sekä tervahauta.

Suojelualueperusteet

Oulujokivarsi on laaja maisemakokonaisuus, jonka pääelementtejä ovat Oulujoki, sen rantojen viljelysalueet niitä rajaavine metsänreunoineen sekä pääosin maatalouteen liittyvistä rakennuk-

sista koostuva rakennuskanta. Oulujoki on Oulun seudun perinteinen kulkuväylä.

Valtakunnallisesti Oulujoen laakso on aluekohteena merkittävä.

Avainsanat

KERROKSISUUS, INTENSITEETTI.

Oulujoki

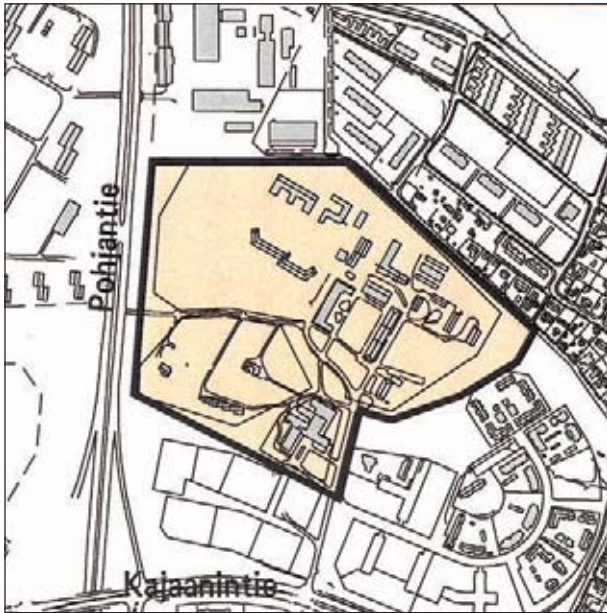

Oulujoen pappila

OULUNSUUN SAIRAALA-ALUE

Sijainti ja rajaus

Oulunsuun sairaala-alue sijaitsee noin kahden kilometrin päässä Oulun keskustasta itään.

Oulunsuun sairaala-alue

1:12 000

Alueen pohjoispuolella sijaitsevat Värtön kaupunginosan asuntoalueet, entinen kaupungin pesula, kasarmin huoltoalue ja Oulujoki. Lännessä aluetta rajaa Pohjantie, etelässä Kajaanintie sekä Peltolan uusi asuinalue.

Aluehistoriaa

Oulussa ja Oulun läänin kunnissa koettiin keskusmielisairaalan puute vakavana ongelmana 1920-luvun alussa. Kunnalliskodin mielisairaalaossa vallitsi tavaton ahtaus. Kaupunki suunnitelti oman mielisairaalan aikaansaamista, ja ehti tilata arkkitehti Kranckilta piirustuksetkin 1921. Vuosina 1921-22 kaupunki ja kunnat liittyivät kuitenkin yhteiseen mielisairaalahankkeeseen ja saivat valtionapua sairaalan perustamiseen.

Kaupungin asettama valiokunta esitti piirimielisairaalan sijoittamista Ouluun Intiön kankaan jatkona olevalle ns. Dalin kankaalle, Värtön ja

Kajaanin maantien väliselle alueelle. Psykiatriset sairaalat rakennettiin yleensäkin mielellään sivuun varsinaisista asutuskeskuksista luonnonkauniille ja rauhallisille paikoille. Dalin kangas voitiin edullisesti liittää kaupungin vesijohto- ja viemäriverkostoon, ja sinne oli hyvät liikenneyhteydet sekä Oulujoelta Kurkelanrannasta että rautatieasemalta.

Kaupungin lahjoitusmaalla sijaitsevalta kankaalta vuokrattiin siten kuntayhtymälle 12 hehtaarin suuruinen alue, josta 4 hehtaaria oli peltoa. Ensimmäinen sairaalarakennus valmistui 1925, toinen sairaalarakennus kahdessa vaiheessa 1933 ja 1937, ja kolmas sairaalarakennus 1956. Aluetta täydennettiin vuoteen 1983 asti, jolloin rakennettiin trukilla liikennöitävä maanalainen yhdistunneli.

Kaikkiaan rakennettiin 3 sairaalarakennusta, 7 terapia- ja huoltorakennusta ja 8 asuinrakennusta. Oli yleistä, että sairaala-alueista muodostui kuin pieniä kyliä laitospaikkaiden ja henkilökunnan asuntojen muodostamine rakennusryhmineen. Samoin sairaala-alueille muodostui usein hienoja puistoympäristöjä. Oulunsuussa voimakkaimmat rakennuskaudet olivat 1920- ja -30-luvuilla sekä 1950-luvulla.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Sairaala-alue sijoittuu kuivalle loivasti nousevalle mäntykankaalle. Alun perin sairaala-alueen sijoittamiseen ovat vaikuttaneet hyvät liikenneyhteydet ja kunnallistekniikka. Läheiselle Peltolan asuinalueelle on rakennettu 90-luvulla.

Käyttötarkoitus

Sairaaloimintoja on supistettu, ja rakennukset ovat osittain tyhjillään. Sairaalakäytössä olevissa rakennuksissa sijaitsee hallintotiloja, psykiatrian klinikka ja terapiatiloja. Alueella on kolme 50-luvulla rakennettua asuinrakennusta, kaksi näistä kolmikerroksisia ja yksi kuusikerroksi-

nen. Parhailaan alueelle ollaan laatimassa kaavamuutosta.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Sairaala-alueen miljöö on puistomainen. Puistomaista tunnelmaa luovat hoidetun nurmikon ja kasvillisuuden lisäksi hiekkapäälysteiset kulkuväylät. Puusto on isoa ja komeaa. Tienvarsilla on komeita mäntyjä. Kevyen liikenteen väylän varressa on upea koivukuja.

Vanhimmat sairaalarakennukset ja keittiöarakennus rajaavat alueen keskuksen. Kolmelta sivulta rajautuvalla aukiolla on kasvillisuutta, pensaita ja kukkia. Aukion keskellä on istuskelupaikka.

Rakennuskanta

Vanhimmat sairaalarakennukset ovat arkkitehti Axel Mörnen suunnittelemat. Ensimmäinen, 1922 suunniteltu, ja 1925 valmistunut rakennus on tyyliältään klassistinen (rakennus S1). Rakennus on kolmikerroksinen, paitsi keskeltä pääsisäänkäynnin kohdalta nelikerroksinen. Rakennuksen pohja on U-kirjaimen muotoinen, keskikäytävällinen ja lähes symmetrinen. Alunperin rakennuksessa sijaitsi lääkärin vastaanotto- ja hoitohuoneita, aputiloja ja potilaiden ja hoitajien asuinhuoneita. Rakennusta on peruskorjattu useita kertoja, ensimmäisen kerran ennen toista maailmansotaa ja viimeksi 1990-luvulla. Rakennus on korjauksien johdosta hyvässä kunnossa, ja se on rakennustaiteellisesti arvokas. Voimassa olevassa kaavassa rakennus on suojeltu sr-3 kaavamerkinnällä.

Toiseksi vanhimman rakennuksen kokonaisu suunnitelman laati arkkitehti Axel Mörne 1931, ja se valmistui 1933 (rakennus S2). Vuoden 1937 laajennus tehtiin arkkitehti Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan. 1920-luvun klassismia edustava kivitalo on kolmikerroksinen. Pääsisäänkäynti on rakennuksen keskellä. Sisääntuloaulan molemmilla puolilla on pitkä, suora keskikäytävä. Rakennus on 92 metriä pitkä. Alunperin rakennukseen sijoitettiin pelkästään potilasosastoja. Rakennus on hyvässä kunnossa. Pääportaaseen on lisätty hissi ja ikkunat on uusittu. Voimassa olevassa kaavassa rakennus on

suojeltu sr-3 kaavamerkinnällä.

Vuonna 1937 valmistunut keskuskeittiö täydentää sairaala-alueen juhlallisen keskuksen. Alunperin professori Jussi Paatela suunnitteli rakennuksen Päivärinteen parantolalle, mutta sitä pidettiin liian suurena, eikä suunnitelmaa hyväksytty. Mörne teki piirustuksiin muutoksia Oulunsuun sairaalaa varten ja Välikangas viimeisteli suunnitelman. Kaksikerroksinen rakennus edustaa klassismia. 1950-luvulla tehdyn laajennuksen on suunnitellut arkkitehti Einari Talvisara. Rakennus on hyvässä kunnossa ja voimassa olevassa kaavassa se on suojeltu kaavamerkinnällä sr-4.

Muihin merkittäviin rakennuksiin kuuluu mm. entinen piirimielisairaalan ylilääkärin asuinrakennus. Arkkitehti Gustaf Strandbergin suunnittelema funktionalistinen rakennus valmistui 1937. Rakennus sijaitsee kumpareella mäntyvoittoisessa metsikössä erillään muista sairaalarakennuksista. 1970-luvulla rakennus muutettiin sairaalan henkilökunnan lasten päiväkodiksi, ja samalla siihen tehtiin merkittäviä muutoksia. Nykyisin rakennus on huonokuntoinen, siinä toimii Peltolan päiväkotitoiminta. Voimassa olevassa kaavassa rakennus on merkitty suojelumerkinnällä sr-2.

1920-luvulla rakennettuihin rakennuksiin kuuluvat myös lääkärin ja taloudenhoitajan asuinrakennus sekä sikala-, kanala, ja tallirakennus. Molemmat ovat Axel Mörnen suunnittelemia ja valmistuivat 1926. Klassismin tyylipiirteitä noudattava asuinrakennus on kaksikerroksinen kivitalo. Rakennuksessa on monia kauniita yksityiskohtia, esimerkiksi sisäänkäyntien päällä sijaitsevat segmenttipäädät. Nykyään rakennus on kohtalaisen hyvässä kunnossa.

1930-luvulla rakennettiin lämpökeskus, hoitajien asuinrakennus, sekä työväen asuinrakennus. 1950-luvulla rakennettiin kaksi arkkitehti Niilo Mattilan suunnittelemaa hoitajien asuinrakennusta, alilääkäreiden asuinrakennukset, sauna ja pesutuparakennus, sekä kuusikerroksinen hoitajien asuinrakennus. Kolmas sairaalarakennus (rakennus S3) valmistui 1956. Nelikerroksinen, 120 metriä pitkä ja polveileva rakennus edustaa 50-luvulle tyypillistä pehmeää funktionalismia.

Se on arkkitehtitoimisto Linnasalmen suunnittelema.

Sairaalan uusi hallintorakennus valmistui 1968. Samana vuonna valmistuivat työterapiarakennus ja autokatokset, väestönsuoja valmistui 1969. Maanalainen yhdystunneli rakennettiin 1983.

Suojelualueperusteet

Kokonaisuutena sairaala-alue on säilyttänyt omaleimaisen identiteettinsä. Kulttuurihistoriallisesti alue kertoo sairaala- ja erityisesti psykiatrisen sairaala-alueen historiaa.

Maisemallisesti sairaala-alue muodostaa merkittävän avoimen alueen muuten tasaisesti rakennetussa kaupunginosassa. Viereiset Värtön ja Peltolan pientaloalueet ovat pienimittakaavaisia, mutta tiiviisti rakennettuja. Maastonmuodot

mahdollistavat pitkien näkymien syntymisen sairaala-alueella.

Alueen puistot ovat merkittävää virkistysaluepotentiaalia. Sairaaloimintojen vähentyessä muuttuu alue luonteeltaan avoimemmaksi.

Viheralueet muodostavat miellyttävän taustan vaaleille pääosin rapatuille rakennusmassoille. Kumpareiseen maastoon onnistuneesti sijoitetut yksinkertaiset rakennukset muodostavat arvokkaan yhtenäisen miljöön, johon kuuluvat laajat nurmiaukeat ja vanha, täysikasvuinen puusto.

Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS, EDUSTAVUUS.

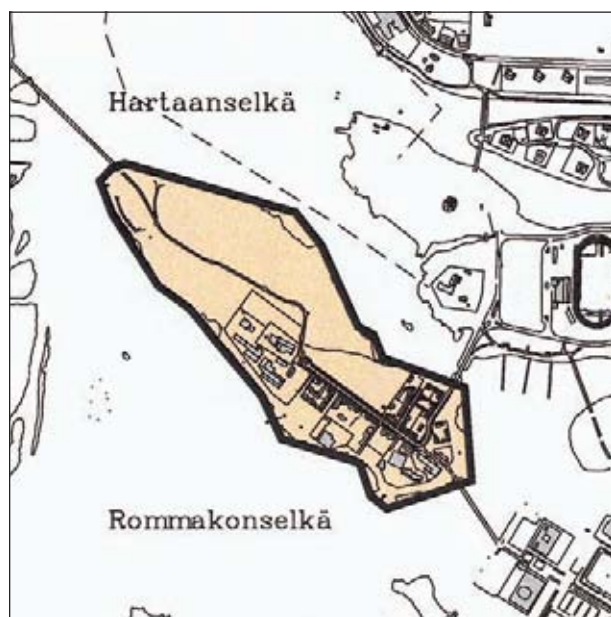

Oulunsuun sairaalan piha-alue

PIKISAARI

Sijainti ja raja

Pikisaari sijaitsee Oulun suistoalueella keskustan edustalla. Pikisaari rajautuu aluekohteeksi luontevasti vesirajojaan pitkin.

Pikisaari

1:15 000

Aluehistoriaa

Pikisaari oli jo 1600-luvulla huomattava laivojen rakennuspaikka. Siellä on toiminut myös meritulli 1720-luvulta lähtien, ja Zackris Wacklinin 1746 perustama pikipruuki, josta on jäänteitä saaren pohjoisrannalla. Alueella toimi myös viinanpolttimo 1840-1890 -luvuilla, villan kehräämö ja värjäämö 1890-luvulta lähtien, Pohjois-Suomen ensimmäinen konepaja vuodesta 1873, emalitehdas vuodesta 1900 ja laivanrakennustelakka.

Kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla on entinen konepajan huvilamainen konttorirakennus 1880-luvulta.

Pikisaareissa on ollut vakituisia asukkaita 1800-luvulta lähtien, aluksi pääasiassa luotseja, mut-

ta vuosisadan lopulla Saarikadun varteen rakennettiin myös työväenasuntoja. Pikisaari on poltettu maan tasalle englantilaisten 1854 Ouluun tekemällä hävitysretkellä.

Alueen ensimmäinen asemakaava on C. Wilh. Liljebladin jaotuskaava vuodelta 1886. Asemakaavoja tai kaavamuutoksia on laadittu myöhemmin 1924, 1951 ja 1966. Pikisaaren käyttösuunnitelmassa 1976 ja asemakaavassa 1985 nykyinen miljöö on pyritty säilyttämään ja täydentämään sitä muualta siirretyillä vanhoilla rakennuksilla. Kaavan tarkoituksena on säilyttää Pikisaari elävänä kaupunginosana. Alueelle on siirretty mm. Matilan talo sekä Isokatu 53:ssa sijainnut pieni empirerakennus.

Nykyinen Pikisaari koostuu useasta alunperin erillisestä saaresta. Saarten välisten salmien täyttämisen ja maankohoamisen myötä Pikisaaren pohjoispuoliset pikkusaaret sekä Korkeasaari liitettiin Pikisaareen.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Pikisaari sijaitsee keskeisesti aivan keskustan edustalla. Ensimmäinen silta Pikisaareen rakennettiin 1940-luvun alussa, kun Oulun Konepaja Oy ja Oulun Villatehdas Oy rakennuttivat penkereen ja sillan Pikisaareen. Merikosken työmaalta kuljetettiin kiviä ja maamassoja saksalaisilla sotilasautoilla. Tämän työmaan yhteydessä Pikisaareen saatiin kivet ilmaiseksi.

Kevyenliikenteen silta keskustasta kirjaston ja teatterin edustalta Pikisaareen valmistui 1996. Silta liitti Pikisaaren kiinteämmin keskustan yhteyteen. Samaan aikaan rakennettu siltayhteys Korkeasaaresta Hietasaareen liitti saaret osaksi kaupunkilaisten ulkoiluverkostoa.

Luonnonmuodoiltaan Pikisaari on suhteellisen tasainen, keskiosaltaan kumpareinen. Saaren kasvillisuus on rakentamattomilta osin vehmas-

ta, luoteispäädyn puusto on suurta ja pääosin lehtipuuvaltaista.

Käyttötarkoitus

Teollisuuskäyttö Pikisaaresta on poistunut. Vanhoihin tehdasrakennuksiin on rakennettu asuntoja, samoin uusia asuntoja on rakennettu saaren itäpäähän. Itäpään vanhassa makasiinissa toimii ravintola. Pikisaareissa on asuntoja, sekä taiteilijoiden työskentely- ja myyntitiloja.

Vuoden 1998 ajantasa-asemakaavassa Pikisaaren vanhaa rakennuskantaa sisältävät korttelit on merkitty säilytettäväksi asuinalueiksi. Pikisaarentien päässä sijaitsevat Oulun käsi- ja taideteollisen oppilaitoksen tontit on merkitty säilytettäväksi yleisten rakennusten sekä opeustointia palvelevien rakennusten kortteli-alueeksi. Pikisaarentien pohjoispuolinen rakentamaton alue on merkitty yleisten rakennusten korttelialueeksi.

Pikisaaren luoteisosa on kokonaisuudessaan merkitty virkistysalueeksi.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Pikisaarta halkova pääkatu, Pikisaarentie uudistettiin 90-luvulla. Tie päällystettiin ja molemmille puolille muodostettiin kivettyt kevyen liikenteen väylät.

Pikisaarentien näkymät ovat väljät ja viehättävät. Poikkikatujen näkymiä muodostavat asuinrakennusten lisäksi talousrakennukset. Raatin- saareen johtava Pursikatu laskeutuu saaria yhdistävälle sillalle.

Pikisaaren rantoja kiertävät kävelypolut, joiden näkymät ovat merellisiä. Varsinaista julkista ulkotilaa Pikisaareissa ei ole. Korkeasaareissa sijaitsee tenniskenttiä.

Rakennuskanta

Pikisaarentien varressa sijaitseva entisen konepajan asuin- ja konttorirakennus on rakennettu kahdessa osassa 1885 ja 1889. Rakennuksessa on Pikisaaren profiiliin kuuluva torni. Konepajan tiilirakennukseen on rakennettu asuntoja, ja alue on täydennetty uusilla rakennuksilla 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Pikisaaren pohjoisosassa toimii nykyään Oulun käsi- ja taideteollinen oppilaitos. Alueella aloitettiin 1840 toimintansa viinanpolttimo. Polttimorakennuksen lisäksi alueella oli viinikellareita ja makasiineja. Polttimo lopetti toimintansa 1890-luvulla ja tilalle tuli tehdasmainen värjäämö. Sitten alueen rakennuksia on jatkettu ja rakennettu uudestaan.

Matilan talo on Limingantulliin 1740 tullituvaksi tehty rakennus, joka on otaksuttavasti ollut pohjamuodoltaan alunperin paritupa. Toiseen päähän on tehty myöhemmin lisähuone. Talo on todennäköisesti vanhin keskusta-alueella säilynyt puinen asuinrakennus. Se on siirretty Kirkkokadulta 1983 Pikisaareen ja sisustettu Merimiehen koti -museoksi.

Suojelualueperusteet

Pikisaari on perinteinen puukaupunki- ja teollisuusmiljöö, joka käsittää asuin- ja teollisuusrakennuksia sekä rantamakasiineja. Vanhin rakennus on 1700-luvulta, suurin osa 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alkukymmeneltä. Alueen ilme on yhtenäinen. Näkymä Pikisaareen on keskeinen Oulun silloille ja ranta-alueille.

Pikisaari on valtakunnallisesti merkittävä aluekohde.

Avainsanat

YHTENÄISYYS.

Valimokatu

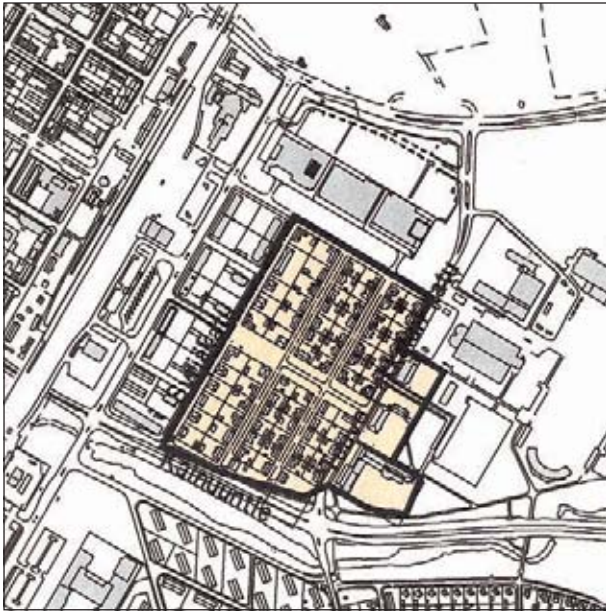

Pursitie

PUU-RAKSILA

Sijainti ja rajaus

Raksilan puutaloalue sijaitsee kaupungin keskustan eteläpuolella rautatien itäpuolella.

Puu-Raksila

1:12 000

Raksilan puutaloalue käsittää kaupunginosan korttelit 29-34 ja niihin liittyvät katu- ja puistoalueet. Suojelualue rajoittuu Syrjäkatuun, Tehtaankatuun, Teuvo Pakkalankatuun ja Kainuuntiehen. Teuvo Pakkalankadun itäpuolella olevat koulut on otettu mukaan aluerajaukseen.

Aluehistoriaa

Radan itäpuoliselle alueelle tuli asutusta jo 1900-luvun alkuvuosina, mutta vasta lahjoitusmaakysymyksen selvittyä 1917 voitiin ryhtyä alueen järjestämiseen ja laajentamiseen. Raksilan alue on entistä viljelysaluetta.

Vuonna 1924 vahvistettiin alueen asemakaava, ja pääosa rakennuskannasta on 30-40-luvuilta. Viimeiset Raksilan asemakaavan mukaiset talot rakennettiin 1950-luvulla Puistikkokadulle. Tontit ovat kaupungin vuokratontteja, joilla vuokrasopimukset ovat voimassa vuoden 2020 loppuun.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Raksila sijaitsee aivan keskustan tuntumassa rautatien itäpuolella. Raksilan puutaloalue muodostaa tarkkarajaisen saarekkeen laajojen palvelualueiden tuntumassa. Maastoltaan alue on tasainen.

Käyttötarkoitus

Puu-Raksila on asuinalue. Alunperin pieniä asuntoja on asumisvaatimusten muuttuessa yhdistelty suuremmiksi. Raksilassa on lähikauppa, muutamia pieniä liikehuoneistoja ja lähileipomo. Teuvo Pakkalan kadun itäpuolella sijaitsevat Teuvo Pakkalan ala-asteen koulu, kauppaoppilaitos sekä koti- ja laitostalousoppilaitos.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Raksilan puutaloalue on esimerkki 1920-luvun klassistisista kaupunkisuunnitteluperiaatteista, joissa korostettiin yhtenäistä katukuvaa. Korttelit rakentuvat suorakulmaisen, säännöllisen katuverkon mukaan. Alueen pitkittäiskadut katkaisee leveä Puistikkokatu, jonka julkista luonnetta korostavat sen varrella olevat kaksikerroksiset kerrostalot ja päätteenä oleva suuri, kivirakenteinen koulurakennus.

Puistikkokatu kulkee Puutarhakadulta Teuvo Pakkalan kadulle asti vihreänä väylänä. Tien keskellä on ajorata, jonka viherkaistat erottavat molemmilla reunoilla kulkevista kevyen liikenteen väylistä. Viherkaistoilla kasvavat lehmukset paririveissä. Tuuheat lehvästöt muodostavat kadulle idyllisen tunnelman. Syrjäkadun ja Puutarhakadun välillä puistokaistat laajenevat leikkipuistoksi, jonka kohdalla ajorata on katkaistu.

Poikkikatut, Puutarhakatu ja Karjakatu ovat näkymiltään viehättäviä. Rakennukset ovat hyvin samanlaisia ja sijaitsevat samassa linjassa. Katunäkymät ovat avaria ja yhtenäisiä. Katujen

vierillä kasvaa koivuja molemmin puolin. Puutarhakadulla ja Karjakadulla ei ole erillisiä kevyen liikenteen väyliä.

Syrjäkadun eteläpuoli on julkisivultaan yhtenäinen, kadun varressa kasvaa koivuja. Syrjäkadulla on hyvin Raksilan ilmeeseen sopiva vanhanmallinen puurakenteinen puhelinkioski (mali 1928).

Puu-Raksilan alueella talot on rakennettu kadunvarteen katulinjan suuntaisesti pareittain, niiden etäisyys on vuoroin 6 metriä ja vuoroin 11 metriä. Katutilan ilmeestä muodostuu rauhallinen ja vähäeleinen.

Piharakennukset on rakennettu yleensä pareina yhteen tai rinnakkain tontin takaosaan rajan tuntumaan. Pihatilan ilme vaihtelee erityyppisten kuistien, katosten ja kellarisäämäkäyntien ansiosta.

Rakennuskanta

Pientalot ovat puurakenteisia ja I-II-kerroksisia, kerrostalot II-kerroksisia.

Rakennusten luonteenomaisia piirteitä ovat yksinkertainen perusmuoto sekä harja- tai aumakatto. Elävöittävinä yksityiskohtina ovat kuistit kattotaitteineen sekä ullakkoikkunoiden korostukset. Julkisivuja jäsenöivät listoitukset ja nurkkalaudat. Asuinrakennukset, joissa on useita asuntoja, edustavat aikansa tyyppillistä puutaloklassismia. Uudemmissa kerrostaloissa on funktionalismin piirteitä.

Syrjäkadun eteläpuolen varrella on kaksi funktionalistisen rakennusihanteen mukaan rakennettua yksinkertaista rapattua rakennusta.

Suojelualueperusteet

Raksilan puutaloalueen rakennuskanta on yhtenäistä. Alue on Oulussa harvinainen, yhtenäisenä säilynyt, ennen sotia rakennettu alue. Alueelle on laadittu ja perusparannusohjeet 1986. Kaavamuutoksessa on sallittu rakennusten järjestyksen laajentaminen, esimerkiksi kylmän ullakon ottaminen asuinkäyttöön.

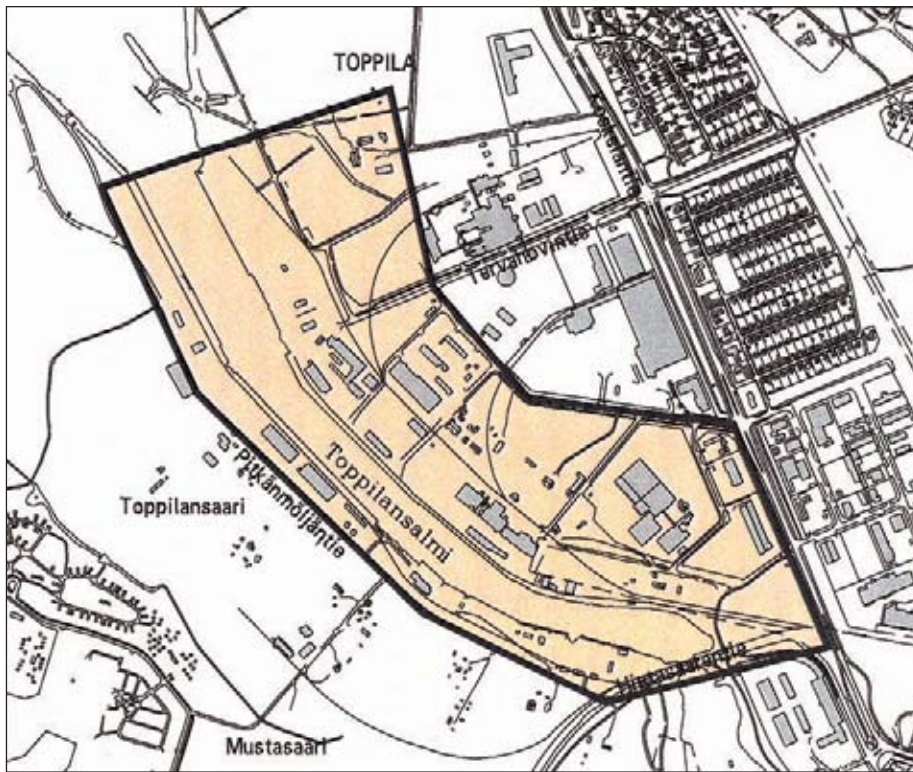
Avainsanat

ALKUPERÄISYYS, EDUSTAVUUS, YHTENÄISYYS.

Teuvo Pakkalan katu

TOPPILANSALMI

Toppilansalmi

1:15 000

Sijainti ja rajaus

Toppilan kaupunginosa sijaitsee noin kaksi kilometriä Oulun keskustasta luoteeseen.

Toppilansalmen aluekohde on rajattu sisältämään Toppilan vanhan teollisuusalueen sekä Toppilansalmen molemmat reunat. 1700- ja 1800-luvuilla Toppila käsitti Toppilansalmen rannat ja Toppilansaaren, joka nykyään maankohoamisen seurauksena käsitetään useimmiten osaksi Hietasaarta. Suojelualue rajautuu Koskelantiehen, Hietasaarentiehen, ja teollisuusraiteeseen.

Aluehistoriaa

Vuoden 1724 lopulla Oulu sai uuden väylän avomerelle. Pitkäaikaiset sateet olivat vaivanneet Pohjanmaata ja meren jäädyttyä Oulujoen suu tukkeutui. Kaupungin peitti tulva ja lopulta vesimassat puhkaisivat laskuväylän Toppilansalmeen. Vähäisestä Toppilan purosta muodostui

leveähkö salmi, joka soveltui erinomaisesti satamapaikaksi suojaisuutensa vuoksi.

Toppilansalmen alue kuului Toppilan ja Koskelan maataloille. Oulun kauppiaat hankkivat vähitellen itselleen laituripaikkoja Toppilasta, ja hallitsivat todennäköisesti suurinta osaa Toppilansalmen rantamaista jo 1700-luvun lopulla. Toppilansalmesta tuli Oulun ulkosatama. Kaupungin kauppa oli kauppाराjoitusten vuoksi sidottu Tukholman kauppaan aina tapulioikeuksien saantiin 1765 asti. Oulun pääasiallisimmat vientituotteet olivat 1700-luvun lopulla terva, voi ja lohi.

Toppilansalmen pohjoisrannalla sijaitsi tervan säilytys-, lajittelu- ja merkitsemispaikka, Tervahovi. Krimin sodan aikaan 1854 englantilaiset polttivat tervahovin. Samalla tuhoutuivat suurin osa salmen rannalle rakennetuista maksiineista, luotsitupa, suuri osa rantapaaluista, laivanveistämöt ja puuvarastot. Tervahovi rakennettiin uudelleen rauhan tulon jälkeen 1800-

luvun puolivälin jälkeen. Vuonna 1901 Tervahovi paloi jälleen. Palon jälkeen Tervahovi perustettiin uudelleen ensin etelärannalle Kraakulaan, sitten entiselle paikalleen ja vielä salmen etelärannalle varastoalueena. 1910-luvulla tervakauppa oli kuitenkin pienentynyt merkityksettömäksi, ja niinpä Tervahovi lakkautettiin tarpeettomana.

Toppilan alue liitettiin kaupunkiin kirkollisissa, hallinnollisissa ja oikeudellisissa suhteissa 1916.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Toppila sijaitsee Hietaisaaren pohjoispuolella hiukan syrjässä keskeisistä kaupunkialueista.

Toppilan maasto on tasaista. Toppilansalmen ympärillä puusto on pientä ja vähäistä. Huviloiden ja asuinrakennusten ympärillä on isoa ja komeaa puustoa.

Käyttötarkoitus

Useista tehdasrakennuksista alkuperäinen käyttö on loppunut. Sataman toiminta on loppunut. Oulun yleiskaavassa 2010 alue on merkitty kerrostalovaltaiseksi asuinalueeksi sekä matkailupalvelujen alueeksi.

Aluerajauksen itäpuolelle jää 1977 rakennettu Toppilan turvevoimalaitos, jota laajennettiin Toppila 2 -voimalaitoksella 1995. Voimalaitoksella tuotetaan lähes kaikki Oulun tarvitsema kaukolämpö ja suurin osa sähköstä.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Toppilan sataman ympäristössä katunäkymät ovat selkeästi teollisuusalueen luonteisia.

Toppilansalmen vesialue luo alueelle väljyyttä ja mahdollistaa pitkien näkymien syntymisen alueelle. Tehdasrakennukset ja hienot huvilat muodostavat rakennuskannan salmen molemmin puolin.

Katunäkymät ovat vuoroin vehreitä ja avoimia, vuoroin aidattuja ja varasto- tai tehdasalueen luonteeseen omaavia. Vanhojen huvilarakennusten ympärillä on komeita isoja puita.

Rakennuskanta

Toppilan rakennuskantaan kuuluu 1800-luvun jälkipuoliskon huviloita sekä 1900-luvun alun teollisuusrakennuksia.

Mallasjuoma Oy:n tehdas on perustettu 1862. Vuonna 1856 rakennetun ja myöhemmin nikkarityyliseksi muutetun huvilan ympärille on syntynyt eri ikäisistä rakennuksista koostuva teollisuusmiljö. Alueeseen kuuluu puistikko vanhoine jalopuineen.

Toppilan seuratalo on arkkitehti Gustaf Strandbergin suunnittelema, 1938 valmistunut Toppila Oy:n tehtaana työntekijöiden kerhotalo. Tiiliverhoiltu, funktionalistinen rakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

Toppilan vanhalla satama-alueella sijaitsee useita varastorakennuksia ja viljasiiloja 1920-30-luvuilta. Vaasan Höyrymyllyn tyylikäs punatiilirakennus on valmistunut 1924 ja 1927. SOK:n myllyn pääosat ovat valmistuneet 1928. Puu-uusrenessanssia edustava Toppilan rautatieasema vuodelta 1886 sijaitsee myös satama-alueella.

Suojelualueperusteet

Toppilan alue kokonaisuudessaan henkii historiaa vanhoine huviloineen ja teollisuusrakennuksineen.

Toppilansalmi ollut kauppapalveluiden ja merikuljetusten tyyssija jo vuosisatojen ajan. Toppilansalmi on syntyhistoriansa ja menneisyytensä vuoksi arvokas elementti Oulun kaupunkirakenteessa. Toppilansalmi on Oulun perinteinen väylä merelle.

Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS.

SOK:n mylly

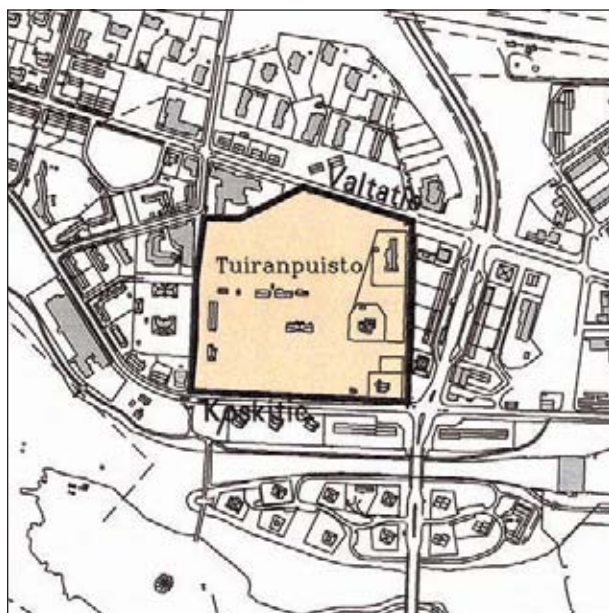

Mallasjuomien huvila

TUIRANPUISTO

Sijainti ja rajaus

Tuiran sairaala-alue, Tuiranpuisto, sijaitsee Oulujoen varrella korkealla töyräällä Tuiran kaupunginosassa.

Tuiranpuisto

1:12 000

Suojelualue rajautuu selkeästi ympäröiviin katuihin. Etelässä aluetta rajaa Koskitie, idässä Tuirantie, ja pohjoisessa Valtatie. Alueen länsipuolella kulkee kevyen liikenteen väylä, Kangaspolku. Kangaspolun toisella puolen sijaitsee 1900-luvun alussa rakennettu kulttuurihistoriallisesti merkittävä Kuurojenkoulun rakennusryhmä.

Aluehistoriaa

1800-luvun lopussa kulkutaudit ja ahtaus lääninsairaalassa antoivat sysäyksen kunnallisen sairaalan perustamiseen. Valtuusto teki päätöksen sairaalan perustamisesta Tuirassa Toppilaan menevän tien varrella olevalle alueelle 1894. Rakennustyön aloittaminen viivästyi, koska Tuirasta ei oltu vielä muodostettu kaupunginosaa, eikä jaettu sitä tontteihin.

Arkkitehti S. M. Schjerfbeck laati sairaala-alueen suunnitelmat 1896. Sairaalan rakentaminen

aloitettiin 1898. Toimintoja sijoitettiin useaan rakennukseen, ja valmistuessaan sairaala käsitti sisätautiosaston, keittiörakennuksen, pesutuvan ja desinfiomislaitoksen, ruumishuoneen, ja kulkutautisairaalan.

Hermosairaala ja lääkärin asunto rakennettiin 1900-luvun alussa. 1920-luvulla rakennettiin synnytyssairaala. Kokonaisuuteen kuului lisäksi lukuisia talousrakennuksia ja jääkellari. Sairaalan alueella oli myös kaksi kasvimaata.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Tuiranpuisto sijaitsee vajaa kilometri keskustan pohjoispuolella keskeisesti Tuiran kaupungiosassa.

Tuiranpuisto sijaitsee kumpareella Oulujoen ranta-töyräällä. Tuiranpuiston rakennuskantaa ympäröi puistomainen mäntymetsä.

Käyttötarkoitus

Alue poistuu sairaalakäytöstä syksyllä 1998. Suurin osa rakennuksista on tyhjiään, ja niille etsitään uutta käyttötarkoitusta. Voimassa olevan asemakaavan mukaan alue on kokonaisuudessaan merkitty puistoalueeksi. Tuirantien varressa sijaitseville rakennuksille (entinen synnytyslaitos, hermosairaala ja lääkärinasunto) on kaavassa muodostettu suojeltavien rakennusten korttelit 43, 65 ja 68, joiden suojelumerkinnät ovat SR ja sr-2. Puiston keskellä sijaitseva sisätautiosasto ja kolme varistorakennusta on suojeltu sr-5 -merkinnällä. Alueen länsilaidalla sijaitseville rakennuksille, kulkutautisairaallalle eli Ruttolalle ja eristysosastolle ei ole esitetty suojelumerkintää.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Tuiranpuiston länsipuolella on kevyen liikenteen väylä. Kaupunginsairaalan alue jää puuston taakse. Ulospäin alue näyttää varsin metsäiseltä.

Koskitieltä voi muutamasta kohdin nähdä puiden lomasta pilkottavia sairaalarakennuksia. Valtatielle päin alue rajautuu metsäisenä, sen sijaan Tuirantieltä on rakennuksiin hyvät näkyvät. Tienvarressa on kauniita pihlaja- ja mäntyryhmiä.

Tuiranpuistossa on sorapintainen tieverkosto. Puuston lomassa kiertelee myös pehmeämpi-pohjainen, kuntopoluksi tarkoitettu polkuverkosto.

Rakennuskanta

Entisen kunnallissairaalan vanhimmat rakennukset, sisätautiosasto ja kulkutautisairaala valmistuivat 1900-01. Rakennukset suunnitteli arkkitehti S. M. Schjerfbeck. Sisätautiosasto (lääketieteellinen ja kirurginen osasto, yleisosasto) on I-II -kerroksinen symmetrinen puurakennus alueen keskiosassa. Kulkutautisairaala eli Rutola on puurakenteinen yksikerroksinen rakennus alueen länsilaidalla.

Entisen ylilääkärin asunnon ja hermosairaalan eli Hermolan alueen itälaidalle suunnitteli arkkitehti Victor J. Sucksdorff 1907. Rakennukset ovat jugendin tyyliin sisältyviä kaksikerroksisia puurakennuksia. Tyypillisiä piirteitä ovat voimakkaat kattomuodot, hauskaasti muotoillut piiput ja parvekkeet. Rakennusten ikkunat ovat jugendtyylin mukaisesti osin tai kokonaan pieniruutuisia.

Entinen synnytyslaitos on lääninarkkitehti Otto F. Holmin suunnittelema 1922. Piirteiltään klassistisenhenkinen rapattu hirsirakennus valmistui 1925.

Alueen länsilaidalla sijaitseva 1912 rakennettu eristysosasto on yksikerroksinen kivirakennus.

Kokonaisuuteen kuuluneista useista talousrakennuksista ovat jäljellä mm. entinen pesutupa ja keittiö puiston keskiosassa. Vuosien myötä rakennuksiin on tehty muutoksia käyttönäisyyksien ja paloturvallisuuden parantamiseksi.

Suojelualueperusteet

Tuiranpuisto sijaitsee Oulujokivarren suiston tuntumassa, kuitenkin selkeästi omana yksikönään mäkipumpareella. Rakennukset sijoittuvat kauniisti pääasiassa kuivan mäntymetsän ympäröimiksi.

Alue on Oulussa kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Tuiranpuisto kertoo sairaalarakentamisen historiasta. Tuiranpuisto on merkittävä myös sikäli, että sen synnytyssairaalassa ovat syntyneet monet oululaiset aina vuoteen 1975 asti.

Tuiranpuisto on ainoita Tuirassa säilyneitä vanhaa rakennuskantaa sisältäviä alueita. Tuiranpuiston rauhallinen, omaleimainen tunnelma syntyy alueen historiasta ja rakennuskannasta.

Avainsanat

ALKUPERÄISYYS, EDUSTAVUUS, YHTENÄISYYS

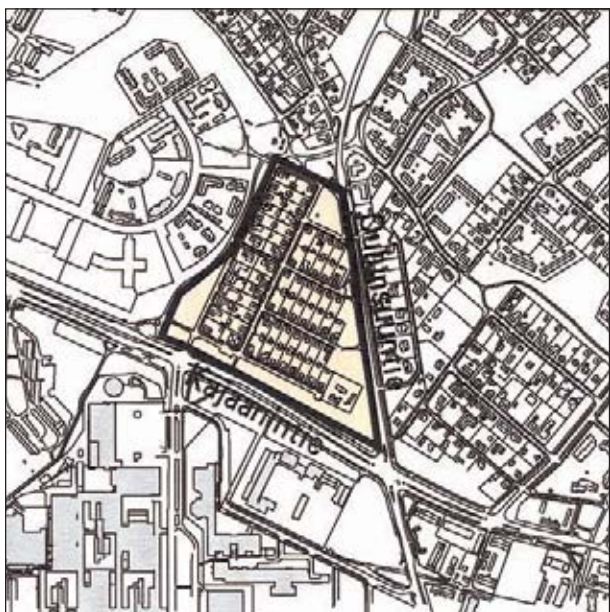

Ylilääkärin asunto

VANHA PELTOLA

Sijainti ja rajaus

Vanha Peltola sijaitsee noin kahden kilometrin päässä Oulun keskustasta itään. Suojelualue rajautuu Kajaanintien ja Oulunsuuntien kulmaan. Alueen sisäisinä katuina aluetta rajaavat Erkonkuja, Kontintie ja Taurinkuja.

Vanha Peltola

1:12 000

Aluehistoriaa

Peltolan omakotialue syntyi Erkkolan naapuriin 1940 sen johdosta, että pelättiin siirtoväen aiheuttavan asuntopulaa. Sisäasiainministeriö vahvisti sen asemakaavan 17.8.1940. Samoihin aikoihin rakennettiin Karjasillankangasta, jonne rakennettiin lahjoituksena saatuja ruotsalaistaloja. Peltolaan ruotsalaistaloja ei sijoitettu, koska niiden pystytys olisi siellä vesijohto- ym. kustannusten vuoksi tullut liian kalliiksi.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa vanha Peltola sijoittuu Pohjantien taakse, lähiökehään. Voimakas rakentaminen Peltolan uudelle asuinalueelle liittää alueen selvemmin keskustaan. Alunperin vanha Peltola tukeutui Oulunsuuntiehen ja sen

itäpuoliseen asutukseen. Kajaanintien pohjoispuoli on ollut avointa aluetta keskustasta Peltolaan asti.

Käyttötarkoitus

Peltola on omakotitaloalue. Kooltaan se on suhteellisen pieni ja tiivis. Asemakaavassa alue on merkitty erillispientalojen korttelialueeksi.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Kooltaan pienenä alueena vanhassa Peltolassa ei ole julkisia yhteisalueita. Kontintien länsipuolella on pieni puistikko, jossa on kaunis puusto.

Kontintien varsi on hajanainen. Yhtenäisin rakennuskanta sijoittuu Kumpulantien itäpuolelle. Kumpulantien katutila on väljä. Rakennukset sijaitsevat kaukana tiestä. Poikkikadut, Autionkuja, Poikkikuja ja Sakarinkuja ovat katunäkymiltään viehättävintä Peltolaa.

Katujen varsilla on puu- tai metalliaitoja. Kasvillisuus on runsasta, talojen edustoilla on pensaitoja.

Taurinkujan päässä on perinteinen punainen pihapiiri. Kumpulantien pohjoispäässä on koirujen rajaama leikkikenttä. Taurintien ja Kajaanintien väliin jää komea lehtikuusimetsikkö.

Rakennuskanta

Rakennuskanta koostuu jälleenrakennuskaudelle tyypillisistä, yksinkertaisista I 1/2 -kerroksisista puutaloista. Perinteinen talomalli on harjakattoinen, pihanpuolen lape kattaa kuistiosan. Useissa taloissa on tehty rakennusten alkuperäiseen ilmeeseen sopimattomia muutostöitä, esimerkiksi lisätty koristeellisia ikkunalistoituksia.

Kontintien varsi on hajanainen. Kontintien keskivaiheilla on alue, jonka tiilirakennukset ovat

70-luvulla rakennettuja. Taurintien ja Kumpulankujan kulmassa on 70-luvun keltatiilinen liikehuoneisto, jossa tällä hetkellä on autokoulu ja ravintola.

Suojelualueperusteet

Vanha Peltolan asuntoalue muodostaa selkeästi rajautuvan kokonaisuuden. Rakennukset kertovat yhtenäisestä syntyhistoriasta.

Puisten I 1/2-kerroksisten talojen muodostamat korttelit ovat yhtenäisiä ja viihtyisiä. Kontintien varren puusto tukee korttelin rajausta.

Avainsanat

ALKUPERÄISYYS, YHTENÄISYYS.

Kontintie

YLÄ-SIIRTOLA

Sijainti ja rajaus

Ylä-Siirtola sijaitsee Puolivälinkankaalla noin 3 km Oulun keskustasta pohjoiseen.

Ylä-Siirtola

1:12 000

Alue on selkeärajainen oma yksikkönsä. Etelässä alue rajautuu vilkasliikenteiseen Pohjantiehen ja idässä Ruskontiehen.

Aluehistoriaa

Ylä-Siirtolan syntymiseen on voimakkaasti vaikuttanut Oulun kaupungin kireä asutokysymys jo 1880-luvulta alkaen. Työväen asunto-olojen pelättiin edelleen huonontuvan, kun Ouluun rakennettiin rautatie, minkä johdosta kaupunkiin virtaisi uutta työväkeä. Ensimmäinen yritys parantaa työväen asunto-ongelmaa olivat Intiöön kuivalle hiekkakankaalle rakennetut asuintalot, joissa oli varsin vaivalloista harrastaa puutarhahoitoa tai muuta sellaista toimintaa. 1800-luvulla puhuttiin työväenasunnoista, mutta 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä tuli esiin uusi käsite siirtola. Siirtola merkitsi sitä, ettei työmiehille rakennettu vain asuntoja, vaan niiden ympärille tuli myös viljelysmaata.

Oulun kaupunginvaltuuston asettama valiokunta luonnehti näitä siirtoloita seuraavasti: “Siirtolas- sa saavat työmiehet omia terveellisiä, rauhallisia asuntoja, joissa he, toisten käskyistä riippumattomina, päivän työn jälkeen voivat perheensä avulla pitää pienempää viljelystä, ei ainoastaan omaksi tarpeekseen, vaan myös kaupaksi. Paitsi sitä, että tällaisella omalla kodilla on ääretön kasvattava merkitys, myös siveellisessä suhteessa vaikuttaisi se kieltämättä työväestön taloudellisen aseman parantamiseksi ja poistaisi alemmissa kansankerroksissa vallitsevaa tyytymättömyyttä.”

Aloitteen siirtoloitten aikaansaamiseksi teki Oulun työväenyhdistys, joka esitti kaupunginvaltuustolle, että kaupunki lunastaisi lähellä olevia peltoja, jotka se sitten luovuttaisi vuokralle työväestölle. Vuonna 1908 Alalaanilan maille rakennettiin siirtola, jonne otettiin aluksi 19 perhettä asumaan. Vuokra-aika oli 50 vuotta, ja kullekin siirtolan talolle annettiin maata 1000 m². Mielenkiintoisen korttelityypin Ylä- ja Ala-Siirtolaan kehittäi arkkitehti Harald Andersin: asuinrakennukset sijaitsivat kadun varressa ja ulkohuonerakennukset tontin keskiosassa rajamassa rakentamatonta viljelysalueutta.

Ylä-Siirtolan väki oli sopuisaa ja tunsi voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta. Erilaisista poliittisista ja uskonnollisista näkemyksistä huolimatta yhdessä kokoonnuttiin tekemään päätöksiä. Monet asukkaat olivat Oulun seudulla kuuluisia kivimiehiä, jotka itse rakensivat talojensa perustukset. Nykyisessä Juolukkapuistossa alueen eteläpuolella sijaitsi kuusikulmainen kaivo, jossa miehet kävivät pesulla töistä tullessaan. Keväisin pihoidilla kukki pilvikirsikka.

Työläisten asuttama Ylä-Siirtola rakennettiin pääosin valmiiksi ennen vuotta 1940. Suuri muutos ympäristössä tapahtui 1960-luvun puolivälissä, jolloin valtatie 4 rakennettiin Ylä-Siirtolan kylkeen. Ylä- ja Ala-Siirtola jäivät valtatie eri puolille.

Vuonna 1963 alueelle vahvistettiin asemakaava ja Ylä-Siirtolasta muodostettiin yksi Puolivälinkankaan kaupunginosan asuntosolu. Kaava ei kuitenkaan ohjannut alueen rakentamista riittä-

västi ja siitä lähtien on myös sen sisäpuolella tapahtunut muutoksia.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Oulun kaupunkirakenteessa Ylä-Siirtola sijaitsee osana Puolivälinkankaan kaupunginosaa. Luonnonmuodoiltaan alue on tasainen.

Käyttötarkoitus

Ylä-Siirtola on asuinalue. Asemakaavassa alueen korttelit on merkitty erillispientalojen korttelialueeksi.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Rakennukset on sijoitettu etelä-pohjoissuuntaisten katujen varteen. Puusto on isoa, tonttien sisäosissa on puutarhoja ja väljyyttä.

Katunäkymien viehättävyyttä lisää runsas kasvillisuus. Katujen sorapintaisuus luo kylämäistä tunnelmaa.

Rakennuskanta

Alkuperäistä rakennuskantaa on runsaasti jäljellä. Uusia tai uuteen verrattavia taloja on 8 % ja perusparannettuja noin 30 %.

Alkuperäiset asuinrakennukset ovat yleensä vinttihuoneellisia tai ainakin korkealla ullakolla varustettuja ja niissä on harjakatto. Ilme on ryhdikäs. Pohjamuodoltaan rakennukset ovat suorakaiteita ja runkosyvyydeltään kapeita, 4,5-6 m leveitä.

Pihan puolella rakennuksiin liittyy korkeahko umpikuisti, jonka yhteydessä on sisäänkäynti. Julkisivut ovat yleisilmeeltään yksinkertaisia vailla runsaita yksityiskohtia. Muutamia rakennuksia on laajennettu sekä pituus- että leveysuunnassa.

Alkuperäisissä rakennuksissa yleisimmin käytetty ikkunatyyppejä on T-puitteinen sisään-ulosaukeava kaksinkertainen puuikkuna. Ikkunat ovat yleensä saman suuruisia ja sijoitettu tasavälein.

Talusrakennukset ovat olennainen osa rakennettua ympäristöä Ylä-Siirtolassa. Niiden koko ja ikä vaihtelevat suuresti. Vanhat talusrakennukset ovat kooltaan melko suuria, niissä on voinut sijaita navetta, puuliiteri, käymälä ja sauna. Nykyään talusrakennusten käyttö on muuttunut ja niissä voivat sijaita esimerkiksi autotalli ja varasto.

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana rakennetut rakennukset poikkeavat muusta ympäristöstä eniten. Niissä on vain yksi kerros, ja kooltaan ne ovat suuria. Autotalli on rakennettu asuinrakennuksen yhteyteen ja rakennusrungot ovat leveitä, noin 9 m levyisiä. Katot ovat loivia tai jopa tasakattoisia. Rakennusta ei ole sijoitettu perinteiseen tapaan vaan kesemmälle tonttia. Yhtenäiseen katulinjaan syntyy aukkoja.

Suojelualueperusteet

Ylä-Siirtolassa on oma, idyllinen tunnelmansa. Puutarhat ja pihat ovat upeita, puusto ja muu kasvillisuus niillä on suurta ja komeaa.

Rakennuskanta ei ole täysin yhtenäistä, alueella on taloja monelta aikakaudelta ja muutama puutaloon on tehty tyyliin sopimatonta levyverhousta. Alkuperäiset rakennukset ovat alueella kuitenkin enemmistönä. Osin, esimerkiksi Mustikkatien alkupäässä vanhat rakennukset muodostavat todella hienoa miljööä.

Alue on paikallisesti merkittävä osa työväen asuimisen historiaa.

Avainsanat

KERROKSISUUS, ALKUPERÄISYYS, HARVINAISUUS.

Mustikkatie

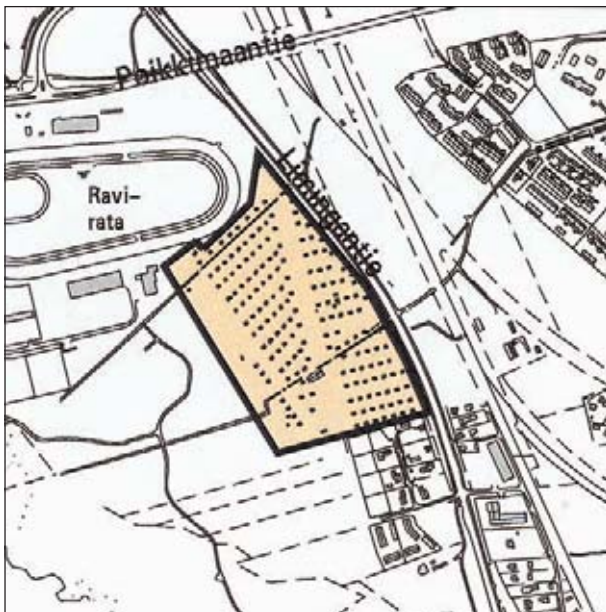

Juolukkapolku

ÄIMÄRAUTIO

Sijainti ja rajaus

Äimäraution ryhmäpuutarha-alue sijaitsee noin kolme kilometriä Oulun keskustan eteläpuolella Limingantien varressa. Ryhmäpuutarha-alue on rajattu suojelualueeksi kokonaisuudessaan.

Äimärautio

1:12 000

Aluehistoriaa

Siirtolapuutarhatoiminta syntyi Saksassa 1800-luvun lopulla. Organisoitua palstaviljelytoimintaa pidettiin sosiaalipoliittisena keinona ratkaista teollistumisen ja kaupungistumisen mukanaan tuomia ongelmia.

Suomeen siirtolapuutarha-aate tuli syksyllä 1915. Oulussa kiinnostuttiin uudesta aatteesta välittömästi, ja Suomen ensimmäisten siirtolapuutarhayhdistysten joukossa aloitti toimintansa Castrenin siirtolapuutarhayhdistys. Pormestari Arthur Castren omistautui innokkaasti uudelle aatteelle, ja lahjoitti yhdistykselle maa-alueen kaupungin ulkopuolelta Kaupunginojan varrelta nykyisten Raksilan ja Karjasillan välimaastosta. Alueesta kehittyi eräänlainen puutarhakau-

pungiosa, joka 70-luvulle tultaessa jäi kasvavan kaupunkirakenteen puristuksiin, ja lopulta Kaiuuntien rakentamisen alle.

Äimäraution siirtolapuutarhaa alettiin rakentaa sodan jälkeisinä vuosina. Äimäraution peltoalue merkittiin kaupungin yleiskaavassa siirtolapuutarha-alueeksi. Yhdistyksen perustamisesta kiinnostuneet kutsuttiin koolle 1947, jolloin halukkaiksi ilmoittautui 43 kaupunkilaista.

Palstat jaettiin arpomalla seuraavana keväänä. Yhdistyksen alkujat olivat vaikeat. Perustavia töitä tehtiin niin hankalissa olosuhteissa, että yhdistyksen perustaminen jäi kesken, ja ensimmäinen varsinainen kokous pidettiin 1949. Palstojen muokkaaminen vaati paljon työtä, sillä maa oli kovaa vesiturpeikkoa kasvavaa ketoa. Vaikeuksista huolimatta ensimmäiset perunasadot korjattiin jo syksyllä 1948. Ensimmäiset mökit rakennettiin samana kesänä.

Vuonna 1951 Äimäraution puutarhayhdistys pani vireille kerhotalon rakentamisen. Kerhotalon rakentaminen alkoi 1954, ja valmistui 1957. Samana vuonna alueelle saatiin vesijohto. Vuonna 1974 alueelle saatiin sähkö, ja 80-luvulla mökkeihin alettiin hankkia puhelimia.

Äimäraution siirtolapuutarha on myös kokenut muutoksia vuosien myötä. Vuonna 1958 jouduttiin mökkejä siirtämään Limingantien levityksen vuoksi, ja 1981 Äimäraution raviradan laajentamisen tieltä siirrettiin muutama mökki.

Luonnonmuodot ja kaupunkirakenne

Kaupunkirakenteessa Äimärautio sijaitsee omalla erillisenä alueenaan Limingantien ja Kempeleenlahden välisellä alueella. Siirtolapuutarhan pohjoispuolella sijaitsee Äimäraution ravi-rata. Luonnonmuodoiltaan Äimäraution alue on tasainen, aluetta reunustavat metsiköt.

Käyttötarkoitus

Äimäraution siirtolapuutarha-alue on virkistys- ja viljelykäytössä. Voimassa olevassa asemakaavassa Äimärautio on merkitty ryhmäpuutarhamerkinnällä.

Katunäkymät ja julkinen ulkotila

Äimäraution alue ei juuri näy Limingantielle, se sijaitsee hieman tietä alempana puuston suojassa.

Siirtolapuutarha-alueella näkymät ovat viehättäviä. Puutarhamökit sijoittuvat kahteen, eri koordinaatistossa olevaan ryhmittymään, joiden keskellä kulkee alueen pohjois-eteläsuuntainen pääkatu. Toinen pääkatu on itä-länsisuuntainen, samoin kuin poikkikadut. Pääkatujen risteyksessä sijaitsee alueen yhteisrakennus, kerhotupa ja sauna.

Yleisilme alueella on vihreä, palstoilla kasvaa pensaita, pensasaitoja ja –portteja. Suuria puita alueen sisällä ei kasva, joten näkymät ovat varsin avoimet. Hiekkatiet ovat osin ruohottuneet.

Rakennuskanta

Siirtolapuutarhan suunnitelmia laadittiin Oulun kaupungin rakennustoimistossa. Vuonna 1946

päivätyissä Martti Heikuran piirustuksissa vaatimattomiin mökkeihin kuuluu vain vilpola ja yksi huone. Arkkitehti Niilo Mattilan piirustuksissa vuodelta 1958 voidaan nähdä hieman monimuotoisempi ja kookkaampi mökkityyppi. Mökit ovat hyvin yksinkertaisia ja puurakenteisia.

Oulun kaupungin rakennustoimistossa 1952 suunnitellussa yhteisrakennuksessa on kokoushuone ja saunatilat. Yksinkertaisessa rakennuksessa on käytetty 50-luvulla suosittua sisääntulokatosta, joka jää katonlappen alle. Rakennus on puurakenteinen, ja julkisivuiltaan pystylaudoitettu. Myöhemmin rakennusta on korjattu useaan otteeseen.

Suojelualueperusteet

Äimäraution siirtolapuutarha-alue on 50 vuotta toiminut mökkiläisten henkireikänä. Alueen synthyistoria liittyy sodanjälkeisen ajan ponnisteluihin. Siirtolapuutarha-alue on yhtenäisenä suunniteltu ja toteutunut, ja on myöhemmistä muutoksista huolimatta säilyttänyt viehättävät ominaispiirteensä.

Avainsanat

YHTENÄISYYS, EDUSTAVUUS.

Äimärautio

KIRJALLISET LÄHTEET

Oulun keskustan kaupunkikuvaselvitys. Oulun kaupunki, Oulu 1992.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, osa 1.
Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Oulun kaupunki, Oulu 1986.

Virkkunen, A.H. *Oulun kaupungin historia I.* Oulun kaupunki, Oulu 1953.

Halila, Aimo. *Oulun kaupungin historia II.* Oulun kaupunki, Oulu 1953.

Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia III.* Oulun kaupunki, Oulu 1975.

Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia IV.* Oulun kaupunki, Oulu 1976.

Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia V.* Oulun kaupunki, Oulu 1982.

Manninen, Turo. *Oulun kaupungin historia VI.* Oulun kaupunki, Jyväskylä 1995.

Kovalainen, Pasi. *Toppilansalmi-Hietasaari, rakennusinventointi 1992.* Oulun kaupungin keskusvirasto, talous- ja suunnitteluosasto, sarja A 109, Oulu 1993.

Niskala, Kaarina. *Toppilan maankäytön historiaa. Toppilansalmen alueen rakentaminen ja toiminta vuodesta 1724 nykypäivään.* Oulun kaupunki, Oulu 1997.

Oulun hautausmaat, 1996, toimittanut Kirsi Schali.

Roudasmaa, Stig. *Oulun varuskunnan historia.* Oulun historiaseuran julkaisu, Tomus VII, Kemi 1981.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Rakennushistorian osasto, julkaisu 16, 1993.